

บึงจันทน์ป่าปูลิวัดท่าไทร

บันทึก นักปฏิวัติไทย

พันเอกพระยาทรงสุรเดช
พลโทประยูร ภามรมนตรี
ปรีดี พนมยงค์

เมื่อวันโกนค่ำระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

วิชัย บำรุงฤทธิ์

รวบรวม

บันทึกนักปฏิวัติไทย

กั้นเอกพระยาทรงสุรเดช

พลโทประยูร ภมรมนตรี

ปรีดี

พนมยงค์

เมื่อวันโค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

วิชัย บำรุงฤทธิ์ รวบรวม

พิมพ์ครั้งแรก

เมษายน ๒๕๑๓

ผู้แทนจำหน่าย

สารสยาม บริษัท สยามปริทัศน์ จำกัด

๑๔-๑๖ ตรอกอมคร ท่าพระจันทร์ พระนคร

โทร. ๒๑๕๑๐๘

พิมพ์ที่ : เจริญวิทย์การพิมพ์ ๔๘/๕๔ ตรอกบ้านพานถม บางลำพู
นายสุรวิทย์ ไชยพงศาวิดี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๗ กรุงเทพฯ

คำอุทิศ

แด่

คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕
ที่ได้ นำ ระ บอบ ประชาธิปไตย
มาสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรก

คำแถลง

บันทึก พระยาทรงสุรเดช

บันทึก พลโทประยูร ภามรมนตรี

บันทึก ปรีดี

พนมยงค์

บันทึกนักปฏิวัติไทย

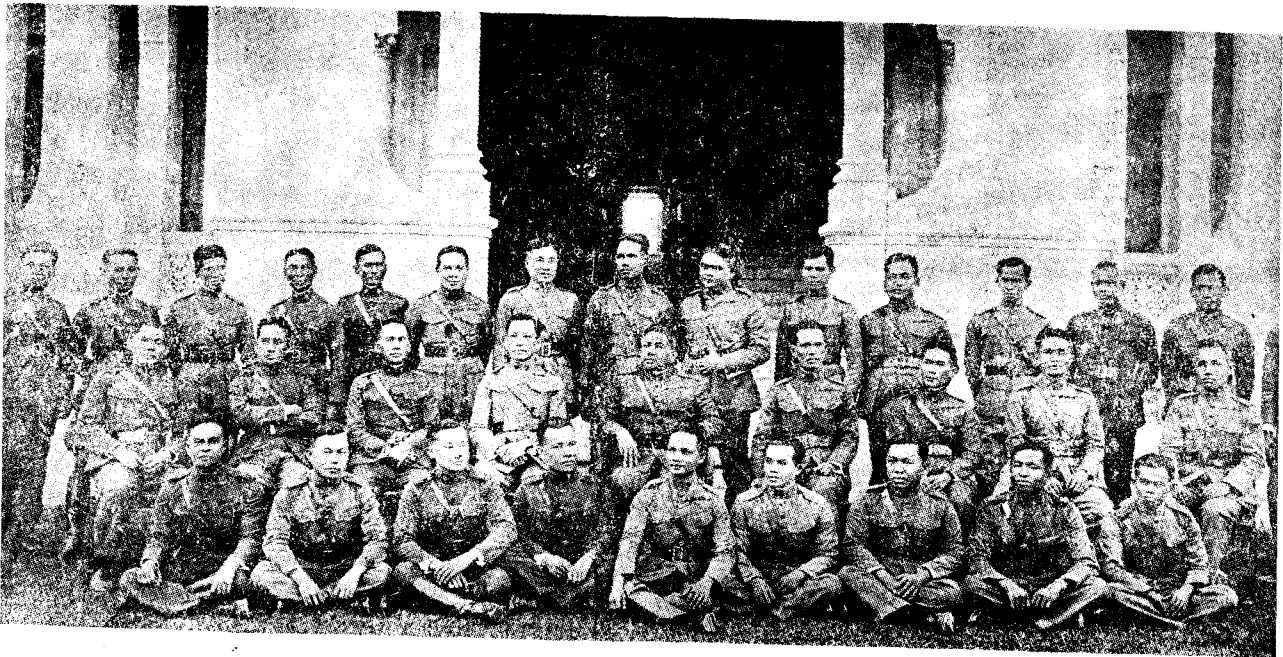
เมื่อวันโคลนล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

๑๗

๒๑

๒๗

คำแถลง

ปัญหาอันสำคัญยิ่งในวงการศึกษารองไทยเรา
นอกจากเนื้อหาหลักสูตรจะไม่เอื้ออำนวยในการที่จะ
ส่งเสริมให้คนมีจิตสำนึกทางการเมือง ตลอดจน
ออกไปเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์ประเทศชาติ
แล้ว ปัญหาที่ผู้ศึกษาและผู้ให้การศึกษาประสบอยู่
เสมอ ๆ นั่นก็คือแก่ เราขาดหลักฐานและข้อมูล
เป็นของไทยเราโดยเฉพาะ เมื่อเป็นดังนี้จึงทำให้
เราต้องนำเอาเนื้อหาทางการศึกษาจากต่างประเทศ
มาบรรจุไว้ในหลักสูตรเสียเป็นส่วนใหญ่ และจาก
ความล้มเหลว ณ จุดนี้เองนำมาซึ่งความเป็นทาส
ทางความคิดจากตะวันตกในทุก ๆ อย่างของวิธีการ
คิดและวิเคราะห์ปัญหา แม้แต่เรื่องการศึกษา การ
เมืองการปกครองของไทยโดยเฉพาะ เรายังต้อง
พึ่งตำราจากต่างประเทศเป็นบรรทัดฐาน ทั้ง ๆ ที่
มันเป็นเรื่องภายในประเทศของเราเอง

ดู
ที่
ที่

ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าศึกษาภายในมหาวิทยาลัย
เป็นต้นมา ข้าพเจ้าเองได้ประสบกับปัญหาต่งที่
กล่าวมาแล้ว และรู้สึกขมขื่นใจเหลือเกินต่อสภาพ
การณ์เช่นนั้น ปณิธานหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในใจของ
ข้าพเจ้าก็คือ จะใช้ช่วงเวลาของชีวิตนี้ส่งเสริม
ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่อนุชนรุ่นหลังให้ได้มีโอกาส
ศึกษาตำราต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นโดยคนไทยเราให้จงได้
และหนังสือเล่มนี้ก็เกิดจากปณิธานดังกล่าว
ที่ข้าพเจ้าได้คำนึงแล้วว่าเป็นเอกสารที่ทรงคุณค่าที่
เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยเราและเอกสารที่
นำมาตีพิมพ์กันนั้นจะหาได้ยากยิ่ง ข้าพเจ้าหวัง
เป็นอย่างยิ่งว่าอนุชนรุ่นหลังจะได้รับประโยชน์
มากที่สุดในการศึกษาประวัติความเป็นมาในอดีต
จากข้อเขียนของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์อันสำคัญทาง
การเมืองไทย และบุคคลทั้งสามนี้เองเป็นผู้สร้าง
ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยในเมืองไทยที่มีผล
สำคัญที่สุด ที่ยอมเสียสละอันใหญ่หลวงในการกล้า

ทำทลายคัดค้านอำนาจสูงสุดจากพระประมุขของประเทศที่เปี่ยมล้นไปด้วยอำนาจ แต่ทว่าด้วยพลังอันเข้มแข็งของท่านเหล่านี้ก็สามารถได้ชัยชนะและสามารถนำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรกได้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ดังนั้นว่าเป็นหนบุญคุณของคณะผู้ก่อการในยุคนั้นเป็นอันมาก

สำหรับบันทึกนี้เป็นบันทึกที่แท้จริงของท่านทั้งสาม ซึ่งจากการที่ท่านผู้อ่านได้ศึกษาอย่างละเอียดครบถ้วนแล้ว ข้าพเจ้าหวังว่าจะทำให้เข้าใจที่มาแห่งเหตุการณ์วันประวัติศาสตร์ เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังจะได้ทราบถึงทัศนคติในการมองปัญหาของชนชั้นนำในอดีตที่วินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ของประเทศอีกด้วย ซึ่งย่อมมีแง่มุมที่เราจะต้องแยกแยะศึกษากันอย่างจริงจัง เพื่อนำมาวินิจฉัยเหตุการณ์แห่งความยุ่งเหยิงของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในยุคต่อมาได้อีกด้วย

อนึ่งในหนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าต้องการที่จะให้
เป็นเอกสารที่เป็นบันทึกของนักปฏิวัติในอดีต โดย
เฉพาะ จึงมิได้เพิ่มเติมชีวประวัติของแต่ละท่าน
ลงไป เพราะเห็นว่า ชีวประวัติของแต่ละท่านนั้น
สามารถจะหาอ่านได้ง่ายจากห้องสมุดต่าง ๆ อยู่แล้ว
หวังว่าผู้อ่านคงจะเข้าใจในเจตนารมณ์นี้

ท้ายสุดนี้ข้าพเจ้าใคร่ขอแสดงความขอบ
พระคุณอย่างสูงต่อท่าน คุณหญิงห้วง ทรงสุรเดช
ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ท่านพลโท
ประยูร ภมรมนตรี (โดยเฉพาะสองท่านหลัง
ท่านผู้อ่านคงจะได้มีโอกาสอ่านข้อคิดข้อเขียนอัน
ทรงคุณค่าของท่านอีกในด้านประวัติศาสตร์การเมือง
ไทย ซึ่งท่านก็ได้อุทิศช่วงเวลานับปลายชีวิตของ
ท่านเพื่อเขียนประวัติศาสตร์ที่แท้จริงให้อนุชนรุ่นหลัง
ได้ศึกษา ถิ่นนับว่าเป็นกุศลจิตอันสูงส่งของท่านทั้ง
สองเป็นอย่างยิ่ง) ที่ได้อนุญาตให้ข้าพเจ้านำข้อ
เขียนอันทรงคุณค่ามาตีพิมพ์ให้ประชาชนและอนุชน
รุ่นหลังได้ศึกษากันอย่างเปิดเผย และที่จะลืมนมิได้

ถือว่าคุณผู้อ่านทั้งหลายที่ส่วนอุดหนุนหนังสือเล่มนี้
เงินของท่านหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว ข้าพเจ้าจะ
นำไปเป็นทุนในการจัดพิมพ์หนังสือต่าง ๆ ที่ให้สาระ
ในการสร้างสรรค์ปัญญาแก่ประชาชนต่อไป.

ด้วยไมตรีจิต

วิชัย บำรุงฤทธิ์

ผู้รวบรวมและจัดพิมพ์

๑๕ เมษายน ๒๕๑๓

บทนำ

คำประกาศของคณะราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อกษัตริย์องค์นี้ (รัชกาลที่ ๗) ได้ครองราชสมบัติสืบต่อพระเชษฐา นั้น ในขั้นต้นราษฎรได้หวังกันว่า กษัตริย์องค์ใหม่จะปกครองราษฎรให้ร่มเย็น แต่การณืหาเป็นไปตาม ความหวังที่คิดไม่ กษัตริย์ทรงตรง อำนาจอยู่เหนือกฎหมายตามเดิม ทรง แต่งตั้งพระญาติวงศ์และสอพลอไร่ คุณงามความรู้ให้ดำรงตำแหน่งที่ สำคัญ ๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปลอ่ยให้ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ใน ทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อ

สร้าง ซ่อของใช้ในทางราชการ หาก
ถ้าไรในการเปลี่ยนราคาเงิน ผลาญ
เงินทองของประเทศ ยกพวกเจ้าชน
ให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร ปกครอง
โดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้านเมือง
เป็นไปตามยถากรรม ดังที่เห็นได้ใน
การตกต่ำในการเศรษฐกิจ และความ
ผิดเคื่องทำมาหากิน ซึ่งราษฎรได้รับ
กันอยู่ทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์
เหนือกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ ฟน
ชนได้ การที่แก้ไขไม่ได้ก็เพราะ
รัฐบาลของกษัตริย์นั้น มิได้ปกครอง
ประเทศเพื่อราษฎรตามที่รัฐบาลอื่น ๆ
ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้
ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่า
ไพร่บ้าง ข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดรัจฉาน
ไม่ดีกว่าเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้น

แทนที่จะช่วยราษฎร กลับพากันทำ
นาบนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่าภาษีอา
กรที่บบคั้นเอาจากราษฎรนั้น กษัตริย์
ได้หักเอาไว้ใช้ส่วนตัวที่หนึ่งจำนวน
หลายล้าน ส่วนราษฎรสิกว่าจะหาได้
แต่ละเล็กแต่ละน้อยเลือดตาแทบกระ
เด็น ถึงคราวเสียภาษีรัฐูปการหรือ
ภาษีส่วนตัว ถ้าไม่มีเงิน รัฐบาลก็ยึด
ทรัพย์สิน หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้า
กลับนอนกินเป็นสุข ไม่มีประเทศใด
ในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนั้น นอก
จากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์
เยอรมัน ซึ่งคนชาตินั้นได้โค่นราช
บัลลังก์เสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครอง
อย่างหลอกลวง ไม่ซื่อตรงต่อราษฎร
มีเป็นต้นว่า จะบำรุงการทำการมหากิน

อย่างโน้นอย่างนี้ แต่ครั้นลอย ๆ ก็
เหลวไป หาได้ทำจริงจังไม่ มีหน้าซำ
กล่าวหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณ
เสียภาษีอากรให้เจ้าได้กินว่า ราษฎร
มีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะ
ราษฎรยังโง่ ถ้าราษฎรโง่ เจ้าก็โง่
เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎร
รู้ไม่ถึงเจ้านั้น ไม่ใช่เพราะโง่ เพราะ
ขาดการศึกษา ถ้าไม่ขาดการศึกษา ก็
จะรู้ความชั่วร้ายที่เจ้าทำไว้และคงจะ
ไม่ยอมให้ทำนาบนหลังตน

ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่า ประ
เทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่ของ
กษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพ
บุรุษของราษฎรเป็นผู้กู้ให้ประเทศมี
อิสรภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามี
แต่ชูปมือเบีบ และกวาดทรัพย์สมบัติ

เข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้
เอามาจากไหน ก็เอาจากราษฎร
เพราะวิธีทำนาขายหลังนั้นเอง บ้าน
เมืองกำลังอืดคัตต์ฝืดเคือง ชาวนาและ
พ่อแม่ทหารต้องทิ้งนาเพราะทำไม่ได้
ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลได้คนงาน
ออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนที่
เรียนสำเร็จแล้วและทหารที่ปลดกอง
หนุนไม่มีงานทำ จะต้องอดอยากไป
ตามชตากรรม เหล่านี้เป็นผลของรัฐ
บาลของกษัตริย์เห็นอกุณหมาย บับ
คนข้าราชการผู้น้อยและเสมียนเพื่อ
ให้ออกจากงานแล้วไม่ให้เบบบำนาญ
ความจริงควรเอาเงินที่ควารวบรวม
ไว้แกจัดบ้านเมืองให้มีงานทำ จึงจะ
สมควรที่สนองคุณราษฎรซึ่งได้เสีย
ภาษีอากรให้ พวกเจ้าได้ร่ำรวยมานาน

แต่พวกเจ้าก็ได้หาทำอย่างใดไม่ คง
สูญเลือดกันเรื่อยไป เงินนี้เหลือเท่าไร
ก็เอาไปฝากต่างประเทศเตรียมหนี
เมื่อบ้านเมืองทรุดโทรม ปล่อยให้
ราษฎรอดอยยาก การเหล่านี้น่าจะชั่วร้าย
เพราะเหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการ
ทหารและพลเรือน ทูลเกล้าฯ ถวาย
กระทำอันชั่วของรัฐบาลตั้งกล่าวแล้ว
จึงรวมกำลังตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น
และได้ยึดอำนาจของรัฐบาลของ
กษัตริย์ไว้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่า
การที่จะแก้ความชั่วร้ายก็โดยที่จะต้อง
จัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วย
กันปรึกษาหารือหลาย ๆ ความคิดดี
กว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็นประมุข
ของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่มี
ประสงค์ทำการชิงราชสมบัติ ฉะนั้น

จึงขอเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ นอกจากความเห็นชอบสภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความเห็นนี้ให้กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในความรับตอบ ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนดโดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมา ก็จะได้ชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็เป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสำคัญ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งขึ้นอยู่ในตำแหน่งตามกำหนดเวลา

ตามวิธีน^๑ราชทูร^๒พึงหวังว่า ราชทูร^๓
จะได้รับความบำรุงอย่างดีที่สุด ทุก ๆ
คนจะม^๔งานทำเพราะประเทศของเรา
เป็นประเทศที่อุดมอยู่แล้วตามสภาพ
เมื่อเราได้ข^๕ดเงินที่พวกเจ้ารวมไว้จาก
การทำนาบนหลังคน ตั้งหลายร้อย
ล้านมาบำรุงประเทศขึ้นแล้ว ประเทศ
จะต้องเฟื่องฟูขึ้นแน่นอน การปก
ครองซึ่งคณะราชทูร^๖จะพึงกระทำคือ
จำต้องวางโครงการณ์โดยอาศัยหลัก
วิชา ไม่ทำไปเหมือนคนตาบอด เช่น
รัฐบาลที่กษัตริย์เหนืออกกฎหมายทำมา
แล้ว เป็นหลักใหญ่ ๆ ที่คณะราชทูร^๗
ได้วางไว้ใหม่อยู่ว่า

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราช
ทั้งหลาย เช่น เอกราชทางการเมือง
การศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของ
ประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัย
ภายในประเทศให้การประทุษร้ายต่อ
กันลดน้อยลงให้มาก

๓. ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์
ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดย
รัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุก
คนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่ง
ชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอ
ภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้มีสิทธิยิ่งกว่า
ราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ
ความเป็นอิสระเมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัด
ต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น

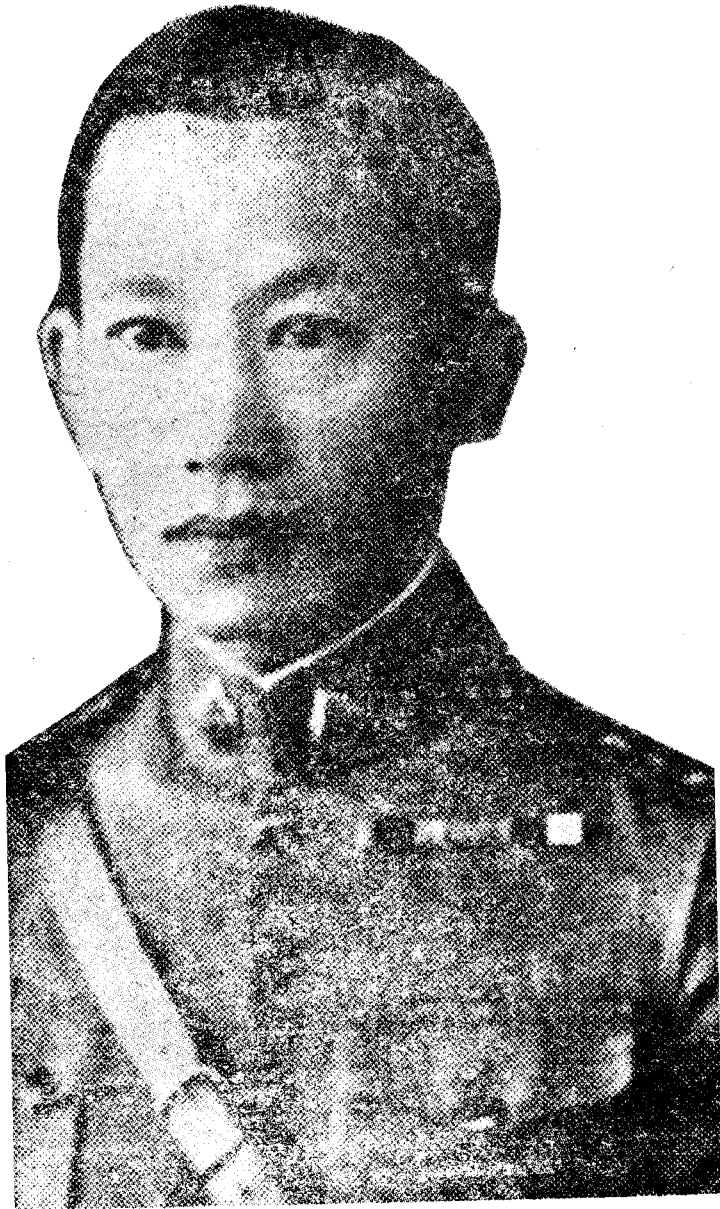
๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็ม
ที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลายจงพร้อมใจกันช่วย
คณะราษฎร ให้ทำกิจอันจะคงอยู่ชั่ว
ฟ้าดินนี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้
ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องอำนาจจาก
รัฐบาลกษัตริย์เห็นอกอุทมาฯ พึงตั้ง
อยู่ในความสงบและตั้งหน้าผาก
อย่าทำการใด ๆ อันเป็นการขัดขวาง
ต่อคณะราษฎรนี้ เท่ากับราษฎรช่วย
ประเทศและช่วยตัวราษฎร บุตร
หลาน เหลนของราษฎรเอง ประเทศ
จะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมสม
บูรณ์ ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย
ทุกคนจะต้องมีงานทำ ไม่ต้องอดตาย
ทุกคนจะมีสิทธิเสมอกัน และมีเสรี
ภาพพ้นจากความเป็นไพร่ เป็นข้า
เป็นทาส พวกเจ้าหมดสมัยที่เจ้าจะ
ทำนาบนหลังราษฎร สิ่งทีทุกคนพึง

ปรารถนาคือ ความสุข ความเจริญ
อย่างประเสริฐที่เรียกเป็นศัพท์ว่า
“ศร้อริยะ” นั้นก็จะพึงบังเกิดขึ้น
แก่ราษฎรถ้วนหน้า. ©

หมายเหตุ

คำประกาศนี้ พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นผู้อ่าน
เมื่อเชาตรวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เนื่องในโอกาสยึด
อำนาจการปกครองจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่
หัว, ผู้เขียนคำประกาศคือ นายปรีดี พนมยงค์

พันธเอกพระยาทรงสุรเดช

เขียนบันทึกนเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๘๒ ณ ห้องแถว
เลขที่ ๓๖ ถนนรัชไช ตำบลตาเถา ไซ่ง่อน ประเทศเวียดนาม

ในช่วงปฏิวัติ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ
กรมยุทธศึกษาทหารบก เป็นฝ่ายวางแผนยึดอำนาจ

การปฏิวัติ ๒๔ มิย. ๒๕

ผู้ที่ทราบความจริงแห่งรายละเอียดของการปฏิวัติครั้งนั้นอยู่เพียงไม่มากนัก และในจำนวนนั้นยังไม่พูดความจริงเสียอีกส่วนหนึ่งด้วย ฉะนั้นจึงเป็นการยากสำหรับผู้ที่มิเจตนาจะรู้ความจริงในการค้นคว้าหาหลักฐานอันแน่นอนที่เชื่อถือได้ เหตุสำคัญที่ทำให้ ①
ความจริงเลอะเลือน ไปก็เนื่องจากการเกิดเป็นศัตรูกัน ศ. ๒๕
กันในพวกปฏิวัติด้วยกัน เมื่อเป็นศัตรูกัน ขึ้นแล้ว ก็
ใส่ร้ายกัน ยกเอาความผิดขึ้นมาเป็นของตัวบนความชั่ว
ใส่ผู้อื่น สำหรับราษฎรที่มิได้เห็นเหตุการณ์ด้วยตาตนเองก็ยอมเชื่อไปตามที่ได้ยินได้ฟังมาโดยไม่มีหลักฐานอันใด ส่วนผู้ที่มีการศึกษาเพียงพอก็ยอมใช้สติปัญญาพิจารณาประกอบ มีส่วนที่ใกล้ความจริงบ้างแต่ก็คงไม่รู้จริงโดยตลอดอยู่นั่นเอง

พวกที่คิดปฏิวัติและสาเหตุของการปฏิวัติ

พวกที่จะคิดปฏิวัติมีทั้งฝ่ายทหาร และพลเรือน ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะพวกพลเรือนซึ่งมีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นหัวหน้า ได้เริ่มคิดการนี้ตั้งแต่ปีไหน แต่ทราบว่าการฝ่ายทหารมี นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา, นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช, นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์กับนายพันเอกพระประศาสน์พิทยายุทธ ได้สนทนากันถึงเรื่องเช่นนี้ก่อนเวลาปฏิวัติในราว ๒ - ๓ ปี โดยไม่รู้ว่ามีพวกพลเรือนคิดอยู่เหมือนกัน ทางฝ่ายพลเรือนถึงแม้จะได้ทหารเป็นพวกไว้บ้างแล้วก็เป็นแต่เพียงพวกมียศน้อยและไม่มีตำแหน่งสำคัญในกองทัพ ด้วยเหตุที่ต้องการได้ทหารตัวสำคัญๆ เข้ามาเป็นพวกด้วยนั่นเองจึงได้ติดต่อรู้ถึงกันขึ้น เป็นอันว่าเกิดมีพวกขึ้น ๔ พวก

๑. พวกพลเรือน มีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นหัวหน้า

๒. พวกทหารเรือ มีนายนาวาตรี หลวงสินธุ์สงครามชัย

๓. พวกทหารบกชั้นน้อย มีนายพันตรี

หลวงพิบูลสงครามเป็นหัวหน้า

๔. พวกนายทหารชั้นยศสูง มีนายพันเอก

พระยาพลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยา-
ฤทธิ์อัคนย์ พระประศาสน์พิทยายุทธ

สาเหตุที่ทำให้เกิดมีพวกปฏิวัติครั้งนี้ไม่ใช่สาเหตุ

อันเดียวกันเป็นแน่ทีเดียว มันเป็นการยากที่จะรู้ความ

ตั้งใจจริงของแต่ละคน เพราะใครจะเปิดเผยความตั้งใจ

ของตัวซึ่งไม่เป็นมงคล ความคิดที่จะกู้ชาติโดยสุจริตใจ

จะมีอยู่ในตัวบุคคลใดบ้างในจำนวนนี้ ข้าพเจ้าไม่

สามารถจะหยั่งรู้ได้ แต่เท่าที่ได้ยินพูดและแสดงความ

ประสงค์ออกมา และเท่าที่ได้สังเกตเห็นความเป็นไป

อากัปกิริยาของเขาแล้วก็ได้ที่เดี๋ยวกว่าส่วนหนึ่งต้องการ

บริหารงานตำแหน่งสำคัญ ๆ ทั้งที่ตัวไม่มีความรู้และ

ไม่เคยผ่านงานตำแหน่ง มาเลย ! มันเป็นคราวเคราะห์ดี

ของเขาที่ความคิดอุปมงคลเช่นนี้มีได้เข้าหูหัวหน้าชั้น

ผู้ใหญ่ฝ่ายทหาร สิ่งที่เข้าหูมีเพียงว่าทำเพื่อชาติไม่เห็น

แก่ตัว ทำเสร็จแล้วต่างก็จะปลื้มตัวออกไปทำมาหากิน

กันตามลำพัง ! เป็นอันว่าสาเหตุที่แสดงออกนอกหน้า
มาส่วนแต่กู่ชาติ

เป็นความจริงที่ในหลวงรัชการที่ ๗ มิได้แสดง
ความสามารถที่จะแก้ไขงานของชาติให้รุ่งเรืองขึ้นได้
มุ่งแต่จะฟื้นฟูฐานะของเจ้าที่ตกต่ำมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๖
ให้รุ่งโรจน์ขึ้น โดยจะเห็นได้ถนัดว่ามี การแต่งตั้งเจ้า
กันหนักมือ จนในที่สุดทำตำแหน่งใหญ่ ๆ และสำคัญ
ทั้งหมดต้องอยู่ในมือของเจ้าซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งการ
ระวังรักษาเกื้อพระเจ้าแผ่นดินในตัว ความจริงไม่เป็นที่
การเสียหายอะไรถ้าตั้งเจ้าที่เฉียบแหลม สามารถขึ้นทำ
หน้าที่สำคัญ แต่การณ์มิได้เป็นเช่นนั้น กุสักรู้แต่ว่า
เป็นเจ้าละก็ตั้งได้โดยไม่จำกัดเสียเลย

ตามที่มีคนเข้าใจว่าที่เกิดปฏิกิริยาเนื่องมาจากการ
เพิ่มภาษีอากร และความยากจนคั่นแค้นของราษฎรนั้น
ไม่มีมูลแห่งความจริงเลย ราษฎรไทยกลัวเจ้าและกลัว
นายของเขาทั้งหมดยังกับหนูและแมว ลำพังราษฎรจะ
ไม่มีปัญญาคิดปลตแตกได้เลย และจะไม่มีใครกล้า
ชักชวนกันควบคุมเป็นพวกขึ้นได้ แม้จะต้องออกตาย

เพราะความยากจนที่ทนอดตาย กับที่กล่าวกันว่า การปฏิวัติครั้ง^{๕๕} นี้ย่อมจะต้องราบรื่น^{๕๖} อยู่เอง เพราะราษฎรมีความต้องการอยู่พร้อมแล้วนั้น ก็ไม่ถูกต้องอีกเหมือนกัน แม้ทุกวันนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๒) ราษฎรก็ไม่กระจ่างแจ้งในเรื่องระเบียบการปกครองเองทั้งที่โฆษณาและมีคนไปชี้แจงให้ฟังเสมอ ๆ อย่างว่าแต่ราษฎรชานาเลย แม้พวกข้าราชการเองก็ยังมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่เข้าใจวิธีปกครอง เพราะฉะนั้นจึงเกือบกล่าวได้ว่าเมื่อก่อนปฏิวัติ คนไทยเรารู้จักการปกครองวิธีเดียวเท่านั้น ยกเว้นส่วนน้อยเหลือเกิน สำหรับราษฎรเมื่อหนักหนาเข้าก็ได้แต่บ่นอุบอิบว่า แย่แล้วเจ้าพระคุณส่วนข้าราชการไม่มีความรู้สึกอะไรนอกจากเข้าใจว่าถูกแต่งตั้งให้มาเป็นนายของราษฎรแล้ว และคอยหาโอกาสฝากเนื้อฝากตัวเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน จะได้กรุณาเขาให้ได้เงินเดือนเพิ่มขึ้นและเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ส่วนงานของชาติรอไว้ก่อนได้ ผลเสียแห่งงานของชาติดูไม่ทำให้เกิดความรู้สึกละอวย ส่วนพวกที่เกลียดเจ้าก็มีอยู่เป็นธรรมดา แต่พวกนี้ก็ตั้งใจเมื่อทราบว่ามี การปฏิวัติ

แต่ก็เพียงเท่านั้น ไม่มีส่วนทำให้การปฏิวัติสำเร็จง่ายเลย ความไม่เข้าใจ และความไม่เอาใจใส่ของราษฎร เรา เห็นได้ถนัดเมื่อวันประกาศรัฐธรรมนูญที่พระที่นั่งอนันต ๖ วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ต้องต้อนราษฎรให้เข้าไปฟังในพระที่นั่งกันเสียแทบแย และก็ได้จำนวนราษฎรสักรับมือเดียว ไปยืนฟังโดยไม่รู้เรื่องอะไร หากจะมีละครให้ดู และมีแจ็กก๊วยเดี่ยวด้วยแล้ว คนจะไปมากกว่านั้นมาก ในปีต้น ๆ ที่มีราษฎรไปงานรัฐธรรมนูญกันมาก นั้นไม่หมายความว่าเพราะเข้าใจและเลื่อมใสการเปลี่ยนแปลงต้องการเที่ยวสนุกเท่านั้น ไม่ต้องการรู้มากไปกว่า มีการมหรสพอะไร ที่ไหน วันใด เท่านั้น

เป็นอันว่าการปฏิวัติครั้งนี้เกิดขึ้นได้จริง ๆ เพราะนายทหารบกผู้เป็นหัวหน้าตกลงใจเด็ดขาดให้ลงมือทำ เพราะฉะนั้นเหตุผลผู้เป็นหัวหน้า จึงน่าจะต้องถือเป็นเหตุผลที่ทำให้เกิดขึ้นโดยแท้

เหตุผลข้อที่ ๑ ก็คือ เป็นที่ประจักษ์แน่แล้วว่า พระเจ้าแผ่นดิน แสดงความไม่สามารถในการที่จะ

Absolute

บงการโดยอำนาจข้อโซ่ลัด ในงานของชาติเจริญรุ่งเรือง
ได้

เหตุผลข้อที่ ๒ พวกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แทบ
ทั้งหมด มุ่งแต่เพียงทำตัวให้เป็นที่โปรดปรานไว้เหนือ
เชื่อใจ จากพระเจ้าแผ่นดินไม่ว่าด้วยวิธีใดตลอดทั้งวิธี
ที่ต้องสละเกียรติยศด้วย

ทั้งสองข้อนี้ประกอบกัน ย่อมเป็นสาเหตุสำคัญ
ที่จะทำให้ชาติไทยทรงกับทรุดเท่านั้น ควรเปลี่ยนวิธี
ให้ราษฎรได้มีโอกาสรู้จักวิธีปกครองตัวเอง และรับ
ผิดชอบกันเอง ในความเจริญหรือความเสื่อมของชาติ
แทนที่ให้พระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวรับผิดชอบ ซึ่งไม่มี
ท่าทางจะดีขึ้นได้ เป็นที่ประจักษ์แก่หัวหน้าฝ่ายทหาร
อยู่เหมือนกันว่าเมื่อเปลี่ยนแล้วยังจะมีความขลุ่ยขลักยุ่ง
ยากเป็นธรรมดา เพราะเป็นของใหม่ ไม่มีใครเลย
การหาตัวบุคคลสำหรับบริหารงานในตำแหน่งสำคัญ ๆ
แสนยาก ราษฎรก็ยังไม่มีการศึกษาถึงขีดที่จะปกครอง
ตัวเองให้เป็นผลดีจริง ๆ ได้ แต่เมื่อไรเล่าถึงจะมีคน
ที่ดี ๆ ไว้สำหรับบริหารงาน และเมื่อไรเล่าราษฎรจึง

จะถึงขีดที่ว่านั้น ในเมื่อพระเจ้าแผ่นดิน ไม่เปิดโอกาส
ตายแล้วเกิดใหม่ก็คงยังจะเป็นอยู่เช่นนั้น ตกลงจะต้อง
เริ่มต้นเสียในเมื่อไม่อยากจะปล่อยไปตามบุญตามกรรม
อาศัยการเลือกเพื่อนอย่างตรงไปตรงมา คงจะได้ตัว
บุคคลซึ่งแม้จะไม่ดีเลิศแต่ก็พอทำได้ เพราะเราสามารถ
จะช่วยกันได้หลายแรง ไม่เหมือนระบอบอับโชคซึ่ง
ไม่มีการช่วยกัน ต่างคนต่างทำเอาหน้าต่อพระเจ้าแผ่นดิน
ตัว และพระเจ้าแผ่นดินบงการแต่ผู้เดียวผิดถูกไม่มีใคร
ใครกล้าคัดค้าน ส่วนราษฎรซึ่งผู้อ่อนการศึกษาก็ต้อง
อาศัยความเจตนาดี ของผู้บริหารที่จะช่วยเหลือ ให้ได้
มีโอกาสรู้จักการปกครองตัวเองดีขึ้นตามลำดับจนกว่า
จะถึงขีด

นอกจากเหตุผลสำคัญ ๒ ประการนี้ รายละเอียด
ปลีกย่อยแห่งความเลอะเทอะของงานแห่งชาติย่อมเป็น
ที่ประจักษ์อยู่ ไม่มีความจำเป็นต้องยกมากล่าวให้ยืด
ยาว เพราะรายละเอียดปลีกย่อยย่อมเกิดจากส่วนสำคัญ
๒ ประการนี้

ในเดือนมีนาคม ๒๔๗๕ พระยาทรง ฯ ซึ่ง
เป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหาร ในกรมยุทธศึกษา
ทหารบก ได้ถือโอกาสในการเป็นประธานกรรมการ
สอบไล่นักเรียนนายร้อยในสนามที่ราชบุรีรวบรวมหา
พรรคพวกและคิดกะแผนการปฏิวัติร่วมกับพระประ-
ศาสน์พิทยายุทธ พระสิทธิเรืองเดชพล ซึ่งเป็น
กรรมการสำคัญ

ณ ที่ราชบุรีนี้เอง ทั้งสามท่านได้คิดแผนการ
ขึ้นอันหนึ่ง กะว่ายึดพระที่นั่งอัมพร ซึ่งขณะนั้นเป็น
ที่ประทับของในหลวงรัชกาลที่ ๗ แล้วจะขอถวาย
ความอารักขาแก่ในหลวง เพื่อเป็นประกันในการขอ
พระราชทานรัฐธรรมนูญต่อไป

แต่แล้วแผนนี้ก็ต้องเลิกล้ม เพราะพระประ-
ศาสน์ ฯ ได้เสนอผลเสียว่า แม้จะยึดพระที่นั่งอัมพรได้
แต่ทว่า จะได้เข้าเฝ้าในหลวงก็ย่อมต้องผ่านมหาดเล็ก
และบุคคลสำคัญอื่น ๆ อีกมาก อันเป็นธรรมดาที่
ในหลวงจะต้องมีผู้ห้อมล้อม ผู้ห้อมล้อมนี้เอง อาจจะ
ขัดขวาง และถ้ามีการขัดขวางเกิดขึ้นเช่นนั้นแล้ว ก็

จะต้องมีการปะทะกันด้วยกำลัง อย่างไรเสียการปฏิบัติ
ก็จะหลีกเลี่ยงการนองเลือดไปมิได้

ผู้กะแผนการ มีจุดหมายสำคัญที่สุดอยู่ตรงที่
จะมีให้มีการนองเลือดเกิดขึ้นได้

ต่อมาได้คิดแผนการแบบจู่โจมขึ้นได้ ซึ่งเป็น
แผนการที่ใช้ในการปฏิบัติครั้ง^{๕๕}

ในการประชุมทุก ๆ พวกยกเว้นหัวหน้าผู้ใหญ่
ฝ่ายทหาร ต้องให้ทหารตามกรมกองต่าง ๆ อย่างน้อย
ในกรุงเทพ ฯ แทบทั้งหมด ตกลงเข้าเป็นพวกด้วย
เสียก่อนจึงจะยอมตกลงลงมือปฏิวัติความคิดข้อนี้ หัว
หน้าฝ่ายทหารไม่เห็นด้วย และเป็นภาระแก่เหลือเกินที่
พวกคิดปฏิวัติจะต้องถูกจับเสียก่อนในเมื่อทำเช่นนั้น^{๕๖}
เพราะพวกนายทหารเวลานั้น ส่วนมากกลัวเจ้า และมี
จำนวนมากที่จะต้องฉวยโอกาสนำความเรื่องนี้เสนอผู้
บังคับบัญชา เพราะเป็นชั้นสำคัญสำหรับทำให้เกิดผลดี
สำหรับตัวและนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในกรุงเทพเวลานั้น
เกือบจะรับรองได้ทีเดียวว่า ต้องนำเรื่องเสนอถึงพระ-
เจ้าแผ่นดินทุกคนในเมื่อได้ฟังเรื่องนี้ ความชอบอะไร

เล่าจะดีไปกว่านี้ เป็นอันว่าไม่มีการชักชวน
ตามกรมกองต่าง ๆ เลย ยิ่งพลทหารด้วยแล้ว ยิ่งเป็น
การไร้ประโยชน์ที่เดียวที่จะให้รู้เรื่องเช่นนี้ ทางฝ่าย
พลเรือนและนายทหารชั้นยศน้อย ยังเห็นว่าแต่เพียง
เท่าที่รูกน้อยนั้น จำนวนน้อยนักและไม่มีกำลังทหาร
เสียด้วย การณ์จึงได้เนิ่นช้าเรื่อยไปโดยไม่มีการตกลง
เริ่มปฏิวัติและไม่มีแผน ครั้นเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็น
เดือนปฏิวัติได้มีการประชุมพวกหัวหน้าบ่อยขึ้น แต่
ในเวลาประชุมก็ไม่มีใครแสดงแผนออกมาให้เห็นได้ว่า
เป็นแผนที่ใช้การได้ทุก ๆ คนมุ่งแต่นั่งฟัง เมื่อทราบ
ว่าหัวหน้าฝ่ายทหารได้รับผลในทางเพิ่มพูนกำลังสำคัญๆ
ขึ้นหรือเปล่า และจะทำอย่างไร

ในจำพวกผู้ใหญ่ฝ่ายทหารมีพระยาพหล ฯ พระ
ยาทรง ฯ กับพระยาฤทธิ ฯ มียศและบรรดาศักดิ์เท่ากัน
พระยาพหล ฯ อยู่ในตำแหน่งจเรทหารปืนใหญ่ ไม่มี
อำนาจบังคับทหาร แต่ก็เป็นที่ตำแหน่งสูงกว่าคนอื่น.
พระยาทรง ฯ เป็นอาจารย์ใหญ่วิชาทหารในโรงเรียน
นายร้อย ไม่มีอำนาจบังคับทหารเช่นเดียวกัน พระยา-

ฤทธิ เป็นผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษา
พระองค์ในกรุงเทพ ฯ เป็นคนเดียวที่มีทหารอยู่ในมือ
เป็นทหารปืนใหญ่ ๒ กองพัน (รวม ๔ กองร้อย)

พระยาพหล ฯ มอบให้พระยาทรง ฯ เป็นผู้คิดและ
จัดการ^๕ทั้งหมด, ท่านเป็นแต่เพียงจะปฏิบัติตามทุก
อย่างที่จะได้รับมอบให้ทำ ส่วนพระยาฤทธิ ฯ ก็ไม่
สมัครคิดอะไรเช่นเดียวกัน พระประศาสน์ ฯ ทำด้วย
ทุกอย่างที่จะมอบให้

ในเดือนมิถุนายน ได้มีการประชุมกันที่บ้าน
นายประยูร ภมรมนตรี ผู้ที่ไปประชุมมีบุคคลชั้น
หัวหน้า เช่นเจ้าคุณพหล ฯ เจ้าคุณทรง ฯ พระประ-
ศาสน์ ฯ หลวงประดิษฐ ฯ หลวงสินธุ์ ฯ และหลวง
พิบูล ฯ แต่ก็ยังไม่สามารถวางแผนการอะไรลงไปได้

ครั้นก่อนหน้าวันที่ ๒๔ เพียงน้อยวัน ได้นัด
ประชุมกันที่บ้านพระยาทรง ฯ มีหัวหน้าสำคัญ ๆ มา
ประชุมเช่นเคย จนถึงวันประชุมวันนี้ซึ่งเป็นการประ-
ชุมครั้งสุดท้าย ผู้อำนวยการฝ่ายทหารยังไม่ทราบราย
ชื่อของพวกที่จะร่วมด้วย พวกหัวหน้าต่าง ๆ เขาก็ไม่

ยอมบอกให้ว่าใครบ้าง บอกแต่เพียงจำนวนพอประมาณ เป็นอันว่าเท่าที่ผู้อำนวยการทหารรู้แน่ว่าเป็นพวกก็มีอยู่ดังต่อไปนี้

พวกของ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช

๑. พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา

๒. พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์

๓. พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ ผู้อำนวยการ

โรงเรียนเสนาธิการ

๔. พ.ต. หลวงชำนาญยุทธศิลป์

๕. พ.ต. หลวงสวัสดิ์ธรรงค์

๖. พ.ต. หลวงสฤษดิ์ยุทธศิลป์

๗. ร.อ. หลวงรตเสถียรพิชัย

๔. ๕. ๖. ๗. สี่คนนี้เป็นครูอยู่ในโรงเรียน

นายร้อยได้บังคับบัญชาพระยาทรง ฯ

นอกจาก ๗ คนยังมี ร.อ. หลวงทัศนัยนิยมศึก

นายทหารม้า ในขณะที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนใน

โรงเรียนทหารม้า เวลานั้นตายเสียแล้ว ทั้งคนนั้นด้วย

เป็น ๘ คนด้วยกันที่นับว่าใช้ได้แน่

พวกของหลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่ทราบว่ามีเท่าใด และใครบ้าง ได้เห็นอยู่ ๒-๓ คนเท่านั้น
ทั้งนายประยูรซึ่งเป็นผู้ติดต่อกันระหว่างพวกต่าง ๆ

พวกของหลวงสินธุ์ ฯ ไม่ทราบว่ามีเท่าไรและ
ใครบ้างเห็นแต่พระประศาสน์ ฯ ติดต่อกันอยู่กับหลวง
ศุภชลาศัย

พวกของหลวงพิบูล ฯ ก็ไม่ทราบว่ามีใครบ้าง
เช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาตามนี้จะเห็นได้ว่า หัวหน้าที่จะ
เป็นผู้ดำเนินการปฏิวัติ มีลูกมือที่เรียกใช้ได้แน่นอน
เพียง ๘ คนเท่านั้น นอกจากนั้นไม่แน่และไม่รู้เสียด้วย
ว่า มีตัวจริงอยู่หรือเปล่า และเป็นคนชนิดไหนจำนวน
เท่าใด

ในวันประชุมครั้งสุดท้าย หัวหน้าฝ่ายพลเรือน
หลวงสินธุ์ ฯ และหลวงพิบูล ฯ ต้องการทราบอย่าง
แน่นอนว่าผู้บัญชาการฝ่ายทหารได้มีกำลังอยู่ในกำมือ
ไว้แล้วเท่าใด เป็นทหารกรมไหนบ้าง ผู้บัญชาการ
ฝ่ายทหารได้แจ้งความจริงให้ทราบว่ายังไม่มีอะไร นอก

จากกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ แต่ในวันปฏิวัติซึ่งกำหนด
วันที่ ๒๔ จะต้องได้ทหารในกรุงเทพฯ ทั้งหมด เมื่อ
ถูกชักใช้ว่าจะได้มาอย่างไรและจะทำอย่างไร ผู้อำนวยการ
การฝ่ายทหารไม่ยอมบอกว่าจะได้มาด้วยวิธีไร จะทำ
อย่างไร เป็นแต่ขอให้หัวหน้าต่าง ๆ นำลูกน้องของ
ตัวมาในวันที่ ๒๔ เวลา ๐๕.๐๐ น. ที่ตรงการรถไฟ
ตัดถนนห่างจากบ้านพระยาทรง ฯ ประมาณ ๒๐๐
เมตร ส่วนทหารเรือไม่ต้องมา ให้หลวงสนธิ ฯ นำ
ทหารเรือทั้งนายและพลทหารเท่าที่จะรวมได้ มีกระสุน
พร้อม มาถึงหน้าพระลานพระบรมรูปทรงม้า เวลา
๐๖.๐๐ น. ตรง ทหารบกทั้งหมดจะถึงที่นั้นตามกำหนด
เวลานี้ ส่วนพวกพลเรือนให้แบ่งแยกไปคุมตามวังเจ้า
ที่สำคัญ ๆ ไว้อย่าให้เล็ดลอดออกมาปฏิบัติการใด ๆ
โดยเราไม่รู้ สำหรับกรมพระนครสวรรค์นั้นใช้จำนวน
ให้มากเข้าไปในวังเพื่อเชิญตัวมาที่พระนั่งอนันต์ เมื่อ
ได้ฟังเช่นนั้นผู้หนึ่งจะขอถอนตัว อ้างว่าไม่มีทางสำเร็จ
เลย ไม่เห็นมีอะไรเป็นกำลังที่ทำให้เขาอุ่นใจ แต่

ไม่ใช่คำตอบที่แน่นอน เป็นแต่พูดว่าจะมาหรือไม่มา
ยังไม่แน่ ส่วนหลวงสินธุ์ฯ ตกลงจะทำตามกำหนด

จากผลของการประชุมครั้งสุดท้าย ผู้อำนวยการ
ฝ่ายทหารจะต้องตกลงใจลงมือปฏิบัติในวันที่ ๒๔ ด้วย
จำนวนนายทหารที่แน่นอนจริงๆ ๘ นายกับหลวงสินธุ์
พร้อมด้วยนายและพลทหารเรือซึ่งไม่รู้ว่ามีจำนวนเท่าใด
(หลวงสินธุ์ฯ ในขณะนั้นมิได้มีอำนาจบังคับหน่วย
ทหารเรือ เป็นแต่เพียงครูในโรงเรียนนายเรือ เพราะ
ฉะนั้น จำนวนทหารจะมีมากไม่ได้)

ความคิดของผู้อำนวยการฝ่ายทหาร ในเวลานั้น
มิได้เปิดเผยให้ใครทราบ เฉพาะพระยาพหลฯ และ
พระประศาสน์ฯ เท่านั้นที่รู้มาก พระประศาสน์ฯ
เกือบทุกอย่างเมื่อถูกซักถามจากพวกที่ร่วมด้วยก็บอก
แต่เพียงว่า ถึงวันที่ ๒๔ เป็นได้ทหารหมดทั้งกรุงเทพฯ
การที่ปกปิดไว้เป็นความลับจนถึงชั่วโมงสุดท้ายนั้น ผู้
ผู้อำนวยการฝ่ายทหาร ถือว่าเป็นการสำคัญที่สุดมิฉะนั้น
การปฏิบัติจะไม่สำเร็จได้เลย ถ้าเปิดเผยให้พวกร่วมด้วย

รู้เสียก่อน เขาก็จะต้องถอนตัวออกหมด แทนที่จะ
มี ๑๐ คน คงจะเหลือ ๓ คนเท่านั้น มีอยู่คนหนึ่งซึ่ง
ในระยะหลังชั้จะไม่ค่อยเอาใจใส่อยู่แล้ว หากบอก
แผนให้รู้ก็จะต้องถอนตัวแน่นอนทีเดียว พระยาฤทธิ ๖
ได้รับมอบหน้าที่ให้นำรถยนต์บรรทุกสำหรับลากปืน-
ใหญ่ชนิดมอริสมาตั้งเตรียมพร้อมไว้ที่สนามฝึกหัดของ
เขาเวลา ๐๕.๐๐ น. โดยอ้างว่าจะตรวจรถยนต์ทั้งหมด
ของกรมทหารปืนใหญ่ของเขา แล้วก็ให้ตัวเขาทำเป็น
เดินตรวจรถไปมา รอจนกว่าหัวหน้านำจะไปถึงเพื่อ
สั่งการใช้รถยนต์นั้น แผนของผู้อำนวยการก็มีอยู่ว่า
จะต้องรวบรวมทหารให้มากที่สุดเท่าที่จะรวมมาได้ จาก
กรมกองทหารในกรุงเทพฯ ๖ ไปรวมไว้พระที่นั่งอนันต์
และบังคับทหารเหล่านั้นไว้ให้อยู่ในมือ ^๒ เชื้อเจ้าชน
ผู้ใหญ่ว่าองค์ เข้ามาคุมไว้ในพระที่นั่งอนันต์สำหรับ
เป็นประกัน เพื่อมิให้พระเจ้าแผ่นดินคิดแก้ไขเหตุการณ์
โดยที่กลัวภัยจะมาถึงเจ้าผู้ใหญ่ที่ถูกคุมอยู่นั้น ^๓ ผู้บังคับ
การกรมต่าง ๆ ผู้บัญชาการกองพลแม่ทัพของทหารใน

กรุงเทพฯ ตลอดจนเสนาธิการทหารบกจะต้องถูกนำตัว
มาคุมไว้^๔ ในระหว่างนี้เองจะได้ทำหนังสือนำไปกราบ
บังคมทูลขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ๑

ไม่มีปัญหาอะไรถ้ารวบรวมทหารในกรุงเทพฯ
ได้เป็นส่วนมากและบังคับทหารนั้นไว้ได้แล้วการปฏิวัติ
ก็ต้องสำเร็จ เพราะอำนาจอยู่ที่ทหารเท่านั้น ตำรวจ
และราษฎรในกรุงเทพฯ จะไม่ทำอะไรเลย ปัญหา
มีอยู่ว่าจะได้ทหารมาอย่างไร

ในเมื่อพวกเรามีมือด้วยกัน ไม่มีใครสั่งทหาร
ได้เลยสักคนเดียวยกเว้นพระยาฤทธิ^๕ ๖ ซึ่งสั่งได้เฉพาะ
กรมของเขาเท่านั้น แต่ก็เป็นทหารเล็กน้อยและไม่
สำคัญ ผู้อำนวยการฝ่ายทหารได้เลือกใช้วิธีลวงและ
อาศัยความรวดเร็วกระชั้นหัน มีทันให้ใครได้มีเวลา
ได้สติ และไม่รู้ว่าจะอะไรเกิดขึ้น ลวงเอาทหารไปให้ได้
และเร็วที่สุดการติดต่อทางโทรศัพท์ตั้งแต่เวลาเข้ามิด
ต้องป้องกันไว้โดยมอบให้นายประยูรเป็นผู้จัดการเพราะ
เขาเป็นเจ้าหน้าที่ในกรมไปรษณีย์อยู่เวลานั้น

ทางหัวเมืองต่าง ๆ ผู้อำนวยการฝ่ายทหารไม่เอา
ใจใส่และไม่วิตกกังวลเลย เพราะการที่จะรวบรวมทหาร
จากหัวเมืองมาคิดแก้ไขเหตุการณ์นั้นจะต้องใช้เวลามาก
กว่าพวกหัวหน้าฝ่ายทหารทางหัวเมืองจะรู้เรื่องกระจ่าง
แจ่มก็เป็นเวลาที่จัดการในกรุงเทพฯ ๖ เสรีทั้งหมดแล้ว
และต่างคนต่างจะยกทหารมาจากหัวเมืองโดยลำพังนั้น
ไม่ได้ ทั้งเวลานั้นทหารหัวเมืองก็มีแต่ทหารใหม่ ทหาร
ปีที่ ๑ ลาพักไปหมดแล้ว ทหารใหม่ยังไม่มีค่าทาง
ทหารโตและอาวุธสำคัญ ๆ ก็อยู่ในกรุงเทพฯ หมด

แผนที่ผู้อำนวยการฝ่ายทหารคิด ที่นับว่าเป็น
ส่วนสำคัญ ๆ มีอยู่เท่านั้น ไม่มีปัญหาอะไรย่อมมีส่วน
บกพร่องเพราะผู้อำนวยการไม่ได้เปิดเผย พระประ-
ศาสน์ ๖ เป็นผู้ช่วยในการทำแผนบ้าง การตำราย
ละเอียดลงในกระดาษก็ไม่มี เพราะไม่แน่ใจว่าตำรวจจะ
มาค้นบ้านเมื่อใดจึงคิดแต่ส่วนสำคัญ ๆ ไว้แต่ในหัว
เท่านั้น ไม่ให้มีหลักฐานที่จะเป็นผลร้าย ในเมื่อเกิด
จับกุมขึ้นเสียก่อน ปราบฎภายหลังว่าตำรวจได้เอาชื่อ
ผู้อำนวยการฝ่ายทหารไปถวายกรมพระนครสวรรค์

เหมือนกันแต่พระองค์ท่านไม่เชื่อการที่ตำรวจรู้เรื่องเป็น
เลา ๆว่าจะมีการปฏิวัติขึ้นนั้น ไม่มีปัญหาอะไร เพราะ
พวกหนุ่ม ๆ คุกกันไม่ได้ เท่าที่ได้ยินภายหลัง

นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่บางคนทราบล่วงหน้า
จะนั้นก่อนหน้าวันที่ ๒๔ จึงมีพลตำรวจมาคุมบ้านผู้
อำนวยการฝ่ายทหาร, พระประศาสน์ ฯ และหัวหน้า
สำคัญ ๆ แต่ก็มีได้จับกุมอย่างไร อาจเป็นเพราะตำรวจ
รู้สึกว่ถ้าทหารทำการปฏิวัติเขาก็มีเหตุผลสมควรด้วย

การเตรียมการของหัวหน้าฝ่ายทหารในการ ยึดอำนาจ

เป็นที่ตกลงกันแล้วระหว่างผู้อำนวยการฝ่าย
ทหารกับหัวหน้าฝ่ายพลเรือนว่าทางฝ่ายทหารจะยึด
อำนาจไว้ให้เท่านั้น ส่วนการดำเนินการทางหนังสือ
เกี่ยวข้องการขอรัฐธรรมนูญ การร่างรัฐธรรมนูญ การ
ตั้งสภา ฯ และรัฐบาลเหล่านี้ ให้เป็นหน้าที่ของฝ่าย
พลเรือนทั้งสิ้น

วันที่ ๒๓ เป็นวันเตรียมการของผู้อำนวยการ
ฝ่ายทหาร ได้ไปพบผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อยเวลา

เนเป็นนายพลโท พระหทัยหาญ และขอให้ผู้
บังคับการโรงเรียนนำนักเรียนนายร้อยทั้งหมดไปที่หน้า
พระลานพระบรมรูปทรงม้า เพื่อให้นักเรียนทั้งหมด
ตัดുകฝักหัดต่อสู้อรบ โดยจะขอให้มื่อจริง ๆ มา
ทำให้ดู ไม่เป็นการยาก ในการที่ผู้บังคับการโรงเรียน
ยินดีทำตามเพราะผู้บังคับการโรงเรียนมีความนิยมอยู่
ในตัวของผู้อำนวยการฝ่ายทหารอยู่แล้วด้วย และผู้
อำนวยการฝ่ายทหารยอมเป็นอาจารย์ใหญ่สอนวิชาทหาร
อยู่ในโรงเรียนนั้นด้วย จึงเป็นอันตกลงได้โดยง่าย
นอกจากนี้ก็ได้ไปหาผู้บังคับกองพันทหารราบที่รู้จักอีก
๑ คน ขอร้องให้นำทหารของตัวไปฝึกหัดที่หน้าพระ
ลานในเช้าวันที่ ๒๔ เวลา ๐๖.๐๐ น. เพื่อจะได้ขอ
ทรงให้ทหารเหล่านั้น ได้มีส่วนช่วยเหลือเล็กน้อย
เท่านั้น ส่วนจะให้ทำอะไรจะบอกในเช้าวันนั้น ต่อนั้น
ก็ได้ไปหาผู้บังคับกองพันทหารช่างที่บางซื่อ ขอร้อง
ให้เขานำทหารของเขาทั้งหมดมาฝึกหัดที่สนามหน้าโรง
ทหารของเขาเพื่อขอความช่วยเหลือเล็กน้อย ในการ
ฝึกต่อสู้รบ ใช้เวลาเพียงเล็กน้อย ไม่เป็นการยากที่จะ

ตกลง เพราะพวกนรุษทั้งนั้นและเนื่องจากเป็นใหญ่กว่า จึงเกรงใจและไม่ซักถามอะไร

การนัดหมายให้ทำเช่นนั้น ก็ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้ทหารมารวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นการสะดวกที่จะรวบรวมเอาในตอนรุ่งเช้าเท่านั้นเอง มิฉะนั้นเขาก็ให้ทหารกระจายกันไปฝึกหัดห่างไกลเป็นการยากแก่การรวบรวม นอกจากนี้มิได้ไปนัดหมายใครไว้อีกเป็นแต่คิดจะไปรวมเอาในตอนท้ายโดยไม่รู้ตัว เป็นอันว่าการเตรียมการในวันที่ ๒๓ หมดเพียงเท่านั้น เป็นการเตรียมการเพียงเล็กน้อยแต่รักษาความลับไว้อย่างมิดชิด

ทหารที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ เวลานั้น มีกรมทหารราบที่ ๓ มหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ทั้งสองกรมนี้กรมละ ๓ กองพัน ก็มีกรมทหารราบที่ ๒ อีก ๑ กรม ในจำนวนทหารราบได้นัดหมายกับผู้บังคับกองพันไว้เพียง ๒ คนเท่าที่กล่าวมาแล้วเป็นกองพันในกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็ก ๑ กองพัน และกองพันในกรมทหารราบที่ ๒ อีก ๑

กองพัน แต่ก็ได้ค้นได้หมายเพียงให้เอาทหารปีที่ ๒ มา
เท่านั้น

เป็นอันว่าจนถึงเวลากลางคืนวันที่ ๒๓ ก็ยัง
ไม่มีอะไรเพิ่มขึ้นที่นับว่าแน่นอน นอกจากกรมทหาร
ปืนใหญ่ของพระยาฤทธิ ๖ อย่างเต็มเท่านั้นเอง

วันที่ ๒๔ มิถุนายน

สำหรับวันนี้ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ได้นัดเวลา
พบ ๐๕.๐๐ น. โดยกะว่าจะส่งมอบหน้าที่ให้เสร็จภายใน
เวลาเพียงประมาณ ๑๕ นาที แล้วจะรีบไปยัง
กรมทหารม้าซึ่งกะไว้เป็นที่หมายอันแรก ให้ถึงก่อน
เวลาเป่าแตรปลุกทหารเพียงเล็กน้อย (เวลาปลุกทหาร
๐๕.๓๐ น.)

นายร้อยเอกหลวงทัศนัย ๖ กับนายทหารม้าชั้น
นายร้อยโทและนายร้อยตรีอีก ๓ นาย มาถึงบ้านพระ-
ยาทรงสุระเดชเป็นพวกแรกเวลา ๐๕.๐๐ น. เศษ เนื่อง
จากมีเวลามากจึงได้ทำความเข้าใจกันละเอียดละออ นาย
ทหารม้าทั้ง ๔ คนนี้ได้รับมอบให้นำรถยนต์เกราะกับ

รถเล็ก ๓ เคนลอยด์ ออกจากโรงให้หมดและควบคุม
ตลอดทางไปหน้าพระลาน

เวลา ๐๕.๐๐ น. ผู้อำนวยการฝ่ายทหาร มา
ถึงท่าบลดนัดพบมีพวกของผู้ผู้อำนวยการเองทั้งหมดรออยู่
ที่นั่นจึงเริ่มสั่งการ ข้อความสำคัญที่ส่งก็คือเราจะต้อง
ไปกรมทหารม้าก่อน เพื่อให้ได้รถยนต์เกราะและรถ
รบเล็กไว้ในมือ ต่อจากนั้นจึงไปกรมทหารปืนใหญ่
เพื่อบรรทุกทหารขึ้นรถยนต์ของปืนใหญ่ แล้วนำไป
หน้าพระลาน พระยาพหลฯ มีหน้าที่ตั้งคลังกระสุนของ
กรมทหารม้ากับหลวงสฤชคฤทศศิลป์แล้วผู้อำนวยการชน
กระสุนมาขึ้นรถ ใช้ทหารซึ่งจะส่งให้ภายหลัง (เครื่อง
มีองค์กุญแจคลังได้เตรียมเอามาในรถด้วยแล้ว) พระ
ประศาสน์ฯ มีหน้าที่ไปปลุกและคุมตัวนายดาบพระองค์
เจ้าภานุพันธ์ฯ มาที่หน้าที่ว่าการทหารม้า ผู้อำนวยการ
จะรวมนายทหารม้าของกรมทหารม้าทั้งหมด ณ ที่นั้น
หลวงชำนาญยุทธศิลป์ หลวงสวัสดิ์กรณรงค์และหลวง
รณรงค์สิทธิพิชัย มีหน้าที่ขึ้นไปบนโรงม้าแล้วปลุกเร่ง
ทหารแต่งตัวโดยเร็วไม่ให้ล่าช้าและเรียกแถวคุมจาก

โรงฆ่าที่ถนนหน้ากรมทหารม้า และนำเดินไปกรม
ทหารปืนใหญ่ (โรงทหารม้าอยู่ห่างจากโรงทหารปืน
ใหญ่ระยะทางเดินประมาณ ๑๐ นาที)

เวลาสุดท้ายก่อนส่งเสร็จ พวกหลวงพิบูลฯ มา
ถึงมีนายทหารมาด้วยอีกหลายคน จำไม่ได้ว่ากี่คน ผู้
อำนวยการฝ่ายทหารจึงได้มอบหน้าที่ให้ไปคุมบ้านผู้การ
ทหารม้า และถ้าออกมากก็ให้เชิญตัวขึ้นรถคุมไว้ อย่า
ให้ติดต่อกับทหารได้เท่านั้น

ส่งเสร็จแล้วขึ้นรถตรงไปโรงทหารม้า ลงจาก
รถต่างแยกย้ายกันไปทำหน้าที่ตามที่สั่งไว้ ประจวบเวลา
เป่าแตรปลุกพอดี

เมื่อถึงหน้าที่ว่าการกรมทหารม้า ผู้อำนวยการ
ฝ่ายทหารพร้อมด้วย พระยาพหลฯ และพระประศาสน์ฯ
ก็พร้อมเข้าไปในกองรักษาการพร้อมกัน ตัวท่านผู้
อำนวยการฝ่ายทหารได้เรียกผู้บังคับกองรักษาการมา
และเริ่มแสดงตามแผนคือใช้วิธีลวง ทำเป็นคุณผู้บังคับ
กองรักษาการว่าเวลานี้เกิดขบถในกรุงเทพฯ ฯ มัวแต่
หลับนอนอยู่ได้ ฉะนั้นให้ไปปลุกนายทหารและสั่งมา

ประชุมที่หน้าว่าการโดยเร็ว เป็นคำสั่งของแม่ทัพ
ผู้บังคับกองรักษาการยอมปฏิบัติตาม โดยไม่มีอาการ
อึดอัดหรือลังเล

ระหว่างนี้ผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่ต่าง ๆ ก็รีบไป
ปฏิบัติงานของตัว กำลังพลุกพล่านกันนั้นเอง เจ้าคุณ
พหล ฯ ก็ตั้งคลังกระสุน และขนกระสุนออกอย่าง
รวดเร็ว พระประศาสน์ ฯ ไปคุมตัวพระองค์เจ้าภาณุ
พันธ์ ฯ มาได้แล้วได้รับคำสั่งด้วยวาจาจากปากผู้อำนวยการ
การฝ่ายทหารว่าให้เป็นผู้ควบคุมคนสุกท้าย อยู่จนกว่า
รถรบจะเคลื่อนไปพ้นประตูหอดำบ้านในบริเวณโรงทหาร
มายืนเรียงแถวต่อหน้าผู้อำนวยการฝ่ายทหาร ด้วยคำพูด
ไม่มากนัก ทำให้นายทหารเหล่านั้นรู้ว่ามีเหตุอันไม่เคย
มีมาก่อน แต่เขาจะมีความเข้าใจลึกซึ้งไปถึงไหนไม่
ทราบ แต่ไม่มีใครแสดงออกมาเลย ทุกคนยืนสงบไม่
มีอาการเคลื่อนไหวคอยฟังคำสั่งว่าจะส่งอะไรไปเท่านั้น
ในระหว่างนี้รถยนต์และรถรบเล็กเคลื่อนที่ผ่านออกไป
เรื่อยและทหารจากกองร้อยต่าง ๆ ของกรมทหารม้าก็
เดินแถวผ่านออกมาเรื่อยจนหมด ผู้อำนวยการจึงสั่งให้

นายทหารที่ขึ้นรถด้วยความสงบ ไม่ไหวติงนั้นขึ้น
รถยนต์ในคันเดียวกันในความควบคุมของคนหนึ่งจาก
พวกร่วมมือ ทั้งรถยนต์บรรทุก รถยนต์นั่ง รถยนต์
เกะระ รถรบ และแถวทหารเดินเท้าเคลื่อนที่ไปสู่
กรมทหารปืนใหญ่

การปฏิบัติขั้นแรกสำเร็จไปด้วยความราบรื่นและ
รวดเร็ว เพราะเหตุไรกองรักษาการของทหารม้าจึงไม่
ได้ทำอะไรเลย เพราะเหตุไรยามคลังกระสุนจึงปล่อยให้
ให้พระพล ๖ งัดคลังกระสุนและขนกระสุนไปได้
ทำไมนายสิบพลทหารของกรมทหารม้า จึงยอมปฏิบัติ
ตามคำสั่งของนายทหารซึ่งมิได้เป็นผู้บังคับบัญชาของ
ตัวด้วยความราบรื่น ทำไมนายทหารที่มาเรียงแถวอยู่
ข้างหน้าผู้อำนวยการฝ่ายทหารจึงรักษาความสงบเงียบ
ปล่อยให้นายทหารอื่นนำทหารของตัวผ่านหน้าตัวออก
ไปได้ และในเวลาต่อ ๆ ไปก็คงนั่งเฉยเช่นนั้น ไม่
แสดงกิริยาหรือวาจาอันเป็นเครื่องหมายที่จะขัดแย้งแต่
อย่างใดเลย เป็นเพราะนายสิบนายทหารเหล่านั้นเห็น
ด้วยในการปฏิบัติหรือ? เปล่าเลย! ทั้งนายทหาร

นายสิบ พลทหาร ไม่มีใครรู้เรื่องอะไร ตั้งแต่เกิดมาก็ไม่มีใครเคยได้เห็นได้รู้ การปฏิวัติทำอะไร เพื่ออะไร มีแต่ความงงงวยเต็มไปด้วยความไม่รู้ และข้อหนึ่งเองที่เป็นเหตุสำคัญแห่งความสำเร็จ !

สำหรับพลทหารทั้งหมดไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะมีความยุ่งยากอะไร เขาทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาของเขาโดยไม่มีข้อโต้แย้ง เขาถูกฝึกมาเช่นนั้น และหากนายทหารอื่นมาสั่งให้ทำโดยอ้างว่าเป็นคำสั่งของผู้บังคับบัญชา เขาก็ทำเช่นเดียวกัน ทำไมเขาจะไม่ทำ เพราะในชีวิตเป็นทหารของเขา เขายังไม่เคยถูกเช่นนั้น เพราะฉะนั้นเขาจะรู้ไม่ได้เลยว่าเป็นการลวง ในเมื่อเขาโดนครั้งแรก นายสิบแม้ว่าจะรับราชการมานาน แต่ก็ไม่เคยโดนอย่างนี้เช่นเดียวกัน ไม่สามารถทราบว่าจะมีบางคนคิดสงสัย และรู้สึกถูกลวงหรือไม่ เพราะมิได้มีใครเอาใจใส่สอบสวนเรื่องเหล่านี้เพื่อเป็นบทเรียนแก่นายสิบทุกคนทำราชการเพื่อเลี้ยงท้องและครอบครัวของตัว สิ่งใดที่อาจเป็นความผิดกระทบกระเทือนความเป็นอยู่ของตนได้แล้วเป็นต้องงดไม่กระทำทีเดียว เมื่อ

ต่างคนต่างไม่กล้าทำอะไรโดยกลัวผิดเช่นนี้ก็ไม่มีใคร
กล้า ตกลงต้องทำตามทีคนอื่นเขาทำกันทุก ๆ คนเพราะ
คิดเสียว่าเขาทำกันทั้งหมด คงจะเป็นการถูกต้องแล้ว
หรือหากจะผิดก็ผิดไปด้วยกันทั้งหมด ข้อสำคัญก็คือ
เรื่องชนิดนี้ไม่เคยมีตัวอย่างมาเลย จึงไม่มีใครคิดตกว่า
ตัวควรทำอะไร ถึงแม้จะสงสัยสำหรับนายทหารก็มี
ส่วนคล้ายกับนายสิบพลทหารอยู่ด้วย แต่เนื่องจากมี
การศึกษาสูงกว่าและมีความรับผิดชอบบังคับบัญชา
ทหารตน จึงมีเหตุผลที่จะคิดไปได้ว่าพวกนี้อาจจะทำ
ให้เกิดความยุ่งยากขึ้นได้ แต่นายทหารทั้งหมดรู้จัก
ผู้อำนวยการฝ่ายทหาร ส่วนมากได้เรียนในโรงเรียน
นายร้อย ในสมัยที่ผู้อำนวยการฝ่ายทหารเป็นอาจารย์ใหญ่
อยู่ด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นจึงมีความเคารพและเกรงใน
ฐานผู้ใหญ่ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกนี้สงบนิ่ง

เมื่อขบวนเดินเท้าเหล่าทหารม้ามาถึงโรงทหาร
ปืนใหญ่ ผู้อำนวยการฝ่ายทหารได้สั่งให้ทหารทั้งหมด
ทั้งพวกทหารม้าและปืนใหญ่ขึ้นรถยนต์ของกรมทหาร

บินใหญ่ซึ่งเรียงแถวอยู่ในลานฝึกหัดของกรมทหาร
บินใหญ่ของพระยาฤทธิอัคนย์

ทหารทั้งหมดแย่งกันขึ้นรถ ไม่คิดอะไรมากไป
กว่านั่งรถสบายไม่ท้องเดิน ส่วนรถจะแล่นไปข้างไหน
ไม่ถามถึงขบวน จนรถผ่านหน้ากองพันทหารช่าง
ทหารกำลังฝึกหัดอยู่บนสนามหน้ากองพัน ด้วยการ
กลัวมือประกอบด้วยเสียงตะโกนของผู้อำนวยความสะดวก
ทหาร ผู้บังคับกองพันทหารช่างเข้าใจว่าถึงเวลาที่
ผู้อำนวยความสะดวกทหารต้องการใช้ทหารของตัว ตามที่
ได้ทำความเข้าใจตกลงกันไว้แต่เย็นวานแล้ว จึงส่ง
ทหารขึ้นรถ พวกทหารวิ่งแข่งกันขึ้นรถด้วยความ
ร่าเริง แสดงให้เห็นว่าเขายากนั่งรถสบาย แทนที่จะ
ต้องยืนขาแข็งอยู่บนสนามฝึกหัดอันน่าเบื่อ รถบรรทุก
ขบวนยืดยาวเท่าที่มีมาเต็มเสียแล้ว ต่อไปนี้เล่นรวด
เดียวถึงหน้าพระลาน โดยไม่หยุดเรียกทหารในกรม
ทหารราบที่ ๓ ซึ่งอยู่ติดกับกองพันทหารช่างขบวน
รถยนต์ถึงหน้าพระลานเวลา ๐๖.๐๕ น. กลางเวลาที่
นัดไว้กับหลวงสินธุ์สงครามชัย ๕ นาที หลวงสินธุ์ ว

พร้อมด้วยทหารเรือมีจำนวนพลทหารประมาณร้อยคน
ได้มารออยู่ตั้งแต่ก่อน ๐๖.๐๐ น. คงจะเป็นเวลานาน
แสนนานสำหรับหลวงสินธุ์ ๆ นานถึงกับเขาเริ่มหมด
หวังและคิดว่าไม่พ้นตะรางแน่ พอเห็นต้นขบวนรถยนต์
โผล่ เขาก็โล่งใจและสั่งทหารขยายแถวปิดถนนราช-
ดำเนินซึ่งพุ่งตรงมาถนนหน้าพระลาน

ณ ที่นั้นมีกองพันทหารราบซึ่งได้นัดหมายไว้
เมื่อวันที่แล้วกำลังฝึกอยู่ นักเรียนนายร้อยทั้งหมด
ในความควบคุมของผู้บังคับการ โรงเรียนและครูวิชา
ทหารของผู้บัญชาการฝ่ายทหารก็พร้อมอยู่ที่นั่น

ผู้บัญชาการฝ่ายทหารได้ต้อนรับทหารทั้งหมดเข้า
ประจុกรวมเหล็กของพระที่นั่งอนันต์ ๆ ภายหลังที่พระยา
พหล ฯ ได้อ่านคำประกาศเปลี่ยนการปกครองและได้
ถูกตะโกนแต่งตั้งแต่ขณะนั้นเป็นต้นไป

ภายหลังปรากฏว่านายทหารที่ได้ฟังการอ่านคำ
ประกาศของพระยาพหล ฯ ส่วนมากยังไม่รู้เรื่องอะไร
เมื่อสั่งให้เข้าไปในรั้วของพระที่นั่ง ก็เข้าไปอย่างนั้น
เอง เมื่อทหารเข้าไปในรั้วแล้ว ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร

ได้สั่งให้เข้าแถวคละกันหมดทุกเหล่า เตรียมพร้อม
สำหรับที่จะสั่งใช้ได้ต่อไป การที่ให้เข้าแถวคละกัน
เช่นนี้ ย่อมเป็นการป้องกันมิให้ผู้บังคับบัญชาคนใด
คนหนึ่งสั่งการแก่ทหารของตัวได้สะดวกเพราะทหาร
ของตัวมิได้รวมกันอยู่ แต่กระจายแซกอยู่ทั่วไป ห่าง
ไกลกัน นายทหารจับกลุ่มซุบซิบห่างจากแถวทหาร
เขายังไม่รู้ว่าเกิดอะไร เขาไม่รู้และไม่มีความคิดที่จะทำ
อะไรกัน เขาดูความเป็นไปด้วยความสงบและไม่เอา
ใจใส่ ส่วนมากไม่ถูกเรียกใช้จากผู้อำนวยการฝ่ายทหาร
เพราะพวกนี้ไม่แสดงความประสงค์ที่จะได้ถูกใช้ เขา
ยังอยู่แต่ห่าง ๆ หนึ่งเป็นกลุ่ม ๆ ผู้อำนวยการก็ไม่รู้จัก
เป็นส่วนมากเพราะจำนวนทหารที่ออกไปจากโรงเรียน
หลายรุ่นจำนวนมากด้วยกันไม่สามารถจะจำได้

พวกร่วมมือด้วยกันที่ถูกใช้เป็นหัวแรงต่อไปนี้
คือ พระประศาสน์ฯ เขาได้ถูกมอบให้นำรถยนต์และรถ
เกวียนไปเชิญตัวเจ้าชั้นผู้ใหญ่ และผู้บังคับบัญชาชั้น
ผู้ใหญ่ ในชั้นต้นตรงไปเชิญกรมพระนครสวรรค์ฯ ก่อน
ผู้ที่ช่วยแข็งแรงในวันนั้น ตั้งแต่เช้าก็มีหลวงวิระโยธา

ซึ่งมิได้รู้เรื่องอะไรมาก่อนเลย เขาเป็นผู้นำรถยนต์ไป
ต้อนทหารที่ยังเหลืออยู่และมีได้นัดหมายไว้ที่ท้องสนาม
หลวงมาได้อีกมาก

การที่ไปต้อนเอามาได้ง่ายก็เนื่องจากไม่มีผู้
บังคับบัญชาชั้นผู้ใหญ่อยู่ที่นั่นด้วยมีแต่ชั้นผู้บังคับหมวด
ซึ่งเป็นนายทหารใหม่ ๆ โดยมาก เมื่อเห็นหลวงวิระ ๖
ซึ่งเป็นผู้บังคับกองพันอยู่ในกรมเดียวกันมาเรียก ก็ไป
ด้วยโดยง่าย ด้วยวิธีนี้จำนวนทหารในบริเวณพระที่นั่ง
อนันตาก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ จนในสุดท้ายตามกรมกอง
ต่าง ๆ แทบจะไม่เหลือทหารปีที่ ๒ เลย นับว่าได้รวม
อำนาจทหารไว้ที่บริเวณพระที่นั่งอนันต์ได้จริง ๆ ใน
เช้าวันนั้นเอง

ขบวนของพระประศาสน์ ๖ เต็มไปด้วยนักเรียน
นายร้อยที่สมัครไปด้วย พวกนักเรียนนายร้อยเป็นกำลัง
อันสำคัญที่สุดในวันนั้นที่ ๒๔ มิถุนายน พวกนี้แสดง
ความยินดีปรีดาทั่วกัน และสมัครไปทุกแห่งไม่ว่าจะไป
ทำอะไรที่ไหน

งานสำคัญที่พระประศาสน์ ๖ ได้รับให้ไปทำนั้น คงทำความหนักใจให้ตัวพระประศาสน์ ๖ เป็นอย่างมาก เพราะความสำคัญและใหญ่โตของกรมพระนครสวรรค์ฯ นั้นย่อมใหญ่หลวง เกินกว่าที่แม่จะถวายเป็นที่รักทั้งยาก แต่พระประศาสน์ ๖ จะต้องไปเชิญตัวมาได้ งานนี้ จึงเป็นงานสำคัญฝ่าความตาย และต้องใช้ไหวพริบ ปฏิภาณเป็นอย่างมาก

พระยาสิทธิราชเดโชชัย อีกผู้หนึ่งก็เป็นบุคคลที่ เข้มแข็ง และไม่ใช้คนยอมคนง่าย ๆ มีผู้แจ้งว่าพระยา สิทธิราช ๖ มีปืนติดตัวเสมอ ทำงานที่โต๊ะกระมังตระวัง ไม่ยอมทั้งป็น พระประศาสน์ ๖ ย่อมจำเป็นต้องใช้ ความกล้าเป็นพิเศษ

ขบวนรถเกราะและนักเรียนนายร้อย ถึงหน้าวัง บางขุนพรหม พระประศาสน์ ๖ เกรงว่าตำรวจโรงพัก บางขุนพรหม จะเป็นภัยข้างหลัง ถ้าขึ้นนำขบวนพรวด พรวดเข้าไป จึงได้รวบหัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งเป็น ร้อยตำรวจโทผู้หนึ่งให้ตามไปในขบวนด้วย ครั้นแล้ว

ก็เคลื่อนเข้าในวังบางขุนพรหมยามที่ประตูปอมให้ผ่าน
โดยดี

พระประศาสน์ ฯ ได้แจ้งให้ ร.ต.ท. ผู้นั้น เข้า
ไปกราบทูลว่าขอเชิญเสด็จออกมาพบกัน โดย ให้เวลา
๑๐ นาที

ตามความเป็นจริงปรากฏว่า พวกในวังรู้ตัว
แล้วว่ามีเหตุเกิดขึ้นไม่ดีแน่ นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ๆ
สำคัญ ๆ ได้มารวมอยู่ในวังด้วยหลายคน, ระหว่างที่
คอยอยู่นั้นปรากฏมีเสียงปืนลั่นออกมาจากตัวตึก ทันที
นั้นปืนกลในรถเกราะก็ปล่อยกระสุนออกไปบ้างเป็น
การชู้ ยกปากลำกล้องขึ้นฟ้า, เสียงปืนในตึกเงียบ
หายไป

เมื่อปรากฏเหตุการณ์เช่นนั้น พระประศาสน์ ฯ
จึงจำเป็นต้องสั่งจัดขบวนพร้อมต่อสู้ โดยให้นักเรียน
นายร้อยขยายแถว และรถเกราะถอยออกไปบริเวณ
สนามเพื่อคุมเชิง รออยู่เป็นเวลา ๑๐ นาทีแล้ว ไม่
เห็นผู้ใดมาแจ้งข่าว พระประศาสน์ ฯ จึงสั่งขบวนติด
ดาบและขยายแถว เดินเข้าไปในวังตอนหลัง แต่

ได้ห้ามมิให้นักเรียนนายร้อยลงมือปฏิบัติการอย่างใด
โดยมิได้รับคำสั่ง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะและใช้
กำลังถึงนองเลือด พระประศาสน์ ฯ และนักเรียนนาย
ร้อยเดินเรื่อยเข้าไปจนถึงเรือนซึ่งจตุรมแม่หน้าเจ้าพระยา
จึงได้เห็นเสด็จในกรม ฯ พระชายาและราชบริพาร
ประมาณ ๑๐๐ คน จับกลุ่มกันและบางคนถืออาวุธปืน
เตรียมต่อสู้ กรมพระนครสวรรค์ ฯ ได้ตรัสออกมาก่อน
ว่า พระประศาสน์ ฯ เป็นกบฏ พระประศาสน์ได้
พยายามชี้แจงและเป็นผู้ถวายนามปลอดภัยรับรองใน
เรื่องอันตรายแก่ทุกๆ คน กรมพระนครสวรรค์ ฯ ทรง
วิรโรพระทัยอยู่ครู่หนึ่ง ลงท่ายเสด็จดำเนินมาที่สนาม
หญ้าหน้าตึกใหญ่ และยืนตรัสอยู่อีกนาน

ระหว่างนั้นเกิดเหตุการณ์มึนงงขึ้น คือปรากฏ
ว่านายพลตำรวจโทผู้หนึ่ง ควักปืนโคลท์ขนาด ๙ ม.ม.
ออกจะยิงพระประศาสน์ ฯ แต่เป็นคราวเคราะห์ดี นาย
ทหารเรือพวกพระประศาสน์ ฯ ซึ่งยืนคุมเชิงอยู่ใกล้ ๆ
เห็นก่อนก็ได้รีบบังคับปืนนั้นโดยทันที พระประศาสน์ ฯ
เก็บปืนได้

กรมพระนครสวรรค์ ฯ ตกกลงจะมาด้วยแต่ขอ
เปลี่ยนเสื้อ ซึ่งเวลานั้นทรงเสือกุยเฮง พระประศาสน์ ฯ
ไม่ยอม เพราะได้ทราบข่าวว่าในวังมีปืนกลตั้งเรียงราย
อยู่ อาจทำการต่อสู้ได้ ในที่สุดเสด็จในกรม ฯ ก็ยินดี
ขจรรถกะบะทัง ๆ ที่ทรงเสือกุยเฮงเช่นนั้น พระชายา
และบริวารสนิทตามมาด้วยหลายคน

ขบวนพระประศาสน์ ฯ ออกจากวังบางขุน-
พรหมจะตรงไปบ้านพระยาสีหราช ฯ ที่วัดโพธิ์ ขณะ
ที่ผ่านสนามหลวง พระยาประศาสน์ ฯ เห็น หลวง
วิริยะโยธา ควบคุมทหารมาหัดที่นั่น จึงตะโกนสั่ง
ให้ไปหาผู้อำนวยการที่พระที่นั่งอนันต

เป็นคราวเคราะห์ดีของพระประศาสน์ ฯ และ
พวกที่ไปพบพระยาสีหราช ฯ ในขณะที่กำลังเข้าห้อง
น้ำจึงเป็นการง่ายที่จะเชื่อเชิญตัวให้ไปในขบวน ที่แท้
จริงถ้าได้ไปพบในโอกาสอื่นก็เกรงว่าน่าจะมีการต่อสู้
ถึงขนาดเจ็บและตายได้

พลทหารที่มาจากกรมกองต่าง ๆ ได้ใช้ประจำ
อยู่ในบริเวณพระที่นั่งอนันตนั้นเอง เตรียมพร้อม

สำหรับแก้ไขเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น สำหรับการรักษาสถานที่พระที่นั่งอนันตนันไ้ ได้ใช้สนามยึดบริเวณรั้วและช่องทางสำคัญ ๆ ทั้งวางอาวุธบนตัวตึกเพื่อป้องกันการเข้าตีโดยใช้นักเรียนนายร้อย พร้อมด้วยปืนกลอุดตามช่องทางต่างบนพระที่นั่ง ห้วหน้าที่ได้รับการมอบในการระวังรักษาสถานที่วันนั้นและวันต่อ ๆ ไปก็มี หลวงวิระโยธาและพระหิยมใจหาญ

ผู้ที่ถูกเชิญตัวมาที่พระที่นั่งอนันตไ้ในเช้าวันนั้น มีกรมพระนครสวรรค์ ฯ กรมพระนริศ ฯ กรมพระยา-ดำรง ฯ นายพลตำรวจตรีหม่อมเจ้าวงศ์นิรชร นายพันเอกหม่อมเจ้านักขัตติมงคล นายพลโทพระยา-สีหราชเดโชชัย เสนาธิการทหารบก นายพลตรีพระยาเฉลิมอากาศ เจ้ากรมอากาศยาน ส่วนนายพลตรีหม่อมเจ้านิลประภัสร์ ซึ่งเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาเวลานั้น มิได้ไปเชิญตัวที่บ้านเพราะเห็นว่าไม่จำเป็น เนื่องจากเอนักเรียนนายร้อยมาเสียหมดแล้ว แต่ท่านที่มาโรงเรียนคงจะเนื่องจากได้ยินเหตุการณ์ จึงมีผู้เชิญตัวมาเสียด้วย พวกผู้บังคับการกรมต่าง ๆ มีบางคนถูก

เชิญมา บางคนมิได้ไปเชิญตัวมาเองที่ ๆ เกิดเหตุ เจ้า
และผู้ใหญ่ชั้นสูง ได้ถูกเชิญตัวมาไว้ทีเดียว ส่วน
ผู้บังคับการกรมต่าง ๆ มิได้ทำอะไร คงปล่อยให้
อิสระอยู่ เป็นแต่เพียงมีคนคอยสังเกตกิริยาอาการไว้
เท่านั้น แต่ผู้ที่สังเกตกิริยาอาการเห็นว่าผู้บังคับการ
รวมกลุ่มกันซุบซิบเกิดไม่ไว้ใจ จึงได้นำตัวไปคุมไว้ใน
ห้องมีบางคนต้องการจะปล่อยโดยขอให้คำมั่นสัญญา
แต่เจ้าตัวขอร้องให้ขังเขาเสียด้วย มีพระยาเฉลิมอากาศ
และพระยาสุรเดชรัตนชาติ ผู้บังคับการกรมทหารมหาด-
เล็ก ทางฝ่ายตำรวจมีตัวอธิบดีเท่านั้นที่ถูกเชิญตัวมา

ผู้ที่มีได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ มีส่วนหนึ่งที่มีได้
อยู่ในกรุงเทพฯ เช่น นายพลโท หม่อมเจ้าอลองกฎ
รัฐมนตรีกลาโหมเป็นต้น นอกจากนั้นที่มีอยู่ใน
กรุงเทพฯ ก็เห็นว่าไม่จำเป็น ผู้บัญชาการและแม่ทัพ
ที่อยู่หัวเมืองมิได้จัดการอะไร

มีรายหนึ่งทีกระสุนปืนสั้น คือที่บ้านผู้บัญชา
อาวุธที่ ๑ เป็นเวลาสายมากแล้ว นายร้อยโทขุน
รรากร ซึ่งเป็นหัวหน้าสันติบาลอยู่เวลานั้นยังเฝ้าอยู่

หน้าบ้านคงจะเนื่องจากได้ทราบเหตุการณ์ทางโทรศัพท์
พระยาเสนา ก็ออกจากบ้าน ชุนศรี ฯ กับพวกที่ไปเฝ้า
อยู่ มีหน้าที่ต้องป้องกันมิให้พระยาเสนา ฯ ไปติดต่อกับ
กำลังส่วนใดส่วนหนึ่งที่ยังเหลืออยู่ได้ แต่การเชิญ
ตัวชนรต เพื่อนำมาที่พระที่นั่งอนันตสมาคมได้เป็นไปโดย
ละม่อม คงจะเนื่องด้วยความตื่นเต้น ชุนศรี ฯ ได้
ยิงพระยาเสนา ฯ บาดเจ็บต้องไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล
มีรายเดียวเท่านี้ นอกนั้นไม่มีใครถูกยิงเลย เพราะไม่
ปรากฏการต่อสู้แม้แต่เล็กน้อยตลอดระยะเวลาจนเสร็จ

การเชิญตัวเจ้านาย และชั้นหัวหน้าบางคนและ
การอันทหารมายังพระที่นั่งอนันต ได้ทำการติดต่อกัน
กันไปจนสาย เนื่องจากจำนวนรณนตมีจำกัด ทั้งคน
ที่จะใช้ไปทำการเหล่านี้ก็หายาก โดยมากหลบหน้าไม่
อยากให้ใช้ แต่ก็นับว่าส่วนสำคัญเสร็จไปได้ในตอน
เช้านั้นเอง การยึดสถานที่สำคัญต่าง ๆ ก็ได้ทำตาม
ลำดับเท่าที่จะมีรณนตว่าง แต่ก็ต้องหยุดชะงักรณนต
บ่อย ๆ สถานที่ให้ยึดไว้ก็มี กรมช่างแสง คลังแสง
กรมไปรษณีย์โทรเลขสถานีวิทยุ สถานีหัวลำโพง

ในเวลานั้น นายพลตรี พระยาประเสริฐ-
สงคราม เป็นปลัดกระทรวงกลาโหม ท่านได้ถูกขอ
ร้องให้ช่วยเหลือ ด้วยการส่งไปทั่วทุกกรมกองแทน
รัฐมนตรีให้รักษาความสงบอยู่กับที่ตั้งของตน ท่าน
ได้ช่วยเหลือโดยตลอด

นับตั้งแต่ตอนสายเป็นต้นมา พระที่นั่งอนันต์
ได้เป็นที่ทำงานของพวกหลวงประดิษฐมนูธรรมและใน
วันนั้นเองได้ส่งเรือรบหนึ่งลำมีนายนาวาตรีหลวงศุภ-
ชลาศัยเป็นผู้ถือหนังสือ กราบถวายบังคมทูลขอ
พระราชทานรัฐธรรมนุญออกไปยังที่ประทับชายทะเลที่
พระที่นั่งไกลกังวล ในหนังสือได้กราบบังคมทูลขอ
ให้พระองค์เสด็จกลับกรุงเทพฯ ด้วยเพื่อบริหารราชการ
แผ่นดินภายใต้รัฐธรรมนุญต่อไป

เป็นอันว่าการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะ
ปฏิวัติได้สำเร็จโดยราบรื่น ภายในเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน
นั้นเอง ต่อไปนี้ก็รอคำตอบของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่ง
ถ้ามิทรงตอบรับก็จะได้ตั้งพระองค์อื่นขึ้นแทน แต่ก็เป็น
โชคดี เมื่อในหลวงเสด็จถึงพระนครแล้ว ผู้

อำนวยการฝ่ายทหารได้สั่งให้พระประศาสน์ ฯ ไปเข้า
เผื่อร่วมกับคณะกรรมาธิการ ในหลวงทรงด้วยดี ยินยอม
ประนีประนอมมิได้ปฏิเสธ นับว่าได้รับรัฐธรรมนูญ
โดยราบรื่น ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน

งานที่ยังต้องทำกันในพระที่นั่งอนันต ซึ่งเป็
งานติดต่อกันไปหลายวัน ภายใต้การรักษาการณ์อย่าง
แข็งแรงก็คือ งานตั้งสภา, ตั้งรัฐบาล, การเปลี่ยน
แปลงจึงจะนับได้ว่าปลอดภัย และเริ่มดำเนินงานตาม
แผนใหม่ด้วยรัฐบาลชุดใหม่ได้ทั้งหมดทีเดียว กรม
พระนครสวรรค์ ฯ นั้น พวกปฏิวัติยังเกรงอยู่ เพราะ
เคยเป็นตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก กองทัพเรือ
และเป็นรัฐมนตรีว่าการมหาดไทยด้วย จึงกราบบังคม
ทูลพระเจ้าแผ่นดิน ขอให้เสด็จออกไปเสียดจากประเทศ
สยามก่อน เจ้านายนอกนั้นไม่สำคัญ. ©

พลโทประยูร ภามรมนตรี

พลโทประยูร ภมรมนตรี

รับราชการกรมไปรษณีย์โทรเลข

เป็นผู้ประสานงานระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือน

ในวันปฏิวัติ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

พ.ศ. ๒๔๗๕

พลโท ประยูร ภมรมนตรี

ปรารภ

โดยที่นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐ
มนูธรรม) กับข้าพเจ้าสองคนได้เริ่มก่อหวอด
ร่วมคิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นคู่แรก
แล้วจึงได้ชักชวนเพื่อนร่วมใจมาได้ ๗ ท่าน รวมทั้ง
ร.ท. แปก ขิตตะสังขะ (จอมพล ป. พิบูลสงคราม)
เป็นนักเรียนนายร้อยรุ่นเดียวกัน มาประชุมกันเป็น
ครั้งแรก ที่บ้านพักของข้าพเจ้าที่ ๕ Sommerad เมื่อ
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ข้าพเจ้าซึ่งอยู่ในฐานะ

ผู้เริ่มมาตั้งแต่ต้น จึงรู้สึกเป็นหน้าที่ที่ควรจะต้อง
เขียนบทความ เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อแสดงข้อเท็จจริงให้ท่าน
ผู้อ่านได้ทราบเหตุผล ความมุ่งหมายและการดำเนิน
การในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผลแห่งความ
สำเร็จ ตลอดจนความผิดพลาดทั้งหลายอันเป็น
แนวทางเสริมสร้างความก้าวหน้าและเป็นบทเรียน
ที่จะแก้ไข มิให้มีการทำผิดพลาดซ้ำซาก ซึ่งจะ
เป็นการถ่วงความเจริญของประเทศชาติ มิให้ล้มลุก
คลุกคลานตงตัวไม่ติด ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
นอกจากจะเป็นการวางรากฐานระบบประชาธิปไตย
ให้มั่นคง เพื่อความรุ่งเรืองของประเทศชาติ และ
เพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพ และความผาสุกของประ-
ชาชนเป็นที่สุด จึงขอกล่าวแยกประเด็นเป็นข้อ ๆ
ดังนี้ คือ

กำเนิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

กำเนิดของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.
๒๔๗๕ ได้มีจุดเกิดขึ้นในดินแดนต่างด้าว ว่าโดยทั่ว

ไปแล้ว ผู้ที่อยู่ภายในประเทศของเราก็ชินเคยต่อสภาพ
ความเป็นอยู่ในระบบฟังบุญฟังบารมี ระบบพินอบพิเทา
คือโชคชะตากุศลบุญราศี เป็นเรื่องของชีวิต ครั้นเมื่อ
ได้ออกไปอยู่ในดินแดนต่างประเทศ ในประการแรก
เราจะได้เห็นความรุ่งเรืองของประเทศต่าง ๆ ทำให้
หวนมาคิดเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นอยู่ของบ้าน-
เมืองเรา ทำไมถึงต้องจมโคลนพระรุงพระรังอยู่อย่างนี้
กับทั้งความเป็นอยู่ของประชาชนของเขาที่อยู่ในระดับ
ชีวิตส่วนรวมที่ใกล้เคียง ไม่มีการแบ่งชนวรรณะ ระบบ
หมอบราบพินอบพิเทา พุทธเจ้าไอ้ เอ็ง มิ่ง กู เป็น
เป็นเรื่องขมขื่นดั่งที่ได้ประสบอยู่ในบ้านเมืองของเรา
นอกจากนี้ยังเกิดมีความรู้สึกแสดงใจที่ถูกเหยียดหยาม
เสมือนเป็นข้าทาสที่อยู่ในอาณานิคม เพราะอยู่ในยุคคนนั้น
พลเมืองกว่าครึ่งโลก ยังเป็นประเทศราชในความ
ปกครองของชาวผิวขาว ได้กระทบกระเทือนใจ ทำให้
รู้สึกตัวขึ้นมาว่า เพราะประเทศเรานั้นอ่อนแอ มิได้
ปรับปรุงให้เข้มแข็ง และเป็นระเบียบอันดั่งงามเสมือน
อารยะประเทศทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อได้

เรียนรู้งานประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่ออิสระ และเสรีภาพ
ที่ประชาชนชาวยุโรปเขาต่อสู้เอาชีวิตเลือดเนื้อเข้าแลก
รักษาสีทิวเสรีภาพ เขาจึงสามารถสร้างระบบการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยอันมั่นคง ที่เป็นบุญแห่ง
นำประเทศไปสู่ความรุ่งเรืองและความมั่นคงสืบเนื่อง
กันมาหลายศตวรรษ ด้วยเหตุผลนานาประการดังได้
กล่าวมาแล้วนี้ ประกอบกับเมื่อหวนคำนึงถึงสภาพ
ความเสื่อมโทรมของบ้านเมืองในยุคนั้น จึงทำให้
นักเรียนไทยผู้รักชาติที่อยู่ในยุโรป โดยเฉพาะใน
ประเทศฝรั่งเศส และสวิสเซอร์แลนด์ได้ร่วมใจร่วมคิด
ด้วยเจตนาอันแรงกล้า ยอมเสี่ยงชีวิตคิดเปลี่ยนแปลง
การปกครองขึ้นเพื่อความรุ่งเรืองของประเทศชาติ

ความมุ่งหมายของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ความมุ่งหมายของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วในตอนต้น โดยยึดหลัก
ประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนจะต้องมีสิทธิในการ
ปกครองตนเองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นรากฐานปกครอง

ประเทศชาติเยี่ยงอารยะประเทศ เป็นรากฐานที่จะสร้าง
ความรุ่งเรืองและความมั่นคง กับยังเป็นหลักที่จะ
ประกันเสรีภาพของประชาชนทั่วกัน ซึ่งการปกครอง
ตามระบอบประชาธิปไตย จะต้องยึดหลักการหมุนเวียน
ผลัดเปลี่ยนคณะรัฐบาลกันไปตามวาระของการเลือกตั้ง
อันเป็นหนทางที่จะสร้างความก้าวหน้า และความมั่นคง
ให้แก่ประเทศชาติ

คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.

๒๔๗๕ ได้มีข้อคิดว่าเป็นเอกฉันท์ที่จะเทิดทูนพระ-
มหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ ถือหลักตามประเทศ
อังกฤษ การเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีระบบรัฐ-
ธรรมนูญ จะปลดเปลื้องราชการของพระมหากษัตริย์
ที่มีต้องรับผิดชอบต่อความผิดพลาดใด ๆ อันจะเกิดขึ้น
ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัว ที่จะต้องรับผิดชอบและลาออกไป ส่วนเกียรติ
คุณงามความดีทั้งหลายก็ถวายส่งเสริมเพิ่มพูนพระบารมี
ของพระมหากษัตริย์ให้รุ่งโรจน์อยู่ยืนยง เป็นมิ่งขวัญ
ของชาติไทยตลอดไปชั่วกาลนาน ฉะนั้นความมุ่งหมาย

ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะ
ผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงมุ่งหวังที่จะสร้างระบอบ
ประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครอง
ประเทศนั้น เป็นจุดหมายปลายทางของการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ไม่มีส่วนที่เกี่ยวกับลัทธิการเมือง
ประการใดทั้งสิ้น

ในการประชุมเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้
เปิดประชุมครั้งแรกที่บ้านข้าพเจ้า ดังได้กล่าวแล้วนั้น
เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗ หลวงประดิษฐ
มนูธรรม จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ท. หลวง
ทัศนัย นิยมศึก (เป็นญาติทางสกุลอินทรกำแหง)
หลวงศิริราชไมตรี (จรรยา สิงหเสนีย์ เป็นญาติทางสกุล
สิงหเสนีย์) ดร. ศิว พลานุกรม นายแนบ พหลโยธิน
กับข้าพเจ้ารวม ๗ นาย ได้วางหลักการไว้ ๓ ข้อ

ประการแรก ได้วางรากฐานประชาธิปไตย
โดยมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ปฏิเสธการ
สถาปนาสาธารณรัฐโดยเด็ดขาด

ประการที่ ๒ โดยกำหนดการเปลี่ยนแปลง
การปกครองในลักษณะปฏิวัติไม่ใช่การจลาจลองเลียด
ให้งดเว้นการทำทารุณใด ๆ ทั้งสิ้น

ประการที่สาม ให้ตั้งอยู่ในสัจจะเสียสละเพื่อ
ประเทศชาติ เว้นการหาประโยชน์สร้างตนเองโดย
เด็ดขาด

การดำเนินการยึดอำนาจ

หลังจากได้ประชุมคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง
กันในวาระแรก โดยได้วางอุดมการณ์ ความมุ่งหมาย
รากฐานการเปลี่ยนแปลงการปกครองไว้แล้ว ที่ประชุม
ก็ได้กำหนดวิธีการเตรียมไว้แล้ว ๓ ประการคือ.-

๑. การหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้ความคิด
ในการดำเนินการยึดอำนาจการปกครอง
๒. กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะร่วมคณะ
๓. การหาทุนรอนที่จะใช้จ่ายในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในประการแรก เรื่องการค้นหาความรู้ ได้ไป
ค้นหนังสือตามร้านขายหนังสือที่สำคัญ ๆ และห้องสมุด
หลายแห่ง ซึ่งมีบทความเกี่ยวกับการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลง
การปกครองครั้ง เช่น หนังสือเคมาร์ปาร์ซาร์
ประการที่สอง กำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะมาร่วม
คณะ ได้กำหนดให้เลือกเฟ้นผู้ร่วมมื่อร่วมคิดด้วยความ
สุจริตใจ โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนประการใด
ทั้งสิ้น ฉะนั้น ในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาร่วมคณะ
จะต้องเป็นผู้ที่มาด้วยความสมัครใจ ไม่มีความอาฆาต
มาดร้าย หรือได้รับผลเสียหายเสียประโยชน์ส่วนตัวแต่
ประการใด ต่อมาได้เพิ่มผู้ร่วมคิดขึ้นอีก ๘ ท่าน คือ
ร.อ. สินธุ์ กมลนาวิน ร.น. (พลเรือเอกหลวงสิน-
สงครามชัย) นายควง อภัยวงศ์ นายทวี บุณยเกตุ
ดร. ประจวบ บุณนาค มล. อุดม สนิทวงศ์ มล. กรี
เตชาติวงศ์ นายบรรจง ศรีจรูญ กับ พ.อ. พระยา
ทรงสุรเดช (เคยเรียนภาษาเยอรมันกับมารดาข้าพเจ้า
เมื่อตอนจะไปศึกษาวิชาทหารในประเทศเยอรมันนี้)
ในการชักชวนกันให้เข้าร่วมคิดในการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครองนี้ สำหรับ พล.ร.อ. หลวงสินธุ์สงครามนั้น
เป็นการตกลงใจเข้า ได้ใช้เวลาวิพากษ์วิจารณ์กันถึง
๓ ปี จึงตกลงปากรับคำ แต่แล้วแน่วแน่มั่นคง ส่วนทาง
พล.อ. พระยาทรงสุรเดชนั้น พูดยกกันเพียงชั่วโมงเดียว
ตบโต๊ะตกลงเด็ดขาด รายละเอียดไปว่ากันที่กรุงเทพฯ
เร่งให้รีบกลับ เป็นคนทำงานเฉียบขาดจับปล้น แต่
ขาดความสุขุม จึงปลั่งพลาดในด้านการเมือง

จะเห็นได้ว่าสำหรับผู้ก่อการทั้ง ๑๕ ท่าน
ดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นผู้ที่เป็นบุตรหลานเจ้าพระ-
ยาเสนาบดี และผู้ที่ปราชญ์เปรื่องสอบชิงทุนได้ดังเช่น
จอมพล ป. พิบูลสงคราม สอบได้ที่ ๑ จากโรงเรียน
เสนาธิการ จึงนับว่าเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติและมี

อนาคตอันรุ่งโรจน์ แต่ก็ได้เสียสละแม้ชีวิต เพื่อคิด
เปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมุ่งหวังที่จะสร้างชาติ
และส่งเสริมบ้านเมืองให้รุ่งเรืองด้วยความสุจริตใจ ส่วน
ผู้ก่อการที่มาร่วมสมทบกันในพระนคร สำหรับฝ่าย
ทหารก็เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ กับนายทหาร
กรมยุทธศึกษาเป็นส่วนมาก ซึ่งนับว่าเป็นนายทหาร

ชั้นสมองที่ความสำคัญเป็นพิเศษ ส่วนฝ่ายพลเรือน
๔๕ ท่าน ส่วนมากเป็นนักเรียนเก่าโรงเรียนราชวิทยา-
ลัย ซึ่งมีสปีริตความสามัคคีเป็นสำคัญ ที่เป็นพลัง
สำคัญให้ความมั่นคงแก่คณะตลอดมา สรุปรตามบัญชี
ของข้าพเจ้าแล้ว จำนวนผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองทั้งสิ้นมี ๘ นายเป็นทหารบก ๓๔ นาย แบ่ง
เป็นสาย พ.อ. พระยาทรงสุรเดช กับสายจอมพล ป.
พิบูลสงคราม ทหารเรือ ๑๔ นาย แบ่งเป็นสาย
พล.ร.อ. หลวงสินธุ์ สงครามชัย กับ น.อ. หลวง
ศุภชลาศรัย ส่วนพลเรือน ๔๕ นาย แบ่งเป็น ๗ สาย
ซึ่งแต่ละสายไม่รู้จักกันเว้นแต่ข้าพเจ้าได้ประจำอยู่ทุกสาย
สำหรับท่าน พล.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา นั้น (เคย
เรียนภาษาเยอรมันกับมารดาข้าพเจ้า ตอนที่จะไปศึกษา
วิชาทหารในประเทศเยอรมันนี้) ข้าพเจ้าได้ไปกราบ
เรียนชวนด้วยตนเอง โดยให้ พ.ท. จมื่น สุรฤทธิ ๖
(ฝั่งพหลโยธิน) ซึ่งเคยเป็นผู้บังคับกองพันของ
ข้าพเจ้า (ออกจากราชการแล้ว) เป็นผู้ไปเรียนเกริ่น
ไว้ก่อน และโดยที่ท่านพระยาพหลพล ๖ เป็นผู้มีความ

จึงได้ทอดทูนให้ท่านเป็นหัวหน้า แต่การเตรียมการ
ด้านทหารนั้น พ.อ. พระยาทรงสุรเดช จอมพล ป. หลวง
พิบูลสงคราม กับ พล ร.อ. หลวงสินธุ์ สงครามชัย
เป็นผู้วางแผนบัญชาการร่วมกันตลอดมา

ในประการที่สาม เรื่องการหาทุนรอนนั้นได้
เรียวกันเองตามความจำเป็น รู้สึกว่าลำบากอยู่มาก
เพราะเจียดจ่ายกันเองตามเงินเดือน ปีนหน้าไม้
ยวดยานพาหนะก็จัดหา^๕กันเองทั้งสิ้น สำหรับข้าพเจ้า
นั้นเป็นหัวหน้าแผนกขนาดเต็กรมไปรษณีย์โทรเลขมี
เงินอยู่ในกำปั้นหลายหมื่น แต่ก็ไม่ได้แตะต้องใช้เงิน
ราชการ คิดตัดใจว่าไม่สำเร็จก็ตาย เงินไม่มีความหมาย
การปฏิบัติไม่มีการถอย สรุปลแล้วมีผู้เบิกจ่ายเงินหมดไป
เพียง ๕๐๐ บาท ซึ่งเสนอขออนุมัติตัดยอดไปกระทรวง
การคลัง

พระยามโนปกรณ์ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวให้
ข้อสังเกตว่า เป็นการปฏิบัติใช้เงินน้อยที่สุด

การปฏิบัติในการยึดอำนาจการปกครอง ฯ (โดยย่อ)

การดำเนินการยึดอำนาจ ได้กระทำกันในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และแม่ทัพนายกองชั้นผู้ใหญ่ ออกจากพระนครไปตุการซ้อมยิงปืนที่หัวหิน การดำเนินการยึดอำนาจทำเป็นสองชั้นตามแผนฟ้าแลบของ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช เสนาธิการเยอรมัน ชั้นแรก คือ ล่อให้หน่วยทหารมาชุมนุมกันที่พระรูป โดยกระทำการอย่างกระชั้นหัน กล่าวคือ เป้าเตลปลูกเบ้าเตลเหตุสำคัญ เป้าเตลประชุม นายทหารสัญญาบัตร และเป้าเตลเร่ง แล้วหน้าเดินรวบรัดไม่มีเวลาคิดตั้งตัว ให้ทาสีตาลานตามกันไปเลย มีนายทหารเสนาธิการไปกำกับอยู่ทุกหน่วย ซึ่งมีหน่วยทหารม้า รถรบและปืนใหญ่ที่เป็นพรรคพวกเตรียมพร้อมที่จะเคลื่อนขบวนอยู่แล้ว ชักนำให้หน่วยอื่นพลอยรีบสมทบตามไปด้วย ครั้นเมื่อหน่วยกรมกองต่าง ๆ ได้มาชุมนุมพร้อมกันที่ลานพระรูป ท่านเจ้าคุณพหล ฯ ก็เรียกประชุมนายทหารสัญญาบัตรเข้าวงล้อม แล้วก็ประกาศยึดอำนาจซึ่งมีนายทหารผู้ก่อการ

ทั้งฝ่ายทหารบก และทหารเรืออยู่เป็นจำนวนมาก
ล้อมวงอยู่ ซึ่งไม่ทราบกันว่าใครเป็นใคร และมี
จำนวนเท่าไร กับทั้งจิตใจนายทหารส่วนใหญ่ก็พอใจ
ที่จะได้เห็นมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นนั้นเป็นส่วนมาก
กับทั้งมิได้มีการล้มราชบัลลังก์หรือปราบดาภิเษกกัน
ประการใด ครั้นแล้ว พล. อ. พระยาพลพลยุห-
เสนา ได้อ่านประกาศยึดอำนาจเปล่งเสียงไชโยกึกก้อง
สามยกสามลา แล้วก็นำคณะนายทหารที่มาชุมนุมอยู่
ณ ที่นั้น เดินเข้าไปไซกุญแจเปิดทวารเหล็กที่ห้องนั้น-
สมาคมเป็นกองบัญชาการเป็นความสำเร็จเบื้องต้น กิจ
การส่วนอื่นเริ่มช่วยการตัดสายโทรเลขโทรศัพท์ในตอน
ดึก เพื่อตัดการติดต่อ นอกจากนี้ได้วางกำลังไว้ควบคุม
บุคคลสำคัญ เช่น สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์
และเจ้านายอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนหลายองค์ กับแม่ทัพ
นายกองอีกบางท่านมาควบคุมไว้เป็นประกัน

ส่วนสำหรับคุณหลวงประดิษฐ มนุชธรรม นั้น

ได้รับมอบหมายจากพระยาทรงสุรเดช ให้เป็นผู้
ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้กำชับไว้มั่นคงว่า ให้ดำเนิน

การแบบประเทศอังกฤษ ซึ่งมีพระเจ้าแผ่นดินภายใต้
รัฐธรรมนูญ และเป็นผู้เขียนคำประกาศเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ซึ่งขณะที่ทหารกำลังทำการยึดอำนาจอยู่
ที่ลานพระรูปนั้น หลวงประดิษฐไฉยเรือคอยแจก
ไบปลิวอยู่ในคลองข้างวัดบวรนิเวศน์ ซึ่งถ้ามีการ
เปลี่ยนแปลงพลาดพลั้งประการใด ก็คงจะจมไบปลิว
ลงแม่น้ำเจ้าพระยาให้หมดสิ้นไป

การเปลี่ยนแปลงการปกครองก็สำเร็จลงใน
เวลาเพียง ๒-๓ ชั่วโมง โดยไม่มีการประหาร
เสียชีวิตประการใด นับเป็นประวัติศาสตร์ของโลก ซึ่ง
เป็นส่วนหนึ่ง ที่นับว่าเป็นความสำเร็จที่เป็นเกียรติ
ประวัติอันดีของคนผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นนับเป็น
ครั้งแรก ใช้เวลา ๗ ปี ๔ เดือน ไม่มีการร่ำไหล
ทรยศกันแต่ประการใด

ต่อไปก็เป็นการเก็บอาวุธและกระสุนตามหน่วย
ทหารเข้าคลังแสง เกือบจะมีการยิงกันแหลกที่กองพัน
ทหารมหาดเล็ก เชียงสะพานมัฆวาน ที่เตรียมขยาย

แถวต่อสู้ เคารพที่ไปเก็บตามหน่วยชั้นนอกก่อน
พอตอนบ่ายเห็นไม่มีทางสู้ก็จำนน

ครั้นแล้วได้ตั้งสำนักงานบริหารของผู้รักษา
พระนคร ขึ้นที่พระที่นั่งอนันตสมาคม หลวงประ-
ดิษฐ์มุนูธรรม ได้เชิญปลัดกระทรวงมาประชุมชี้แจง
นโยบาย และให้รักษาการณแทนเสนาบดีไปพลาทก่อน
กับเชิญหนังสือพิมพ์มาให้สัมภาษณ์ออกคำแถลงการณ์
ไปยังสถานทูตต่าง ๆ กับทั้งได้แจ้งให้สถานทูตทราบ
และที่สุกประกาศให้ประชาชนทราบความมุ่งหมายใน
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้กราบทูลขอให้
จอมพล สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ
ทรงลงพระนามในคำประกาศให้ทหารข้าราชการ และ
ราษฎรทั้งหลายช่วยกันรักษาความสงบ อย่าให้เสีย
เลือดเนื้อของคนไทยกันเองโดยไม่จำเป็น.

ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๓ ประการ

ประการแรก

ความตกลงใจมั่นคงแน่วแน่ของคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปถึงความสำเร็จขั้นสุดท้าย ซึ่งใช้เวลา ๗ ปี ๔ เดือน และแม้จะเป็นระยะเวลาอันนานหลายปี แต่ก็ไม่มีอาการทรยศเป็นหนอนบ่อนไส้แต่ประการใด แต่มามีความรู้ไหวเอนเกิดขึ้นในระยะสุดท้ายที่พวกลูกศิษย์ลูกหาสายคุณหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้คุยโม้โววายในรถไฟ ทำให้ พ.ต.อ. พระยาธรรมา ซึ่งแต่งตัวเป็นชาวบ้านใส่เสื้อผ้าบ้านอ้อมไก่อมานั่งสลับทับพั่งอยู่แล้วก็ออกติดตามสืบสวน ซึ่งในที่สุด พล.ต.อ. พระยาอธิกรณ์ประกาศ อธิบดีกรมตำรวจได้ออกหมายสั่งจับไว้ ๕ คน คือ

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

พ.ต. หลวงพิบูลสงคราม

น.ต. หลวงสินธุ์ สงครามชัย

ดร. ตวั พยานุกรม

และ ข้าพเจ้า

แต่เมื่อจอมพลสมเด็จพระเจ้าพยานนครสวรรค์ทรงเห็น
ข้อข้าพเจ้า ก็รับสั่งว่าได้เคยเลี้ยงดูมาตั้งแต่เด็กและ
เคยรับใช้ใกล้ชิดดีมาก นอกจากนั้น ดร. ตวั พยานุกรม
ก็เป็นน้องท่านผู้หญิงมานนวราชเสวี อธิบดีกรมอัยการ
ก็ให้ความเห็นประท้วงว่า ไม่น่าเป็นไปได้ ให้สืบสวน
กันเสียให้แน่นอนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งโปรดให้ระงับการ
จับกุมไว้ก่อนโดยให้เรียกตัวมาพูดคุยกัน ยังไม่ให้ออก
หมายจับ คณะก่อการจึงได้รวบรวมดำเนินการยึดอำนาจ
ขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ประการที่สอง

ก็เพราะพระมหากษัตริย์และพระปรีชาญาณ
อันสุขุมของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่

ทรงยินยอมการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้ผ่านไปโดย
ไม่มีการต่อสู้ และได้โปรดเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธย
มอบพระราชอำนาจสมบูรณ์อาญาสิทธิราชของพระราช-
วงศ์จักรีให้แก่ประชากรชาวไทย ซึ่งนับว่าเป็นพระ
มหากรุณาธิคุณและอนุสรณ์ประเสริฐสุดที่สมควรแก่
การเทิดทูนพระเกียรติยศของพระองค์จารึกไว้ในประวัติ-
ศาสตร์ชาติไทยไปชั่วดินฟ้า

ประการที่สาม

ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ด้วยความสำเร็จของประชาชน แต่เดิมนั้นเมื่อ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครอง
ราชย์ ได้มีเงินทองในท้องพระคลังซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงใช้จ่ายอย่างไม่อื่น ใน
การบูรณะฟื้นฟูราชประเพณี การปรับปรุงพระราชวัง
และราชสำนักตลอดจนการปรับปรุงเครื่องยศ เครื่อง
แบบของข้าราชการเป็นมาตรฐานอย่างอารยะประเทศ
พระองค์มีน้ำพระทัยเปี่ยมล้นไปด้วยความเมตตากรุณา

แก่มวลข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ประจวบทั้งพระเวสสันดร
ได้พระราชทานเงินสร้างกฤหาสน์เกษะสถาน เพื่อให้
เสริมสร้างสกุลวงศ์ให้มั่นคงจะได้ช่วยเป็นกำลังต่อ
ประเทศชาติ แต่พอเสด็จสวรรคต ทรัพย์สินเงินทอง
ในพระคลังก็หมดสิ้นลง มีแต่หนี้ทับถมไว้มากมาย
อันเป็นพระราชภาระที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวพึงชำระสะสาง ทำให้ต้องมีการคูลยภาพข้าราชการ
อันเป็นการใหญ่หลายครั้งหลายคราว โดยเฉพาะใน
การคูลย์ ก็คูลย์ข้าราชการชั้นผู้น้อยกับข้าราชการชั้น
ปานกลาง ส่วนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ท่านเจ้าคุณและ
ท่านเสนาบดี นายพลผู้ใหญ่ก็ไม่มีการถูกคูลย์ให้ต้อง
ออกราชการไป เป็นเรื่องที่สร้างความขมขื่นในมวล
ข้าราชการทั่วไปเป็นอย่างมาก กับทั้งสภาพความเป็น
อยู่ในด้านเศรษฐกิจ การเงิน การค้า การทำนา
ลดจนทำนาข้าว แร่ ยาง ได้ตกต่ำเกิดความฝืด
ตึงไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ทำให้เกิดความเดือดร้อน
เฉพาะแต่ชาวนานบท แม้ข้าราชการคหบดีชั้นปาน
กลางขึ้นไปก็ได้รับความกระทบกระเทือน มีความยุติ

ห่วงใยในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง และของ
ครอบครัวของบ้านเมืองโดยทั่วไป กับทั้งในสมัยพระ-
บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ นั้น สภาพความเป็นอยู่
ของเจ้านายก็ซบเซาไป มาในสมัยรัชกาลที่ ๗ ก็ทรง
ฟื้นฟูกันขึ้น เกิดมีพฤติการณ์แบ่งชั้นวรรณะ ไม่
เหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งเป็นเรื่องกระทบกระเทือนใจ
ประชาชนโดยไม่จำเป็น

อนึ่ง สภาพต่าง ๆ ของชนชาวต่างประเทศ
ขณะนั้นก็มีอิทธิพลอยู่บางประการให้เป็นเรื่องรำคาญ
ใจอย่างไม่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นประชาชนชาวไทยก็รู้สึก
อึดอัดต่อสภาพที่เป็นอยู่ รู้สึกมีคมนต์ต้องทนสภาพ
ความเป็นอยู่ วันหนึ่ง ๆ พวกนักโทษจรรยาวิพากวิจารณ์
กันไปแทบทุกสังคม เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดมีการเปลี่ยนแปลง
การปกครองขึ้น สำหรับชนปัญญาชนก็รู้สึก
ตื่นเต้น และตั้งความหวังว่าระบบประชาธิปไตยภายใต้
รัฐธรรมนูญนี้จะสามารถแก้สถานการณ์ทั้งในด้านกา
รปกครอง เศรษฐกิจ และการครองชีพให้เจริญรุ่งเรือง
ประชาชนจะได้มีสิทธิเสรีภาพที่มีส่วนรับผิดชอบใน

การบ้านการเมืองต่อไป เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลง
การปกครองจึงได้รับการต้อนรับเป็นอันดีโดยทั่วไป
โดยเฉพาะที่ยังเกิดทุนพระมหากษัตริย์ไว้เป็นประมุข
ของชาติ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
สำเร็จไปในเวลาไม่กี่ชั่วโมงและราบรื่นไปโดยไม่มีการ
รบราฆ่าฟัน เป็นเหตุให้ประชาชนสับสนุนการ
เปลี่ยนแปลงกันเป็นส่วนมาก

พระคำรัสวิจารณ์

ของ

จอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ

เช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ตอน ๘.๐๐ น.

หลวงพิบูลสงคราม พล.ต. พระประสาธพิทยายุทธ
เป็ ร.อ. หลวงนิเทศ ฯ ร.น. ได้นำจอมพลสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์มาในรถถังส่งให้ข้าพเจ้าที่
หน้าประตูพระที่นั่งอนันต์ ฯ ข้าพเจ้าได้ถวายคำนับ
โฏฐเศด็จให้ลงเดินเข้าไปประทับพระที่นั่ง ทรงจ้อง
ข้าพเจ้าด้วยพระเนตรดุเดือด ตรัสว่า “ตาประยูรแกเอา

กับเขาจริง ๆ พระยาอธิกรณ์ประกาศบอกฉันไม่ใช่
ฉันตั้งชื่อทำขวัญให้แกเมื่อเกิด ฉันเลี้ยงแกมาตั้งแต่
เด็ก โกรธฉันที่ไม่ไปเผาศพพ่อแกซะใหม่” แล้ว
ทรงเหลียวมองดูหน่วยทหารที่พลุกพล่านเต็มลานพระ
บรมรูป

ข้าพเจ้ากราบทูลว่า “ถ้าบิดาข้าพระพุทธเจ้า
สามารถทราบได้ คงจะเศร้าใจมาก”

ในที่สุดข้าพเจ้าเร่งให้ลงจากรถถึง ทรงสำทับ
ถามว่า “จะเอาฉันไปไหน อย่าเล่นสกปรกนะ”
ข้าพเจ้ากราบทูลยืนยันว่า “เชิญเสด็จไปประทับใน
พระที่นั่งเถอะพะยะคะ รับรองว่าไม่มีภัยประการใด
ข้าพระพุทธเจ้าจะอยู่เฝ้าด้วยตนเอง”

เมื่อเข้าไปประทับในที่ประทับค้ำหน้า มีนาย
ทหารชั้นนายพันเอก อาทิ พันเอกพระยาทรงสุรเดช
พระยามหาณรงค์ และอีกหลายท่านพยายามเข้าไป
ห้อมล้อม ข้าพเจ้าจึงให้ ร.อ. ประเสริฐ สุขสมัย ร.น.
ที่คุมหมู่ปืนกลทหารเรือจัดการควบคุมตัวไว้ แล้วปิด
พระทวารค้ำนั้น ทำทางของข้าพเจ้าตอนนั้นคงจะ

บำเพ็ญอยู่มาก สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ทรง
จ้องมองข้าพเจ้าด้วยความหวาดระแวง พอข้าพเจ้า
สำนึกตัวได้ ก็วางปืนแล้วก็ลงกราบขอพระราชทาน
อภัย ทรงรับสั่งถามเป็นคำแรกว่า “ใครเป็นหัวหน้า
พระองค์วรเดชไช้ใหม่ ข้าพเจ้ากราบทูลว่า “ไม่ใช่”
ทรงถามว่าแล้วใครเล่า ข้าพเจ้าตอบว่า “ยังกราบทูล
ไม่ได้พะย่ะค่ะ” ทรงกริ้วข้าพเจ้า รับสั่งหนักแน่นว่า
‘ตาประยูร แกเป็นกบฏ โทษถึงต้องประหารชีวิต’
ข้าพเจ้าก็กราบทูลว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นกบฏ ไม่ได้ล้ม
พระราชบัลลังก์ ถ้าข้าพระพุทธเจ้าพลาดพลั้งทำการไม่
สำเร็จต้องถูกประหารแน่ แต่วันนี้คณะข้าพระพุทธเจ้า
ทำการสำเร็จได้ฝ่าพระบาทไม่มีอันตรายประการใด”
แล้วทรงรับสั่งถามต่อไปว่า “พวกแกที่ยึดอำนาจนั้นต้อง
ทำอะไร มีความประสงค์อะไร ต้องการมีปาลีเมนต์ มี
วนสติกวชนไช้ใหม่ ข้าพเจ้ากราบทูลตอบไปว่า ‘ใช่’
เงหนึ่งอยู่ครู่หนึ่งแล้วรับสั่งถามว่า “แล้วมันจะดีกว่า
ปืนอยู่เวลานี้หรือตาประยูร” ข้าพเจ้ากราบทูลตอบ

ไปว่า “อารยะประเทศทั่วโลกก็มีปาลีเมนต์กันทั่วไป
ยกเว้นแต่อาบิสซีเนีย” ทรงถามว่าข้าพเจ้าอายุเท่าไร
เมื่อข้าพเจ้ากราบทูลว่า ๓๒ ก็รับสั่งว่า “เด็กเมอ
วานขึ้น^๕เอง นี่^๖เกรงจักคนไทยดี^๗แล้วหรือ แกจะต้อง
เจอปัญหาเรื่องคน พระราชวงศ์จักรีครองเมืองมา
๑๕๐ ปีแล้ว รู้^๘ที่^๙ว่าคนไทยนี้ปกครองกันได้อย่างไร
อาย^{๑๐}คณะของแกจะเซ็นครกชนเขาไหว” ข้าพเจ้า
กราบทูลตอบไปว่า “ก็ทรงปกครองให้ประชาชน
งมงายกันตลอดมานับร้อยนับพันปี จะมาเอาดีหวังการ
ยึดอำนาจการปกครองในวันนี้ให้ลงรูปลงรอยราบรื่นใน
ที่เดียวคงเป็นไปได้ คงจะต้องยึดอำนาจกันต่อใน
อีกหลายยก เรื่องคอนสตีติวชันและสภาปาลีเมนต์
มันก็เริ่มกันสักวันหนึ่ง ถ้าไม่นับหนึ่งก็ไปนับสิบไม่ได้
อย่างไรก็ตามสำหรับการดำเนินงานวันนี้ยังไม่มีผู้ใด
เสียชีวิต”

แล้วทรงถามว่า “แกเรียนอะไร” ข้าพเจ้า
กราบทูลไปว่า “เรียนรัฐศาสตร์จากปารีส”

ทรงส่ำท้ำบว่า “ อ้อมีความรู้มาก แกคงจะรู้จัก
โรเบสเปียมารา และกันตองเพื่อนน้ำสบลฝรั่งเศสตีเน่
ในที่สุดมันผลัดกันเอากีโยตินเจือนคอกันทีละคน จำ
ได้ไหม

“ จันสงสาร จันเลี้ยงแกมา นีแกเป็นขบถ
รอดจากอาญาแผ่นดิน แกจะไม่ถูกตัดหัวแต่จะต้องถูก
พวกเดียวกันฆ่าตาย แกจำไว้”

ข้าพเจ้ากราบทูลไปว่า “ ทราบเกล้า ๆ แล้ว
ตามประวัติศาสตร์มันจะต้องเช่นนี้อย่างมากแค่ตาย”

พอดี น.ต. พลวงสินธุ์ สงครามชัย เป็ด
ประตูเข้ามาถวายค้ำับส่งขนมบั้งให้ข้าพเจ้าอีกอันหนึ่ง
กับใบปลิว ๓-๔ แผ่น ทรงถามว่าใคร ข้าพเจ้ากราบ
ทูลว่า น.ต. พลวงสินธุ์ สงครามชัย น้อง พ.ร.อ.
พระราชวังสัน เรียนทหารเรือจากเคนมาร์ก

ข้าพเจ้าเอาใบปลิวมาอ่านคร่ำว ๆ รู้สึกว่ามี
ข้อความที่มึความรุนแรงมาก ซึ่งเป็นเรื่องการเมือง
แต่แล้วพออ่านบรรทัดสุดท้ายรู้สึกเลือดขึ้นหน้าซ่ำ
คำทำนายนายของกรมพระนครสวรรค์ ที่รับส่งอยู่หยก ๆ

ว่าพวกเขาจะต้องฆ่ากันตาย พลันเป็นความจริงขึ้นแล้ว
คือหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้เขียนข้อความไว้ใน
วรรคสุดท้ายของคำประกาศยึดอำนาจความว่า “จะได้
นำประชาชนให้ไปสู่ความสุข ความเจริญอย่างประเสริฐ
สุด ซึ่งเรียกว่าศรีอารยะนั้น ก็พึงบังเกิดแก่ราษฎร
ถ้วนหน้า”

อันคำว่า “ศรีอารยะ” นั้น เป็นคำแฝงที่คุณ
หลวงประดิษฐ มนูธรรมใช้แทนคำว่า “คอมมิวนิสต์”
เป็นอันว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้ถือโอกาสแทรก
เจตจำนงที่จะนำประเทศชาติไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ใน
คำประกาศการยึดอำนาจนั้นขึ้นแล้วในวาระแรก ซึ่ง
เป็นเรื่องที่จะต้องผจญสู้และบ๊องกันต่อไป

ครั้นแล้วสมเด็จพระนครสวรรค์ ฯ ทรงขอ
ใบปลิวไปอ่าน ข้าพเจ้าก็กราบทูลว่า อย่าเพิ่งอ่านใน
เวลานี้เลย ขอให้สงบพระทัยเสียหน่อยก่อน เพราะ
เป็นถ้อยคำรุนแรง ซึ่งเป็นธรรมดาของการเมืองที่จะ
ต้องว่ากันหนักหน้อย ๆ ทรงสัพทักจะเอาให้ได้ แต่
ข้าพเจ้าก็ไม่ยอมถวาย จนกระทั่งมหาดเล็กนำเครื่อง

เสวยเข้ามาถวาย ก็มีใบปลิวแทรกมาปีกหนึ่ง เมื่อทรง
รับไปอ่านแล้วก็เขียนพระพักตร์หันพระปฤษฎางค์ให้
ไม่ยอมเสวยอะไรทั้งสิ้นจนกระทั่ง น.ต. หลวงนิเทศ-
กลการ ร.น. ได้เข้ามาเปลี่ยนนยามกับข้าพเจ้า ต่อจากนั้น
ไปข้าพเจ้าได้เฝ้าสมเด็จพระนครสวรรค์เป็นครั้งสุดท้าย
เมื่อเสด็จขึ้นรถไฟที่สถานีจิตรลดาเพื่อไปประเทศอินโด-
นีเซียและสิ้นพระชนม์ที่ตำหนักประเสนเบา เมือง
บันดุง เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๔๘๗ พระชนม์
มายุได้ ๖๓ พรรษา โปรดเกล้าฯ รับเชิญพระศพมา
ถวายพระเพลิง ณ พระเมรุท้องสนามหลวงเมื่อวันที่ ๑๐
เมษายน ๒๔๙๓

ข้อสังเกต

การเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่เริ่มแรก มี
เรื่องพึงสังเกตเป็นพิเศษที่ก่อความปั่นป่วนแตกร้าง
และความอลเวงวิบัติในการเมืองที่เกิดขึ้นตลอดมาเป็น
ลำดับ นับตั้งแต่วันแรกในคำประกาศยึดอำนาจ
ปกครอง หลวงประดิษฐ์ได้ถือโอกาสแทรกแซงความ

จำนงค์ที่จะนำระบอบคอมมิวนิสต์ ซึ่งใช้คำศรืออารยะ
มาบังหน้าไว้เป็นปฐมฤกษ์ ครั้นต่อมาในการนำ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวขึ้น
ทูลเกล้าถวาย ณ วังสุโขทัย เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน
๒๔๗๕ ในการเข้าเฝ้าสมเด็จพระปกเกล้าฯ ในวาระนี้
ได้มีบุคคลรวมเป็นคณะ ๙ ท่านคือ พล.ร.ต. พระยา
สรยุทธเสนีย์ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช พ.อ. พระยา
ฤทธิอัคนย์ พ.ท. พระประสาธพิทยายุทธ พ.ต. หลวง
วิระโยธา หลวงประดิษฐมนูธรรม ร.ท. จรูญ ณ
บางช้าง นายสงวน ตุลารักษ์กับข้าพเจ้า ก่อนที่จะ
เข้าเฝ้านั้น พล.ท. พระยาวิชิตรวงค์วุฒิไกร สมุหราช
องครักษ์ ได้นำพระราชปรารภมาบอกกล่าวให้ทราบ
ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังไม่สามารถจะ
เจรจากับคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองภายใต้การชู่
เชิญของรถถังได้ ขอให้ถอยพวกยานเกราะออกไปให้
พ้นพระราชวัง ครั้นเมื่อได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงต้อนรับด้วย
พระอาการเป็นปกติ ครั้นแล้วได้ทรงปรารภว่า พระองค์

ไม่เคยคิดที่จะได้มาเป็นพระมหากษัตริย์ เพราะเป็น
พระราชโอรสที่อยู่ในอันดับที่ ๔ คงจะไม่มีโอกาสจะ
ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน จึงไม่ได้เตรียมตนที่จะมาขึ้น
ครองราชย์ อีกประการหนึ่งทรงสำนึกพระองค์ว่า มี
สังขารและสุขภาพไม่สมบูรณ์ คงจะมีพระชนม์อายุ
ไม่ยืนยาว พระองค์จึงมีเจตนาจำนงอันแรงกล้าอย่าง
จริงใจที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญอันเป็นรากฐาน
เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติสืบไป ซึ่งจะ
อนุสรณ์ของพระองค์และพระราชวงศ์จักรี แต่ว่ามีข้อ
ขัดข้องที่เจ้านายหลายพระองค์กับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
อีกจำนวนมาก ทรงคัดค้านประวิงไว้ แม้แต่เพียงการ
ดำเนินในระบบเทศบาลก็ได้พิจารณากันยืดยาวตกลงกัน
ไม่ได้ เพราะฉะนั้นในการที่คณะผู้เปลี่ยนแปลงการ
ปกครองมีความประสงค์จะให้มียุทธธรรมเป็นราก
ฐานในการปกครองบ้านเมือง ก็เป็นความเห็นที่ตรง
กันทั้งสองฝ่าย ก็ทรงยินดีต้อนรับและงดเว้นการต่อสู้
ซึ่งพร้อมจะเกิดขึ้นได้ทั้งสิ้น เพื่อหวังความประนี
ประนอม ความรุ่งเรือง และความร่มเย็นเป็นสุขของ
บ้านเมืองและประชาชน

หลวงประดิษฐมนูธรรม ได้นำรัฐธรรมนูญ
ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงตั้งพระทัยพิจารณาอย่างจริง
จัง แต่ครั้นแล้วก็มีข้อความหลายตอนที่ข้อพระทัยยัง
นัก จึงตรัสถามพระยาทรงสุรเดชว่า ได้อ่านรัฐธรรมนูญ
มาก่อนหรือเปล่า ซึ่งพระยาทรงสุรเดชก็กราบทูล
ว่าไม่ได้อ่าน แล้วหันมาถามข้าพเจ้าว่าได้อ่านหรือเปล่า
ข้าพเจ้าก็ตอบว่าไม่ได้อ่านเช่นกัน เพราะไม่ใช่หน้าที่
และท่านเจ้าคุณก็ได้กำชับหลวงประดิษฐมนูธรรมแล้ว
ว่าให้ร่างตามแบบอังกฤษ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์อยู่
ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งรับสั่งว่าต้องการจะให้เป็น
เช่นนั้น แต่ในเรื่องอะไรกันถึงจะต้องใช้คำเสนาบดีว่า
“คณะกรรมกรราษฎร” ซึ่งเป็นแบบรัสเซีย แบบ
คอมมิวนิสต์ ทรงไม่เข้าใจว่านั่นมันอะไรกัน พระยา
ทรงสุรเดชรู้สึกตะลึงงันอยู่ครู่หนึ่ง แล้วลุกขึ้นถวาย
คำนับว่า “ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานสารภาพผิด
ข้าพระพุทธเจ้ามิได้อ่านมาก่อน ฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้า
ขอพระราชทานอภัยและขอถวายสัตย์ว่า จะไปร่างมา
ใหม่ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ทุกประการ”

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงนั่งอยู่ครู่หนึ่ง
นำพระเนตรช้อน รุสีกอดคอนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง นำ
พระเนตรไหลแล้วรับสั่งว่า “ถ้าพระยาทรงสุรเดช
รับรองว่าจะเอาไปแก้ไขกันใหม่ ฉันก็จะยอมเชื่อ
พระยาทรง แต่อย่างไรก็ตามวันนี้หัวเด็ดตีนขาดก็ไม่
ยอมเซ็น” แล้วขอให้ในวันที่ ๒๗ คือต่อจากนั้นไป
อีกสองวันแล้วก็เสด็จขึ้น พวกเราทุกคนต่างตะลึง
พรีงเพริด ทยออกันออกไปยืนที่ลานหน้าพระราชวัง
พระยาทรงชี้หน้าหลวงประดิษฐจุว่า “คุณหลวงทำ
ฉิบหายบ่เนป ไม่ทำตามทีบอกกล่าวกันไว้ ทำอะไรไป
นอกเรื่อง”

พระยาทรงพูดอย่างเคื่องแค้น แล้วรีบเดินไป
ชนรถ เป็นอันว่าความสัมพันธ์ระหว่าง พ.อ. พระยา
ทรงสุรเดช กับหลวงประดิษฐจุมนุธรรม ได้แตกร้าง
ลงไปอย่างไม่มีทางที่จะประสานกันได้ตั้งแต่นั้น

ครั้นแล้วต่อมาในวันที่ ๒๗ พระยามโนปกรณ
นิติธาดา ได้เป็นผู้นำรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย
ให้ทรงลงพระปรมาภิไธยที่พระที่นั่งจักรีปราสาทและใน

ตอนบ่ายวันนั้นก็ได้มีการชักธงชาติขึ้นสู่พระที่นั่งอนันต
และได้ประกาศวิทย์เป็นทางการทั่วประเทศ ที่ได้ทรง
พระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน
รัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทย มีประชาชนมา
ชุมนุมกันที่ลานพระบรมรูปนับเป็นแสน ได้เปล่งเสียง
ไชโยกึกก้อง นับเป็นประวัติศาสตร์ของชาติไทย

ได้ประกาศตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้น
๘ ท่าน คือ

๑. พระยามโนปกรณนิติธาดา
๒. พระยาเทพวิฑูรย์
๓. พระยาศรีวิสารวาจา
๔. พล.ร.ท. พระยาราชวังสรรค์
๕. พระยาปรีชานฤเบศร์
๖. พระยามานนตราชเสวี
๗. หลวงประดิษฐ์มนูธรรม
๘. พ.ต. หลวงสินาคโยธารักษ์

การร่างรัฐธรรมนูญใช้เวลาเพียง ๒ เดือนกับ
๑๕ วัน กับเวลาตรวจเรื่องอีก ๑ เดือน รวมเป็น ๓

เดือนเศษ ได้มีพระบรมราชโองการ ฯ ประกาศใช้
เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เป็นรัฐธรรมนูญ
ประถมราชานุสรณ์ที่ประชากรชาวไทยได้รับพระราช
ทานสิทธิเสรีภาพปกครองตนเอง ตามระบอบประชา
ธิปไตยโดยการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔
มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งได้ถือเป็นมหามงคลวาระกำหนด
จัดเป็นวันชาติ. ©

ปรีดี พนมยงค์

รัฐบุรุษอาวุโสของประเทศไทย

ในช่วงปฏิวัติดำรงตำแหน่งเลขาธิการ กรมร่างกฎหมาย
กระทรวงยุติธรรม

เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือนในการปฏิวัติ เป็นผู้ร่างเค้าโครง
การเศรษฐกิจ ตลอดจนคำประกาศต่าง ๆ ของคณะราษฎร

บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร
และระบบประชาธิปไตย

โดย

นายปรืด พนมยงค์

๑. การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะ
ราษฎรมิชนเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ ที่หอพัก
แห่งหนึ่ง ณ "RUE DU SOMMERARD" ซึ่งเรา
เช่าห้องใหญ่ไว้เฉพาะการประชุมนั้น ผู้ร่วมประชุมมี
๗ คน คือ

(๑) ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี นายทหาร
กองหนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษา
พระองค์รัชกาลที่ ๖

(๒) ร.ท. แปลก ชีตตะสังคะ สำเร็จวิชา
จากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วมาศึกษาที่
โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส

(๓) ร.ต. ทศนัย มิตรภักดี นายทหาร
กองหนุนเคยเป็นผู้บังคับหมวดกรมการทหารม้าที่ ๕
นครราชสีมา แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารม้า
ฝรั่งเศส

(๔) นายท้าว พลาณรงค์ นักศึกษาวิทยาศาสตร์
ในสวีตเซอร์แลนด์ เคยเป็นจ่านายสิบในกองทหาร
อาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑

(๕) หลวงสิริราชไมตรี นามเดิมจรูญ
นามสกุลสิงห์เสนี ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส
เคยเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม และเป็น
นายสิบตรีในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑

(๖) นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ

(๗) ข้าพเจ้า

ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าเป็นประ-
ธานและเป็นหัวหน้าคณะราษฎรจนกว่าจะมีบุคคลที่
เหมาะสมเป็นหัวหน้าคณะราษฎรในกาลต่อไป

การประชุมดำเนินไปเป็นเวลาประมาณ ๕ วัน
ซึ่งได้ตกลงสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร คือ เปลี่ยน
ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตย
ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีศัพท์สมัยใหม่
ว่า “ปฏิวัติ” หรือ “อภิวัฒน์” เพื่อถ่ายทอดคำ
ฝรั่งเศส อังกฤษ REVOLUTION ดังนั้นเราจึงใช้
ศัพท์ธรรมดาคือ “เปลี่ยนการปกครองของกษัตริย์
เหนือกฎหมายมาเป็นการปกครองที่กษัตริย์อยู่ใต้
กฎหมาย” และการดำเนินเพื่อให้สยามบรรลุหลัก ๖
ประการ คือ

(๑) รักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น
เอกราชในทางการเมือง, ในทางศาล, ในทางเศรษฐกิจ
 ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

(๒) รักษาความปลอดภัยในประเทศให้การ
ประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มาก

(๓) บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทาง
เศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ

จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎร
อดอยาก

(๔) ให้ราษฎรมีสติธิเสมอภาคกัน

(๕) ให้ราษฎรมีเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อหลัก ๕
ประการดังกล่าวแล้ว

(๖) ให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ข. โดยคำนึงถึงสภาพของสยามที่ถูกแวดล้อม
โดยอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งชาติทั้งสองนี้
มีข้อตกลงกันถือเอาสยามเป็นประเทศกันชน แต่เขา
อาจพร้อมกันยกกำลังทหารเข้ามายึดครองแล้วแบ่ง
ดินแดนสยามไปเป็นเมืองขึ้นหรืออยู่ใต้อำนาจอิทธิพล
ของประเทศทั้งสอง ดังนั้นเราจึงเห็นว่าวิธีเปลี่ยนการ
ปกครองดังกล่าวจะต้องกระทำโดยวิธี COUP D'ÉTAT^๕
ซึ่งเราเรียกกันด้วยคำไทยธรรมดาว่า การยึดอำนาจโดย
ฉับพลัน เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีผู้ใดตั้งศัพท์ไทยว่า
“รัฐประหาร” เพื่อถ่ายทอดศัพท์ฝรั่งเศสดังกล่าวนั้น^๕
ทั้งนี้เพื่อบอกกันการแทรกแซงของมหาอำนาจเพราะ
เมื่อคณะราษฎรได้อำนาจโดยฉับพลันแล้ว มหาอำนาจ

ก็จะต้องเผชิญต่อสถานการณ์ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศส
ว่า FAIT ACCOMPLI คือพฤติกรรมที่สำเร็จรูปแล้ว

ค. ผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเป็นกรรมการ
กลางของคณะราษฎรไปพลางก่อน กรรมการแต่ละคน
เป็นหัวหน้าแต่ละสายที่จะต้องเลือกเพื่อนผู้ไว้วางใจได้
ตามระเบียบพิจารณาตัวบุคคลแล้วนำมาเสนอกรรมการ
กลางของคณะราษฎรซึ่งจะรับเข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎร
ได้โดยมติเป็นเอกฉันท์เท่านั้น

ในขั้นแรกให้หัวหน้าสายหาสมาชิกเพิ่มเติมเพียง
สายละ ๒ คนก่อน แล้วก็แยกเป็นหัวหน้าสายย่อยใหญ่
น้อยแตกกิ่งก้านสาขาออกไป

ง. การเลือกเพื่อนสมาชิกคณะราษฎรเพิ่มเติม
นั้น ต้องคำนึงถึงความเสียสละเพื่อชาติอย่างแท้จริง,
ความกล้าหาญ, ความสามารถในการรักษาความลับ
ดังนั้นจึงได้แบ่งบุคคลที่ต้องการเปลี่ยนระบบปกครอง
ดังกล่าวออกเป็น ๓ ประเภท คือ

ที่ ๑. ได้แก่บุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้
เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรก่อนวันลงมือยึดอำนาจ

รัฐ แต่บุคคลประเภทนี้ก็ต้องแยกแยะออกไปอีกว่าผู้ใด
ควรได้รับคำชักชวนไว้แต่เนิ่น ๆ หรือชวนต่อเมื่อใกล้
เวลาที่จะลงมือทำการยึดอำนาจ มิให้ถือเพียงแต่ว่า
บุคคลใดเป็นเพื่อนเที่ยวด้วยกัน กินด้วยกัน แล้วก็จะ
ชวนเข้าเป็นสมาชิกในคณะราษฎรได้ทุกคนในทันที
ทันใด ถ้าเพื่อนคนนั้นชอบพูดตลกเกินไป ก็ย่อมเอา
เรื่องจริงบ้างมาพูดเพียงแต่จะให้ผู้ฟังขบขันเป็นการ
ตลกและอาจเอาเรื่องลับของคณะไปแฉ้มพรายเพื่อการ
ตลก เพื่อนบางคนมีลักษณะดีหลายอย่างแต่เวลากิน
เหล้าเข้าไปแล้วกุมสติไว้ไม่อยู่แล้วพูดเลอะเทอะ ก็อาจ
พลั้งพลาดเอาเรื่องของคณะไปพูดในเวลาเมา จึงมิได้
ชวนเข้าร่วมในคณะราษฎรก่อนลงมือยึดอำนาจแต่เมื่อ
ยึดอำนาจได้ในวันที่ ๒๔ มิถุนายนแล้ว ไม่มีความลับ
ที่จะปิดบังจึงชวนให้ร่วมมือได้

ที่ ๒. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนต่อเมื่อ
ได้ลงมือปฏิบัติในการยึดอำนาจแล้ว ซึ่งเขาย่อมมี
บทบาทเป็นกำลังให้คณะราษฎรได้

ที่ ๓. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนในวัน
ลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจนั่นเองแต่ภายหลังที่การยึด

อำนาจโตมที่ท่าแสดงว่าจะเป็นผลสำเร็จมากกว่าความ
ไม่สำเร็จ

จ. นโยบายที่จะดำเนินภายหลังก่คณะราษฎร
ได้อำนาจรัฐแล้ว ที่ประชุมได้มอบให้ข้าพเจ้าเป็นผู้
ชี้แจง และเห็นชอบตามหลัก ๖ ประการซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้
ผู้เสนอรวมทั้งหลักการทั่วไปในเค้าโครงการเศรษฐกิจ
และได้มอบให้ข้าพเจ้าเตรียมร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ
ในโอกาสต่อไป

ฉ. ที่ประชุมได้พิจารณาเพื่อไว้ว่าถ้าการกระทำ
ของคณะราษฎรต้องถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้ก็ขอให้
มีเพื่อนหัวหน้าสายคนหนึ่งที่เรากันไว้มิให้แสดงออก
นอกหน้าว่าเป็นสมาชิกคณะราษฎรโดยไม่ต้องมาประชุม
คณะกรรมการหัวหน้าสายบ่อยครั้งไม่ว่าจะ ในฝรั่งเศส
หรือเมื่อกลับสยามแล้วโดยบำเพ็ญตน ประคองเป็นคนอยู่
ในบ้านอย่างสงบเงียบผู้นี้มีหน้าที่ดำเนินกิจการของ
คณะราษฎรที่อาจถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้ันต่อไป
ให้สำเร็จพร้อมทั้งให้มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือครอบครัว
ของเพื่อนที่ถูกติดคุกหรือถึงแก่ความตาย ที่ประชุม

เห็นพ้องกันมอบหน้าที่นี้ให้แก่ นายแนบ พหลโยธิน
ซึ่งเป็นผู้มีทรัพย์สินมากโดยได้รับมรดกจากบิดา

เมื่อเสร็จการประชุมก่อกองคณะราษฎรแล้ว
ข้าพเจ้ากลับสยามในเดือนมีนาคมปีนั้น แล้วเพื่อนที่
ยังอยู่ในปารีสเลือกเฟ้นผู้ที่สมควรชวนร่วมคณะราษฎร
ต่อไป อีกประมาณ ๒-๓ เดือน เพื่อนที่ยังอยู่ปารีส
ได้ชวนนายทวี บุณยเกตุ นักศึกษาวิชาเกษตร และ
นายบรรจง ศรีจรูญ ไทยมุสลิมจากอียิปต์ที่มาเยือน
ปารีสซึ่งรับภาระจัดตั้งไทยมุสลิมต่อไป อาทินายเข้ม
มุสตาฟา (บุตรหัวหน้าศาสนาอิสลามในไทยที่รู้จักกัน
ในนามว่า "ครูฟา" ต่อมานายเข้มเปลี่ยนนามสกุลว่า
"พรหมยงค์" คล้าย ๆ นามสกุลข้าพเจ้า) ต่อมา
ได้ชวน ร.ต. สินธุ์ กมลนาวิน ร.น. นักศึกษาวิชา
ทหารเรือเคนมาร์กที่มาเยือนปารีส ต่อมาพระยาทรง
สุระเดชได้มาคองานทหารในฝรั่งเศส เพื่อนที่ยังอยู่ใน
ปารีสจึงรองทาบถามว่ามีความรู้สึกอย่างไรต่อระบบ
สมบูรณาฯ ก็ได้ความว่าไม่พอใจระบบนั้นแต่ยังมีได้
ถูกชวนเข้าร่วมในคณะราษฎร ต่อจากนั้นเพื่อนที่ก่อ

ตั้งในคณะราษฎรที่ปารีสก็ทยอยกันกลับสยาม ค่อย ๆ
ชวนเพื่อนนักศึกษาที่เคยสังเกตไว้ในการสนทนากัน
เพียงคร่ำ ๆ มิได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาในฝรั่งเศส
เท่านั้น ฉะนั้นต่อมาในสยามจึงได้ชวน ม.ล. อุดม
สนิทวงศ์ นักศึกษาจากสวิตเซอร์แลนด์, ม.ล. กริ
เดชาติวงศ์, นายสพรั่ง เทพหัสดินทร ฤๅอยุธยา และ
นายเล้ง ศรีสมวงศ์ นักศึกษาจากอังกฤษ ฯลฯ และ
เพื่อนทหารบก ทหารเรือ พลเรือนคนอื่น ๆ ในสยาม
ในปลาย พ.ศ. ๒๔๗๔ จึงได้ชวนพระยาพหลพลพยุห-
เสนา, พระยาทรงสุรเดช, พระยาฤทธิอัคเนย์ และ
มอบให้พระยาพหล ฯ เป็นหัวหน้าคณะราษฎร

๒. การที่คณะราษฎรเรียกสมาชิกประเภท
ที่ ๑ ว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” หรือ
โดยย่อว่า “ผู้ก่อการ” นั้น ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่า
บุคคลประเภทนี้เป็นเพียง “กองหน้า” (Vanguard)
ของมวลราษฎรที่มีความต้องการเสรีภาพและความ
เสมอภาคยิ่งกว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมาชิก
ประเภท ที่ ๒ และ ที่ ๓ เป็นกำลังหนุนตามลำดับ

แต่พลังมหาศาลที่ช่วยให้คณะราษฎรทำการได้สำเร็จนั้น
คือมวลราษฎรที่ให้ความสนับสนุนทั้งทางตรงและทาง
ปริยาย

ผู้ถือทัศนคติตามพลังเก่าบางคนกล่าวว่าคณะ
ราษฎรโดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วยนั้น ก็เนื่องจากผู้ที่
กล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวตามทรรศนะและจุดยืนหยัดใน
ชนชั้นวรรณะของเขาที่เขามีประโยชน์หรือนิยมชมชอบ
อยู่

วิทยาศาสตร์ทางสังคมที่ก้าวหน้าได้จำแนก
บุคคลในสังคมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

(๑) พวกปฏิกริยา (Reactionaries) ซึ่งต้อง
การเหนี่ยวรั้งระบบสังคมเก่าให้คงอยู่กับที่หรือให้ถอย
หลังยิ่งขึ้นไปอีก

(๒) บุคคลอื่น ๆ นอกจากเป็นพวกปฏิกริยา
เป็น People ซึ่งเราแปลว่า “ราษฎร” พลเมืองสยาม
ส่วนมากซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองสมัยนั้นเรียก
ตัวเองว่า “ราษฎร” เช่น นายอำเภอเกณฑ์พลเมือง
ทำงานโยธา ก็เรียกกันว่าเกณฑ์ราษฎร หรือราษฎร
รำพึงกันถึงความทุกข์ยากก็พูดว่า “ราษฎรเดือดร้อน

ทุกห่อหมก” คือแสดงถึงลักษณะของพลเมือง
ส่วนที่ถูกปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ความต้องการของมวลราษฎรไทยที่ต้องการ
เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นมิใช่คณะราษฎร
เป็นคณะแรกที่ต้องการเช่นนั้น ผู้สนใจในวิทยาศาสตร์
สังคมอันแท้จริงย่อมได้ศึกษามาก่อนแล้ว ถึงปรัชญา
ทางสังคมว่าทรศนะทางสังคมของมนุษย์ได้เกิดขึ้นมา
ได้อย่างไรแล้วนำมาประยุกต์กับข้อเท็จจริงที่ประจักษ์
ชัดในสยามตั้งแต่สมัยที่สยามจำต้องทำสนธิสัญญากับ
ประเทศทุนนิยมต่าง ๆ ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙
เป็นต้นมา

ก. ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้บ้างแล้วในหนังสือ
“ความเป็นอนิจจังของสังคม” สรุปโดยย่อคือ เมื่อ
เครื่องมือการผลิตชีวปัจจัยของมนุษย์สังคมได้พัฒนา
เปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ซึ่งเป็นผู้ทำและใช้เครื่องมือ
การผลิตนั้นก็ต้องพัฒนาไปตามจึงจะเป็นพลังการผลิตที่
ทำให้การผลิตชีวปัจจัยอุดมสมบูรณ์ขึ้น ครั้นแล้วความ
สัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของมนุษย์ในสังคมก็จะต้อง

เปลี่ยนไปตามจึงจะไม่เกิดวิกฤตกาลทางเศรษฐกิจ แล้ว
เมื่อระบบเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานของสังคมได้เปลี่ยน
ไปแล้ว ระบบการเมืองของสังคมก็จำต้องเปลี่ยนไปตาม
มิฉะนั้นก็เกิดความขัดแย้งกับระบบเศรษฐกิจที่เป็นราก
ฐานและก่อให้เกิดวิกฤตกาลทางเศรษฐกิจ ทรรศนะ
ทางสังคมของมนุษย์ก็เกิดขึ้นเป็นหลักรำให้มนุษย์มีการ
เคลื่อนไหวเพื่อจะได้มาซึ่งสิ่งอันจำเป็นแก่ระบบแก่
ระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาขึ้นใหม่ ในหนังสือของข้าพเจ้า
เล่มที่อ้างนั้นได้กล่าวถึงกำเนิดแห่งทรรศนะทางสังคม
ที่พัฒนาจากระบบปฐมสหการมาเป็นระบบทาส จาก
ระบบทาสมาเป็นระบบศักดินาหรือส่วย FEUDALISM
และจากระบบนี้ในตอนปลายเมื่อเกิดระบบเศรษฐกิจ
ทุนนิยมขึ้นทรรศนะทางสังคมเพื่อระบบทุนนิยมก็เกิด
ขึ้นและก็จะมีทรรศนะอื่น ๆ ที่ก้าวหน้าเกิดขึ้นในระยะ
ต่อ ๆ ไป

ณ ที่นี้ข้าพเจ้าขอกล่าวโดยย่อถึงกำเนิดของ
ทรรศนะสังคมที่ต้องการเลิกระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
ซึ่งเป็นระบบศักดินานี้ว่ามีได้เกิดขึ้นด้วยเจ้าศักดินา

ในยุโรปแต่เกิดขึ้นจากรากฐานที่ในยุโรปตะวันตกเมื่อ
ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ได้มีผู้คิดเครื่องจักรกลที่ใช้
กำลังไอน้ำอันเป็นการอภิวัฒน์ใหญ่แห่งเครื่องมือการ
ผลิตและก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกกันว่า “การอภิวัฒน์ทาง
อุตสาหกรรม” INDUSTRIAL REVOLUTION
ความจำเป็นจึงเกิดขึ้นที่จะต้องพัฒนามนุษย์ให้สามารถ
ทำและใช้เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่ดังกล่าวนั้น เพราะ
การที่จะใช้ไฟร์ฟ้าฆ่าแผ่นดินที่ชำนาญอยู่แต่การใช้สัตว์
พาหนะเป็นการลากจูงไถหรือใช้เครื่องมือหัตถกรรมก็
ไม่อาจที่จะทำและใช้เครื่องมือผลิตสมัยใหม่นั้นให้เกิด
สมรรถภาพได้ ดังนั้นนายทุนสมัยใหม่ที่เป็นเจ้าของ
วิสาหกิจใช้เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่นั้นจึงจำเป็นต้อง
ใช้คนงานสมัยใหม่ที่มีความรู้ความสามารถกว่าคนงาน
ตามระบบศักดินาเก่า และต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์ระ-
หว่างเจ้าของวิสาหกิจกับคนงานมาเป็นความสัมพันธ์ชนิด
ใหม่ คือชนิดระหว่างระบบทุนสมัยใหม่ซึ่งให้คนงาน
เป็นลูกจ้างสมัยใหม่ที่มีเสรีภาพยิ่งซึ่กว่าไฟร์ฟ้าฆ่า
แผ่นดินตามระบบศักดินาเก่าที่ถูกบังคับให้ทำงาน โดย

ไม่มีกำลังใจเพียงพอที่จะเอาใจใส่ต่อเครื่องมือสมัยใหม่
ที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนั้นพวกนายทุนสมัยใหม่นั้น
เองจึงต้องการเปลี่ยนระบบการเมืองศักดินาให้สอดคล้อง
คลึงกับระบบทุนสมัยใหม่ที่กำลังพัฒนาจะขึ้นทรศนะ
ทางสังคมแห่งระบบทุนที่เกิดขึ้นใหม่จึงเกิดขึ้นที่ต้องการ
เปลี่ยนระบบการเมืองศักดินาเพื่อให้ราษฎรมีเสรีภาพ
และมีสิทธิประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ความคิดและทรศนะ
ที่เรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ใน
ยุโรปในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ จึงแพร่หลายมาก
ส่วนเจ้าศักดินาก็พยายามเหนี่ยวรั้งระบบที่ฝ่ายตนได้
ประโยชน์มากที่สุดไว้และพยายามเอาทรศนะเก่าตาม
ระบบศักดินาของตนมาได้แย้งทรศนะใหม่ที่ก้าวหน้า
ความขัดแย้งระหว่างระบบเก่าและทรศนะเก่าฝ่ายหนึ่ง
กับระบบใหม่และความคิดใหม่อีกฝ่ายหนึ่งจึงเกิดขึ้น
อย่างรุนแรง

เมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตกแล้วก็ได้พัฒนาเป็นทุนใหญ่มหาศาลยิ่งขึ้นเป็น
บรมณานุภาพหรือจักรวรรดินิยมที่ได้แผ่อำนาจมาใน

สยามและประเทศค้อยพัฒนาอื่น ๆ สยามก็ได้ถูกบังคับให้จำต้องทำสนธิสัญญากับประเทศทุนนิยมต่าง ๆ อันเป็นผลให้สยามจำต้องรับเอาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้ามาคู่เคียงกับระบบเศรษฐกิจศักดินาสมัยเก่า ดังนั้นทรศนะอันเกิดจากระบบทุนสมัยใหม่ในยุโรปจึงได้ตามเข้ามาในสยามด้วย ซึ่งมีเสียงเรียกร้องภายในสยามเอง และจากผู้ที่เคยศึกษาในยุโรปอเมริกาที่มีใจหัวต่อหัวร่นของระบบศักดินาที่ล่าหลังจนเกินไปที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น แต่เสียงเรียกร้องนี้มีระดับต่าง ๆ กัน บางพวกขอเอาแต่น้อย ๆ บางพวกก็ขอให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญครบถ้วนตามหลักประชาธิปไตยสมบูรณ์ สุดแท้แต่บุคคลใดจะจำกัดทรศนะของตนเองเพียงใด

ข. กฎวิทยาศาสตร์แห่งบ่อเกิดจิตสำนึกของมนุษย์มีอยู่ว่า “ความเป็นอยู่เป็นสิ่งที่กำหนดจิตสำนึกของมนุษย์” ดังนั้นผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างเจ้าศักดินาหรือเจ้าส่วยยอมมีจิตสำนึกที่จะรักษาระบบนั้นไว้ แต่

ข้อยกเว้นมีได้ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มที่
อ่างนั้นว่า

✓ “เมื่อกล่าวถึง “พลังตกค้าง” แห่งระบบเก่า
เราจำต้องทำความเข้าใจว่าพลังตกค้างนั้นมีใช้บุคคลใน
วาระเก่าเสมอไป เพราะบุคคลในวาระเก่าบางคน
เป็นผู้ก้าวหน้าที่มองเห็นกฎแห่งอนิจจัง ถือเอาประ-
โยชน์ส่วนรวมของสังคมเหนือกว่าประโยชน์ของวาระ
โดยเฉพาะ เป็นผู้ที่มีศีลสัตย์ ซึ่งสมควรได้รับความ
สรรเสริญ นักปราชญ์ซึ่งเป็นต้นฉบับแห่งวิทยาศาสตร์
ทางสังคมสมัยใหม่กล่าวไว้ตามรูปธรรมที่เห็นจริง ว่า

ในที่สุด, ขณะที่การต่อสู้ของวาระจวน
จะถึงคราวเด็ดขาด ความเสื่อมสลายกำลัง
ดำเนินไปภายในวาระปกครอง ที่จริงนั้น
คือภายในสังคมเก่าทั้งกระบวนการ การตั้งว่านั้น
รุนแรงและเกรี้ยวกราด จึงมีชนในวาระ
ปกครองส่วนน้อยแผนกหนึ่งละทิ้งวาระของ
ตน, และเข้าร่วมในวาระอภิวัฒน์ซึ่งเป็น
วาระที่กุมอนาคตไว้ในมือ ดังเช่นเดียวกับ

ในสมัยก่อน ซึ่งส่วนหนึ่งของวาระขุนนาง
ได้ไปเข้ากับวาระเจ้าสมบัติ (นายทุนสมัย
ใหม่) ดังนั้น ในสมัยนี้ส่วนหนึ่งของวาระ
เจ้าสมบัติก็ไปเข้าข้างวาระผู้ไร้สมบัติ โดย
เฉพาะส่วนหนึ่งของวาระเจ้าสมบัติผู้มีปัญญา
ที่ได้พุ่งตนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจทฤษฎีแห่งขบวนการ
วิวัตนาการทั้งปวง”

ในทางตรงกันข้ามกับบุคคลที่กล่าวในวรรคก่อน
ความจริงก็ปรากฏว่ามีบุคคลซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็น
วาระใหม่ แต่ไม่เข้าใจกฎแห่งอนิจจัง โดยถือว่า
สภาวะเก่าเป็นของถาวร และไม่พอใจในพัฒนา
ของสภาวะใหม่ที่ต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ บุคคล
จำพวกนี้อาจไม่ใช่หน่อเนื้อเชื้อไขของวาระเก่า แต่
บำเพ็ญตนเป็นสมุนของพลังเก่ายิ่งกว่าบุคคลแห่งอันดับ
สูงของวาระเก่า ทั้งนี้ก็เพราะพลังเก่าที่สลายไปนั้น
ได้สูญสิ้นไปเฉพาะรูปภายนอกของระบบการเมือง แต่
บุคคลเก่ายังแฝง อยู่ในกลไกอำนาจรัฐและอำนาจ
เศรษฐกิจ ซึ่งยังคงมีทิศทางส่งคมตามระบบเก่า

ที่ล่าหลัง สิ่งตกค้างของระบบเก่าชนิดนี้^๕มีทรศนะที่
ผิดจากกฎธรรมชาติยิ่งกว่าบุคคลก้าวหน้าแห่งวรรณะ
เก่าเองจะ^๕หนักำเนินการไต่กฎธรรมชาติและกฎแห่ง
อนิจจัง ถึงสังคมให้ถอยหลังเข้าคลองยิ่งกว่าพวกถอย
หลังเข้าคลองที่จำต้องเป็นไปตามสภาวะของเขา แต่
อย่างไรก็ตาม

“ การดึงให้สังคมถอยหลังก็เป็นไปเพียงชั่วคราว
เพราะในที่สุดกฎแห่งอนิจจังต้องประจักษ์^๕ขึ้น ”

จากกฎดังกล่าวข้างบนนี้ เราก็ย่อมวินิจฉัยได้
ว่าบุคคลใดมีลักษณะเป็นพลังใหม่นั้นมิใช่ถือแต่เพียง
ว่าเป็นผู้ที่เกิดและมีชีวิตร่างกายอยู่ในกาลสมัยใหม่ แต่
ต้องดูถึงทรศนะที่เขาใช้เป็นหลักนำชีวิตเขา^๕นั้นเป็น
ทรศนะใหม่ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงใหม่ของระบบ
เศรษฐกิจที่เป็น^๕พื้นฐานของสังคมหรือเขาถือตาม
ทรศนะที่เกิดจากระบบเก่าซึ่งเข้าลักษณะที่มีคำพังเพย
ว่า “ เหล้าเก่าในขวดใหม่ ” นั้นเอง

ค. ถ้านำหลักดังกล่าว^๕นั้นมาประยุกต์กับการ
ค้นหาว่าทรศนะใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณ์

ในสยามเริ่มจากบุคคลใดนั้นก็ปรากฏว่าฝ่ายที่อยู่ใน
พลังเก่าที่ตกค้างย่อมมองเห็นแต่ว่าเกิดจากบุคคลพลัง
เก่า ส่วนผู้ที่เป็พลังใหม่เฉพาะที่ำตนว่าเป็นคนใหม่
ที่สุดก็มองแต่คนในพลังใหม่เท่านั้น แต่ผู้ที่บำเพ็ญตน
ตามคติของปราชญ์ที่อ้างข้างบนนั้นคือผู้ที่ “พยุงตน
ขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจทฤษฎีแห่งวิวรรตการทั้งปวง”
ก็ไม่จำกัดความคิดของตนเองมองแต่บุคคลในพลังเก่า
หรือใหม่โดยข้างเดียว คือย่อมมองทุกด้านจึงจะประสบ
สำเร็จ

✓ (๑) ภายในพลังเก่าแห่งสยาม เคยมีบุคคล
ส่วนหนึ่งที่ก้าวหน้ากว่าผู้ที่เกาะแน่นอยู่ในความคิดเก่า
คือปรากฏว่าเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้วได้มีพระเจ้า
น็องยาเธอ ๓ พระองค์ คือ กรมหมื่นนเรศวร์, พระ
องค์เจ้าโสณบัณฑิต (ต่อมาเป็นกรมขุนพิทยลาภ),
พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ (ต่อมาเป็นสมเด็จพระ
สวัสดิฯ) และข้าราชการสถานทูตสยามกรุงลอนดอน
อาทิตหลวงวิเศษสาตี (นาค ณ บ่อมเพชร ต่อมา
เป็นพระยาไชยวิชิตสิทธิศาสตรา ผู้รักษากรุงเก่า),

สับเลฟท์เทอแนนท์สอาด (สกุล "สิงหนะนี" ต่อมา
เป็นนายพลตรีพระยาประสิทธิศัลยการ อัครราชทูต
สยามประจำประจำกรุงลอนดอน แล้วได้เป็นพระยา
สิงหนะนี สมุหเทศาภิบาล มณฑลนครราชสีมา) ฯลฯ
ได้เคยทำหนังสือกราบบังคมทูลรัชกาลที่ ๕ ขอให้ทรง
ปรับปรุงการปกครองประเทศให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ท่าน
เหล่านั้นมีลักษณะก้าวหน้าแต่ท่านมีลักษณะไม่ไกลถึง
ขนาดขอให้สยามมีระบอบรัฐสภาที่ราษฎรมีส่วนในการ
เลือกตั้งผู้แทน และถึงขนาดที่เสนอบัดต้องได้รับความ
ไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร แต่ก็นับว่าท่านเหล่านั้น
มีความกล้าหาญมากในการกราบบังคมทูล บัญญาชน
รุ่นปัจจุบันที่เป็นพลังใหม่แท้จริงไม่ควรหยุดอยู่เพียง
แต่เคยเห็นว่ามีพระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าวแล้วได้มี
ความคิดก้าวหน้าเท่านั้น ขอให้ติดตามค้นคว้าต่อไป
ให้สิ้นกระแสความว่าพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงตอบคำ
กราบบังคมทูลนั้นว่ากระไร และได้มีพระราชดำรัสใน
โอกาสเฉลิมพระชนม์พรรษาว่ากระไรในเรื่องการ
ปกครองโดยระบอบรัฐสภา และมีพระราชหัตถเลขาถึง

พระราชธิดาองค์หนึ่งในหนังสือ ไกลบ้านตอนที่เสด็จ
นอร์เวย์ว่ากระไรซึ่งข้าพเจ้าได้เชิญพระราชหัตถเลขา
กล่าวไว้ในคำอธิบายกฎหมายปกครองที่โรงเรียนกฎหมาย
กระทรวงยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔

ผู้สนใจในประวัติศาสตร์แห่งความคิดประชา
ธิปไตยของคนไทยควรค้นคว้าต่อไปว่าท่านที่ได้กราบ
บังคมทูลพระพุทธเจ้าหลวงตั้งกล่าวนั้นเมื่อท่านกลับ
สยามแล้วท่านเองได้มีการปฏิบัติหรือมีการแสดงความ
เห็นประชาธิปไตยไว้ในที่ใดเมื่อใดบ้าง ข้าพเจ้าเคย
เป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมในสมัยที่สมเด็จพระ
กรมสวัสดิเป็นอธิบดีศาลฎีกาจึงมีโอกาสดึกษาคำพิพาก
ษาฎีกาที่พระองค์ทรงวางบรรทัดฐานไว้แสดงให้เห็น
ถึงทรรศนะประชาธิปไตยในทางศาล อาทิ คำพิพากษา
ฎีกาที่ ๓๒๖/๒๔๕๕ มีความตอนหนึ่งว่า

“...ในคดีที่เป็นอุกฤษฏโทษถึงตาย ถ้า
การพิจารณายังมีกระจำจะพึงเอาพิรุณนายถมยา
ลงโทษถึงตายนี้ยังหมิ่นเหม่ยังมีบั้ควรและ
ธรรมภาษิตว่าไว้ว่า คดีเมื่อมีเหตุเคลือบแคลง

สงสัย แม้จะปล่อยผู้ผิดไปเสียสัก ๑๐ คนก็ยัง
จะดีกว่าสงโทษคนที่หาผิดมิได้คนหนึ่งตั้งนี้”

บรรทัดฐานประชาธิปไตยทางศาลที่พระองค์
ได้ทรงวางไว้ในตุลาการในสมัยนั้น และสมัยต่อมา
ก็ได้ปฏิบัติตามอยู่อีกหลายปีจนกระทั่งซากเก่าแห่งความ
ยุติธรรมตามระบบศักดินาโบราณได้ฟื้นขึ้นมาอีก จึงมี
ตุลาการบางคนที่ถือซากทรศนะเก่าได้ละทิ้งธรรมเนียม
ที่เป็นรากฐานแห่งทรศนะประชาธิปไตยในทางศาล
ดังกล่าวแล้ว

นักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมสมัยนั้น
จำต้องศึกษาพระราชบัญญัติใหญ่น้อย ดังนั้นคนรุ่นนั้น
จึงยังพอจำกันได้ถึงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์
พ.ศ. ๒๔๖๐ ประวัติของเรื่องมีอยู่ว่ากระทรวงธรรม-
การในสมัยนั้นกราบบังคมทูลรัชกาลที่ ๖ เสนอร่าง
พระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อกวาดล้างโรงเรียนราษฎร์ที่
สมัยก่อนเอกชนตั้งขึ้นได้โดยไม่ต้องขออนุญาตรัฐบาล
กระทรวงธรรมการต้องการให้การตั้งโรงเรียนราษฎร์
ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลก่อนอีกทั้งมีข้อบังคับควบคุม

คุมโรงเรียนราษฎรอย่างกวัดขัน รัชกาลที่ ๖ ได้
ทรงร่างพระราชบัญญัติของกระทรวงธรรมการมาให้
คณะกรรมการร่างกฎหมายซึ่งสมเด็จพระสวสดี ฯ
ขณะนั้นเป็นกรมหลวงทรงเป็นสภานายก ท่านผู้นั้นได้
ตรวจร่างแล้วทรงร่างขึ้นใหม่ด้วยพระองค์เองตาม
ทรงศนะประชาธิปไตยของพระองค์ที่ต้องการให้บุคคล
มีเสรีภาพในการให้การศึกษาและให้พลเมืองได้มีการ
ศึกษาอย่างแพร่หลายเหตุฉะนั้นพระองค์จึงได้ร่างบท
บัญญัติไว้ตอนหนึ่งมีใจความว่า ถ้าผู้ขอตั้งโรงเรียน
ราษฎรได้ยื่นคำขอต่อกกระทรวงธรรมการแล้ว กระทรวง
นี้ไม่ตอบอนุญาตภายในกำหนดเวลาที่กล่าวไว้ก็ให้ถือว่า
เป็นการให้อนุญาตแล้ว รัชกาลที่ ๖ ทรงเห็นชอบ
ด้วยจึงได้โปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติ
โรงเรียนราษฎรฉบับดังกล่าวแล้วซึ่งทำให้กระทรวง-
ธรรมการไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งและพยายามแก้ไขพระ-
ราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ ทัง
นี้ยอมแสดงว่าสมเด็จพระสวสดี ฯ ในขณะยังทรง

รัฐบาลอยู่^๕นี้ยังมีพรรคนะประชาธิปไตยอยู่บ้าง
ตั้งกล่าวมานั้น

(๒) ผู้ที่เป็นพลังใหม่แท้จริงจะต้องไม่ดูหมิ่น
คนธรรมดาสามัญว่าไม่มีความคิดที่จะเรียกร้องให้เปลี่ยน
ระบบสมบูรณา ฯ

เมื่อครั้งข้าพเจ้าเรียนในชั้นมัธยมเบื้องต้นสมัย
๖๐ ปีกว่ามาแล้ว เคยได้ยินและได้อ่านและได้พบคน
ธรรมดาสามัญที่มีอายุชราแล้ว ๒ คน ก.ส.ร. กุหลาบ
ที่ออกนิตยสาร “สยามประเภท” ที่เคาะไ้ระบบ
ปกครองสมบูรณา ฯ จนมีผู้ใส่ความว่าผู้^๕นี้ผิดฟุ้งซ่าน
แต่เมื่อข้าพเจ้าไปพบก็ไม่เห็นว่าท่านฟุ้งซ่านอีกคนหนึ่ง
คือ “เทียนวรรณ” ซึ่งมีฉายาว่า “วรรณภาโกล”
ท่านผู้^๕นี้มีความคิดประชาธิปไตยมาก ขณะนั้นท่านหนวดขาว
แล้วประมาณว่าขณะนั้นมีอายุเกือบ ๗๐ ปี ข้าพเจ้าพบ
ที่ตึกแถวใกล้วัดบวรนิเวศน์ ท่านผู้^๕นี้เคยติดคุกเพราะ
เขียนหนังสือและโฆษณาที่ขัดแย้งระบบสมบูรณา ฯ
ท่านเห็นว่าท่านไม่ผิดกฎหมาย กรณีของท่านจึงเข้า
ลักษณะมีคำพิงเพยโบราณว่า “กฎหมายสู้กฎหมาย

ไม่ได้” ซึ่งแสดงถึงการเล่นพวกของตุลาการสมัย
โบราณ แต่ท่านเทียนวรรณที่ถูกตัดสินคุกได้กล่าววลีเต็ม
อีกรวมเป็นดังนี้ “กฎหมาย สู้กฎหมายไม่ได้ กฎหมู่
ก็สู้กติกาคอไม่ได้ กติกาก็สู้เจ้าห้กคอไม่ได้”
นี่ก็แสดงถึงทรศนะที่ท่านเทียนวรรณมีต่อระบบสม-
บูรณา ฯ ชนรุ่นใหม่ที่หลายคนในสยามสมัยนั้นที่ได้อ่าน
และสนทนากับท่านเทียนวรรณยังพอจำกันได้ถึงวลี
ของท่านดังกล่าวนี้ แต่ท่านเป็นคนธรรมดาสามัญจึง
ไม่ได้รับความสนใจจากผู้ที่ถือทรศนะตามพลังเก่า และ
ดูเหมือนคนพลังเก่าไม่ยอมกล่าวถึง ก.ส.ร. กุหลาบ
และ เทียนวรรณ ซึ่งคณะเป็นหนุ่มเมื่อ ๑๐๐ ปีกว่า
มาแล้วได้แสดงการเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณา

(๓) ชนรุ่นเรียนหนังสือไทยจากหนังสือ
“มูลบทบรรพกิจ” ก่อนสมัยมี “แบบเรียนเร็ว”
นั้นก็ดี สมัยมีแบบเรียนเร็วแล้วแต่ได้ยินชนรุ่นก่อน ๆ
กล่าวถึงก็ดี ย่อมจำหรือระลึกได้ว่าเริ่มอ่านตั้งแต่แม่
ก-กา ก็ได้รับคำสอนแสดงถึงความเสื่อมโทรมใน
ระบบสมบูรณา ฯ ซึ่งพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย

อาจารย์ขจร) ได้ประพันธ์บทอ่านไว้ โดยสมมติถึง
ความเสื่อมในอาณาจักร “สาวตลี” มีความเท่าที่
ข้าพเจ้าพอจำได้บ้างดังนี้

“สาธุสะจะขอไหว้พระศรีไตรสระระณา พ่อ
แม่แลครุบาเทวดาในราชย์.....อยู่มาหมู่ข้าเฝ้าก็หา
เยวนารี ที่หน้าตาดิ ๆ ทำมะโหรที่เคหา คำเข้าเฝ้า
สี่ซอ เข้าแต่หอล่อกามา.....หาได้ให้ภริยาโลโกพา
ให้บำใจ.....ถือน้ำร่ำเข้าไป แต่บำใจไม่นำพา
หาได้ใครหาเอา ไพรฟ้าเสรว้าในอุรา.....”

ในแม่กมนี้ มีความที่มีผู้ฟันเอามากล่าวกัน
มากในรัชกาลที่ ๖ เจ้านายบางองค์ที่ปารีสเคยเตือน
ให้ข้าพเจ้าระลึกความตอนหนึ่งของแม่กมที่มีว่า

“ชนกมสมเด็จจอมอารย ผู้ผ่านภาราสาวตลี
เชือกกลหลงเล่ห์เสนีย์ กลอนกลบอภัยรี่ บุรีจึงล้ม
จมไป.....”

จะนัยย่อมนั้นเห็นได้ว่าชนรุ่นที่เรียนหนังสือไทย
จากมูลบทบรรพกิจ หรือคนรุ่นต่อมาที่ได้ยินชนรุ่น
เก่าท่องให้ฟังแล้วก็เกิดสำนึกกันทั่วไปถึงความเสื่อม

ในระบบสมบูรณาฯ หรือระบบศักดินาที่ล้าหลัง ข้าพเจ้า
ขอน้อมสักระพระพุทธรเจ้าหลวงที่ทรงมีพระทัยกว้าง
หน้ากว่าผู้ล้าหลังมาก คือแม้หนังสือมูลบทบรรพกิจจะ
แต่งขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ แต่พระองค์ก็พระราช-
ทานพระบรมราชานุญาตให้นักเรียนใช้เป็นตำราเรียนได้
เพื่อจะได้เกิดจิตสำนึกช่วยพระองค์กำจัดข้าราชการที่
ทุจริตและหน้าไหว้หลังหลอกเอาความเท็จมาราบ
บังคมทูลและผู้ที่ทำตนเป็นคนนิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่า
องค์พระราชาธิบดี

(๕) ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มีเสียงเรียกร้อง
ให้เปลี่ยนระบบสมบูรณาฯ ในหนังสือพิมพ์และนิตย-
สารใหญ่น้อยมากมาย ได้มีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ
ในสยามหลายฉบับที่แสดงทรรศนะกล้าหาญ หนังสือ
พิมพ์เหล่านี้คงหาอ่านยากในปัจจุบันนี้แต่ถ้าผู้สนใจค้น
อย่างเอาจริงเอาจึงก็อาจหาได้บ้าง ทรรศนะที่แสดง
ออกในสยามนี้ช่วยให้ชาวสยามบางส่วนตื่นตัวขึ้นทีละ
น้อย ๆ จนถึงมีผู้คิดใช้กำลังยึดอำนาจรัฐที่มีฉายาว่า
“คณะ ร.ศ. ๑๓๐”

ต่อจากนั้นมากก็มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับแม้ภาย
ใต้ระบบสมบูรณา ฯ ได้กล่าวหาญเสียงแก่กษัตราธิราชเขียน
ข้อความเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบสมบูรณา ฯ บางฉบับ
ถูกปิด บรรณาธิการหลายคนถูกจำคุก แต่ก็มีออก
หนังสือพิมพ์และนิตยสารปลีกย่อยมากมาย

(๕) เมื่อข้าพเจ้ากลับประเทศไทยใน พ.ศ.
๒๔๗๐ ภายหลังที่ไปอยู่ในฝรั่งเศสเกือบ ๗ ปี นั้น
แล้ว ปรากฏว่าชนรุ่นหนุ่มสมัยนั้นชนิดที่ไม่เคยไปเห็น
ระบบประชาธิปไตยในต่างประเทศแต่ก็มีความตื่นตัวที่
ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณา ฯ ทั้งนี้ก็แสดงถึงว่าผู้ที่
มิได้มีความเป็นอยู่อย่างระบบศักดินาเกิดจิตสำนึกที่เขา
ประสบแก่ตนเองถึงความไม่เหมาะสมของระบบนั้นและ
อิทธิพลที่เขาได้รับจากสื่อมวลชน ที่มีลักษณะก้าวหน้า
ในสมัยนั้นที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบบศักดินามา
เป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เพราะเหตุ
นั้นพวกข้าพเจ้าจำนวนน้อยที่กลับมาจากยุโรปจึงไม่มี
ความลำบากมากนักในการชวนผู้ตื่นตัวในเมืองไทยให้
เข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎร เพราะเขามีพื้นฐานแห่ง

ความต้องการน้อยอยู่แล้ว การที่ชวนเป็นสมาชิกประเภท
ที่ ๑ เพียง ๑๐๐ คนเศษ ก็เพราะจำนวนนั้นเป็นการ
เพียงพอที่จะลงมือทำการเป็นกองหน้าของราษฎรและ
เพื่อรักษาความลับในวงจำกัด แต่เมื่อเราได้ยึดอำนาจ
รัฐในวันที่ ๒๔ มิถุนา ๖๒ ได้แล้ว ก็ได้รับความ
สนับสนุนจากราษฎรจำนวนมหาศาลทั้งที่มาแสดงความ
ยินดีด้วยตนเองที่พระที่นั่งอนันตสมาคมซึ่งเป็นที่ตั้ง
กองบัญชาการคณะราษฎรและทางจดหมายกับโทรเลข
ประจักษ์พยานยังมีอยู่อีกคือคณะได้มอบให้นายทวี
บุบยเกตุเป็นผู้รับสมัครผู้ที่ขอเข้าร่วมในคณะราษฎรที่
สวนสราญรมย์ มีผู้ต้องการสมัครมากมายจนถึงกับเรา
มีใบสมัครเตรียมไว้ไม่พอแจก จึงแย่งกันที่จะได้ใบ
สมัคร

ดังนั้นเราจึงเห็นว่าเราเราเป็น “คณะราษฎร”
เพราะเราทำตรงกับความต้องการของราษฎร “People”
ไม่ใช่ตามความประสงค์ของ “Reactionaries”

ง. นับตั้งแต่นั้นมีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนระบบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้

รัฐธรรมนูญปรากฏในเอกสารต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว
ข้างต้นจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็เป็นเวลาล่วงเลยมา
หลายสิบปี จึงเป็นธรรมดาที่กฎแห่งวิทยาศาสตร์สังคม
ซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความเป็นอนิจจัง
ของสังคม” จะต้องประจักษ์ขึ้น ข้าพเจ้าขอคัดความ
ตอนนั้นมากล่าวไว้ดังต่อไปนี้

“ตามกฎธรรมชาตินั้น กายาพยพ (ระบบ
การเมือง) ต้องสมานกับสสาร (ระบบ
เศรษฐกิจ) ดังนั้นถ้ากายาพยพของสังคม
เปลี่ยนล่าช้ากว่าความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัย
ของสังคมจนเนิ่นนานเกินความสมควรแล้ว
ธรรมชาติก็บังคับให้กายาพยพจำต้องสมานกับ
สสารจนได้ คือ เมื่อเป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ก็ต้อง
เป็นไปตามวิถีกวิวัฒน์ เช่นการเปลี่ยนแปลง
การปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๗๕ ต้องเป็นไปเช่นนั้นเพราะกายาพยพ
ของสังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้าเกินสมควรกว่าการ
เปลี่ยนแปลงทางชีวปัจจัยของสังคม การ

เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฝรั่งเศส
ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งต้องเป็นไป
โดยวิถีวิวัฒน์ก็เพราะกายาพยพของศักดินา
ไม่ยอมเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒน์ให้สมานกับสภาพ
ความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยที่ก้าวหน้าไปมาก ”

๓. มีผู้เข้าใจผิดว่าผู้ก่อตั้งคณะราษฎรที่
กรุงปารีสไม่พอใจอัครราชทูตสยามสมัยนั้นที่จ่ายเงิน
เดือนให้ไม่พอใช้จึงคิดเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิ-
ราชย์ขึ้น ความเข้าใจผิดนี้แพร่หลายยิ่งขึ้น ภายหลัง
ที่นายควง อภัยวงศ์ ที่เคยเป็นสมาชิกคณะราษฎร
เมื่อก่อนวันอภิวัฒน์เพียงประมาณ ๓ เดือนจึงไม่รู้เรื่อง
ความจริงที่ผู้ก่อตั้งราษฎรได้ริเริ่มอย่างไรและมีทรรศนะ
ทางสังคมเกิดขึ้นอย่างไร ก่อนนั้น ได้ไปพูดที่คุรุสภา
เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ เพื่อปลุกตัวออก
จากความรับผิดชอบของคณะราษฎรโดยกล่าวข้อความ
คลาดเคลื่อนหลายประการ เพื่อแสดงว่าตนเป็นคนที่
มีเงินใช้ส่วนตัวมากมายเพื่อให้เห็นว่าตนอยู่ในชนชั้น
วรรณะของเจ้าศักดินาและเจ้าสมบัติ ซึ่งต่างกับนัก

ศึกษาส่วนอื่น ๆ ที่ได้ร่วมกันต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม
สมัยนั้นโดยเจาะจงมายังข้าพเจ้ากับ ร.ท. แปลก ๆ ที่ได้
เงินเดือนไม่พอใช้ เพิ่มเรื่องการจ่ายเงินเดือนว่าใคร
ได้เท่าใดแม้จะเป็นลูกของเศรษฐี ที่อัครราชทูตสยาม
กวาดชั้นเหมือนกันนั้นยังคงมีอยู่ที่สถานทูตไทย ณ กรุง
ปารีสซึ่งข้าพเจ้าจะได้ชี้แจงในโอกาสอันควรต่อไป

ณ ที่นี้ ขอกล่าวว่าข้าพเจ้ากับเพื่อนอีก ๖ คน
ที่ก่อตั้งคณะราษฎรขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗
นั้น ได้มีจิตสำนึกที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณา ๖
มาก่อนแล้วตามกฎหมายและข้อเท็จจริงแห่งการกำเนิดของ
พรรคณะทางสังคมที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณา ๖
ดังกล่าวในข้อ ๒ แต่พ้นจากระดับนี้ไปแล้วยังมีความ
ต้องการพัฒนาสังคมตามวิถีทางและชั้นแห่งการพัฒนา
ต่างกันไปตามระดับจิตสำนึกของแต่ละคนได้ ซึ่งเป็น
เหตุให้มีความขัดแย้งระหว่างกันภายหลังได้อำนาจรัฐ
แล้ว

โดยเฉพาะการตัดสินใจที่จะทำการกันอย่างเอา
จริงเอาใจในการเปลี่ยนระบบสมบูรณา ๖ นั้น ในสยาม

ก็มีคนรุ่นหนุ่มจำนวนหนึ่งได้ตกลงกันไว้แล้วร่วมสมทบ
เข้าอยู่ในคณะราษฎรภายหลังที่ข้าพเจ้ากับเพื่อนก่อตั้ง
คณะราษฎรที่กรุงปารีสได้กลับสยามแล้ว ส่วนข้าพเจ้า
กับเพื่อนที่อยู่กรุงปารีสนั้นได้มีการทาบถามกันมาก่อน
หลายปีแล้ว ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๒๕ ปลายรัชสมัย
รัชกาลที่ ๖ ซึ่งราษฎรสมัยนั้นที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน
รวมทั้งเจ้านายบางองค์ที่ทรงถือสัจจะตามพุทธวจนะ
“สัจจังเว อมตา วาจา” คงเล่าให้ฟังว่าเสียงเรียกร้อง
ให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบสมบูรณา ในสยามมี
มากถึงขนาดไหน ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี ที่เคย
เป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์และ
เป็นมหาดเล็กเคยรับใช้ใกล้ชิดรัชกาลที่ ๖ นั้น เมื่อ
มาถึงปารีสใน ค.ศ. ๑๙๒๕ และได้พบข้าพเจ้าก็ได้เล่า
ให้ข้าพเจ้าฟังถึงความเสื่อมโทรมของระบบสมบูรณา
และเสียงเรียกร้องของราษฎรในสยามที่ต้องการให้
เปลี่ยนระบบนั้น ฉะนั้นใน ค.ศ. ๑๙๒๕ นั้นเอง
ภายหลังที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับ ร.ท. ประยูร ๖ หลาย
ครั้งแล้ว จึงได้ชวนเขาไปเดินเล่นที่ถนน Henri-
Martin บรรารภกันว่าได้ยินผู้ที่ต้องการเปลี่ยนระบบ

สมบูรณา ฯ มามากมายหลายคนแล้วแต่ยังไม่มีใครจะ
ตัดสินใจเอาจริง ฉะนั้นเราจะไม่พูดแต่ปากก็จะต้อง
ทำจริงจากน้อยไปสู่มากแล้ววางวิธีการชวนเพื่อนที่ไว้ใจ
ได้ร่วมเป็นหน่วยแรกขึ้น ต่อมาจึงชวน ร.ท. แปลก,
ร.ต. ทศนัย ซึ่งย้ายจากบ้านพักเดิมไปอยู่ถิ่นเดียวกับ
ข้าพเจ้าที่ "Quartier Latin" จึงได้สนทนากันแทบ
ทุกวันแล้วก็ได้ชวนเพื่อนอื่น ๆ ให้ร่วมด้วย

เราได้วางแผนปลุกจิตสำนึกเพื่อนนักศึกษาทั่ว
ไปให้เกิดความรู้สึกถึงความจำเป็นต้องเปลี่ยนระบบ
สมบูรณา ฯ ว่าโอกาสที่เหมาะสมที่สุดคือในระหว่างมีการ
ชุมนุมประจำปี ค.ศ. ๑๙๒๕ ของสมาคมที่ข้าพเจ้า
เป็นสภานายกอยู่นั้นจะได้จัดให้เพื่อนไทยอยู่ร่วมกัน
ณ คฤหาสน์ใหญ่ที่ตำบล "Chatrettes" ซึ่งสมาคม
เช่าไว้เฉพาะการนั้นมีกำหนด ๑๕ วัน เราได้จัดให้มี
กีฬาแทบทุกชนิดรวมทั้งการยิงเป้าเพื่อเป็นพื้นฐานแห่ง
การฝึกทางอาวุธ ในเวลาว่างก็มีการแสดงปาฐกถาใน
เหตุการณ์ระหว่างประเทศและเหตุการณ์ภายในประเทศ
และมีการโต้วาทีในหัวข้อที่เป็นคติ มีการแสดงละครที่

เป็นคดีเช่นเรื่อง “โกลเดบัวร์” ของพระมงกุฎเกล้า ฯ
ที่แสดงถึงความเหลวแหลกแห่งการศาลและอัยการของ
บุรีที่พระองค์สมมุติว่า “โกลเด” มีการดนตรีและขับร้อง
บ้าง แต่ไม่มีการเต้นรำช่วยวนกามารมณ์ การชุมนุม
ในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๙๒๕ ได้ดำเนินไปอย่างได้ผลถึง
ความสนิทสนมกลมเกลียวของเพื่อนนักศึกษาไทยที่ร่วม
ประชุมถึงขีดที่เมื่อครบกำหนด ๑๕ วันแล้วหลายคนก็
ได้แสดงถึงความอาลัยที่ต่างคนจะต้องแยกย้ายจากกันไป
ครั้นแล้วข้าพกับเพื่อนที่ริเริ่มซึ่งออกนามมาแล้วจึงได้
ปรึกษาคกลงกันว่าในการประชุมประจำปีต่อไปคือใน
เดือนกรกฎาคม ๑๙๒๖ สมควรที่จะพัฒนาจิตสำนึก
ของเพื่อนนักศึกษาให้สูงขึ้นอีกระดับหนึ่งถึงขั้นต่อสู้
อัครราชทูตซึ่งเป็นตัวแทนของระบบสมบูรณาฯ ในต่าง
ประเทศ แต่จะต่อสู้โดยวิธีที่ธรรมนิยมประเพณี
อนุญาตไว้คือการทูลเกล้าถวายฎีกาต่อพระปกเกล้า ฯ
ซึ่งเพิ่งทรงขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากรัชกาลที่ ๖ ใน
การนั้นก็จะต้องถือเอาความไม่พอใจที่นักศึกษาส่วน

มากมีอยู่เป็นพื้นฐานเนื่องจากอัครราชทูตจ่ายเงินกระเป๋
ให้น้อยเกินไปทั้ง ๆ ที่แต่ละคนมีงบประมาณที่ทาง
รัฐบาลหรือทางบ้านได้มอบไว้ที่อัครราชทูตอย่างเพียงพอ
เราถือเอาเศรษฐกิจเป็นรากฐานที่จะพัฒนาจิตสำนึก
ให้เป็นทางการเมืองตามกฎวิทยาศาสตร์สังคมแห่งการ
พัฒนาจิตสำนึก

พระปกเกล้า ฯ ได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย
ไว้ถูกต้องแล้วว่า ข้าพเจ้าต้องรับผิดชอบในการที่จะ
แสดงสมาคมนักศึกษาให้มีสภาพเป็นสหภาพอาชีพ
“Syndicate” ซึ่งในฝรั่งเศสสมัยนั้นชบวนการกรรมกร
ก่อนลัทธิ “Syndicalism” กำลังเคลื่อนไหวอยู่ ข้าพเจ้า
จึงขอเชิญพระบรมราชวินิจฉัยตามที่ปรากฏในโทรเลข
ของพระองค์เจ้าไตรทศ (กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ)
เสนาบดีต่างประเทศ ถึงอัครราชทูตสยามประจำกรุง
ปารีส พร้อมทั้งเรื่องที่ทรงพระกรุณาให้ข้าพเจ้าได้
ศึกษาไปจนจบปริญญาเอกมาพิมพ์ไว้พร้อมด้วยคำแปล
ดังต่อไปนี้

His Majesty, having examined all the documents submitted concerning Prince Charoon's dispute with the S.I.A.M. and student's petition, has come to the conclusion that the Students, Society has deviated from the purposes for which it was formed. The object of the Society should be entirely social among students under the care of the Paris Legation. It seems that the Society has now become a sort of Syndicate of students, in which the Students meet to discuss the actions of the Minister and to form resolutions and take actions contrary to the wishes of the Minister. The Students have discussed and condemned the manner in which the Minister has been Paying out their allowances, they have sent representatives to England well

knowing that it was against wishes of the Minister. They have shown themselves to be thoroughly hostile to the Minister and the actions of the President of the Society has been on the verge of insolence. Such a state of affair cannot be tolerated for if Students are allowed to form themselves into a Syndicate hostile to the Minister in this way, no Minister can possibly accept the responsibility of looking after the Students, Welfare in the future. His Majesty, therefore, orders that the S.I.A.M. in its present form should be dissolved. If it is still desired to form some Society that will afford the Students some social intercourse among themselves, new statutes must be framed in which the Students will be allowed to have free hand as to social arrangements

but otherwise must be under the strict control of the Legation. Moreover junior students of the Preparatory and Public School class should not be full members and have votes. They can join the Holiday Camp under the special care of a person or persons chosen by the Minister. They should live as much as possible apart from the elder students while joining in some of the sports and entertainments. His Majesty considers that Nai Pridi Panomyong must be held chiefly responsible for the Society's deviation from its original purpose and for inciting a feeling of indiscipline and mistrust of the Minister among the Students, His Majesty, therefore, commands that Nai Pridi Panomyong be immediately recalled.

As to the second part of the Students petition asking for their allowances to be

paid in pounds instead of francs, His Majesty is willing to consider the matter after having received explanations from the Minister. If it has not already been done so, a copy of the petition should be supplied to Prince Charoon and Prince Charoon is requested to submit explanations with reference to the said petition concerning allowances.

His Majesty deeply regrets to learn of disciplinary feelings among students and wishes to call them to their sense of duty.

คำแปล

สำเนาที่ ๑๔๐๘๐ (รับวันที่ ๒๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๖)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพิจารณาเอกสารทั้งหมดที่ได้กราบบังคมทูลเกี่ยวกับการพิพาทของพระองค์เจ้าจรัญฯ กับ เอส. ไอ. เอ. เอ็ม. (ชื่อย่อของสมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสในประเทศอื่นส่วนที่ขึ้นกับสถานทูตสยามกรุงปารีส) และฎีกาของนักเรียนแล้ว มีพระบรมราชวินิจฉัยว่าสมาคมนักเรียนได้เบี่ยงออกจากวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งสมาคมนั้น วัตถุประสงค์ของสมาคมจะต้องเป็นทางสังคมครบถ้วนระหว่างนักศึกษาภายใต้ความดูแลของสถานทูตปารีส ดูประการหนึ่งว่าบัดนี้สมาคมได้กลายเป็นสหภาพชนิดหนึ่งของนักศึกษาซึ่งนักศึกษาชุมนุมกันเพื่ออภิปรายกิจกรรมของอัครราชทูตและเพื่อมีมติและดำเนินกิจการตรงกันข้ามกับความประสงค์ของอัครราชทูต นักศึกษาได้อภิปรายและประณามวิธีการที่อัครราชทูตได้จ่ายเงินเดือนให้แก่พวกเขา พวกเขายังได้ส่งผู้แทนไปประเทศอังกฤษโดยรู้อยู่แล้วว่าขัดต่อความประสงค์ของอัครราช-

ทุก พวกเขาได้แสดงตลอดมาเป็นปฏิบัติกับต่ออัครราช
ทุก และกิจกรรมของสภานายกสมาคมถึงชั้นขาดการระ
สถานการณ์เช่นนี้ไม่อาจที่จะผ่อนปรนได้ เพราะถ้า
นักศึกษาได้อนุญาตให้ประกอบตัวเองเป็นสหภาพ
ปฏิบัติกับต่ออัครราชทุกโดยวิธีนี้แล้ว ก็ไม่มีอัครราชทุก
ใดสามารถรับผิดชอบในการดูแลสวัสดิการของนักศึกษา
ในอนาคตได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมี
พระบรมราชโองการว่า เอส. ไอ. เอ. เอ็ม. ตามรูปแบบ
แบบปัจจุบันนี้ต้องยุบเลิก ถ้ายังมีความปรารถนา
ประกอบเป็นสมาคมชนิดที่ช่วยให้นักศึกษามีการติดต่อ
ระหว่างกันก็จะต้องทำข้อบังคับขึ้นใหม่โดยนักศึกษาจะ
ได้รับอนุญาตให้มีเสรีภาพในการจัดการทางสังคม และ
นอกจากนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสถานทุก
อย่างเคร่งครัด ยิ่งกว่านั้นนักศึกษารุ่นเด็กชนเตรียม
และประถมนั้นจะต้องไม่เป็นสมาชิกสมบูรณ์ไม่มีสิทธิ
ออกเสียง แต่พวกเขาอาจเข้าร่วมในค่ายวันหยุดภายใต้
การดูแลเป็นพิเศษของคนหนึ่งหรือหลายคน ซึ่งอัคร
ราชทุกเป็นผู้เลือก พวกเขาจะต้องอยู่ห่างจากนักศึกษ
ารุ่นใหญ่ให้มากที่สุดในขณะที่เข้าร่วมการกีฬาและการ

บันทึก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่านาย
ปรีดี พนมยงค์ ต้องรับผิดชอบอย่างสำคัญในการที่
สมาคมเบี่ยงจากความประสงค์เดิม และในการยุ้ง
นักศึกษาให้เกิดความรู้สึกละเมิดวินัยและไม่ไว้ใจ
อัครราชทูต ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมี
พระกระแสรับสั่งให้เรียกนายปรีดี พนมยงค์ กลับทันที

ส่วนตอน ๒ แห่งฎีกาของนักศึกษาร้องขอให้
จ่ายเงินเดือนเป็นเงินปอนด์แทนการจ่ายเป็นแฟรงก์นั้น
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์พิจารณา
เรื่องนี้เมื่อได้รับคำอธิบายจากอัครราชทูตแล้ว ถ้า
(อัครราชทูต) ยังมีได้ทำขึ้นมา สำเนาฎีกาฉบับหนึ่ง
ก็จะส่งไปให้พระองค์เจ้าจรูญฯ และพระองค์เจ้าจรูญฯ
จะต้องกราบบังคมทูลชี้แจงมาเกี่ยวกับฎีกาดังกล่าวนั้น
เรื่องการเงินเดือน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสียพระทัย
สุดซึ่งที่ทรงทราบว่า ได้เกิดมีความรู้สึกไม่อยู่ในวินัย
ของนักศึกษาจึงมีพระราชประสงค์เดือนให้เขารู้สึกถึง
ความรู้สึกในหน้าที่

ไตรทศ

Div.A / Copy of telegram from H.H. the
Minister for Foreign Affairs in
Sect. 1 / Bangkok to H.H. the Siamese
Ministor in Paris. Despatched from
No. 3007/ Bangkok on the 25 th November
1926. Received in Paris on the
nextday

SIAMADUTO

BANGKOK

With regard to the question of
recalling Pridi Painomyong contained in my
letter of 178,27 th October, I am now
commanded by H.M. the King to communicate
to Pridi the following message. BEGINS.
With reference your recall to your father has
now Petitioned His Majesty that it may be

postponed until you have passed examination the degree of Doctor of Law which will take place shortly. His Majesty has been most graciously pleased to grant that petition on condition that, however, you tender to the Siamese Minister in Paris (a) written apologies and the expression of regrets for your attitude in connection with the recent unfortunate incident. END.

Please take note of the content of the above communication and act accordingly.

Sd/ TRAI DOS.

สำเนาโทรเลขจากเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ
ที่กรุงเทพฯ ฯ ถึงอัครราชทูตสยามที่ปารีส โทรเลข
ส่งจากกรุงเทพฯ ฯ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๒๖
ได้รับที่ปารีสในวันรุ่งขึ้น

เกี่ยวกับเรื่องเรียกนายปรีดี พนมยงค์ กลับตาม
จดหมายของข้าพเจ้าเลขที่ ๑๗๘ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม
นั้น บัดนี้ ข้าพเจ้าได้รับพระราชกระแสให้แจ้งแก่ปรีดี
ตามความต่อไปนี้ ดังนี้

“เกี่ยวกับเรื่องเรียกตัวเธอกลับนั้น บัดนี้บิดา
เธอได้ทูลเกล้าถวายฎีกาต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวขอพระราชทานโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนเวลาไป
จนกว่าเธอสอบไล่ปริญญาสุขุบัญญัติทางกฎหมาย
ที่จะเป็นไปในไม่ช้านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ด้วยพระเมตตาคุณ
เป็นอย่างยิ่งพระราชทานให้ตามฎีกานั้นโดยเงื่อนไข
ว่าอย่างไรก็ตามเธอจะต้องเขียนคำขอขมาเป็นลาย

ลักษณะอักษรต่ออักษรราชทูตสยามกรุงปารีสและแสดง
ความเสียใจต่อท่าทีของเธอเกี่ยวกับกรณีที่น่าเสียใจ
เมื่อเร็ว ๆ นี้” จบ

ขอให้รับทราบข้อความที่ได้แจ้งมาข้างบนนี้และ
ปฏิบัติการให้เป็นไปตามนั้น.

ไตรทศ

๔. ท่านที่ศึกษามาก่อนแล้วถึงกฎธรรมชาตินี้ว่าด้วยความขัดแย้งที่มีอยู่ภายในสสารซึ่งมีค้ำบวกละและค้ำลบคือสิ่งใหม่กับสิ่งเก่าโตกันอยู่และเมื่อนำกฎธรรมชาตินี้มาประยุกต์แก่สังคมของมนุษย์ก็ย่อมทราบได้ว่าภายในสังคมของมนุษย์มีพลังใหม่ซึ่งเป็นค้ำบวกละและมีพลังเก่าซึ่งเป็นค้ำลบที่ปะทะกันอยู่ ดังนั้นคณะราษฎรที่ทำการปฏิวัติ ๒๔ มิถุนา ฯ เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ ย่อมมีค้ำลบ หรือมีฝ่ายปฏิกริกกา (Reactionaries) ชนิดต่างๆ ทำการโต้ บุคคลที่ทำการโต้ปฏิวัติจำแนกออกได้เป็นหลายประเภท อาทิ

(๑) ผู้ที่เสียประโยชน์จากการเปลี่ยนระบบดังกล่าวนี้ บางคนที่ไม่อาจปลงตกถึงกฎแห่งความเป็นอนิจจังได้พยายามฟื้นฟูระบบเก่าในรูปลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องเป็นไปตามกฎว่าด้วยข้อขัดแย้ง ยกเว้นผู้ที่ปลงตกกฎแห่งความเป็นอนิจจัง ซึ่งข้าพเจ้าขอสักการะพระปกเกล้า ฯ ที่ทรงเสียพระราชอำนาจยิ่งกว่าผู้อื่นและเจ้านายแห่งราช

จักรวรงค์หลายพระองค์ที่เจริญรอยตามพระยุคลบาทที่ได้
พระราชทานอภัยให้แก่คณะราษฎร

(๒) ผู้ที่มีได้เสียประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง
ระบบดังกล่าวแต่เอาร่างกายของตนสวมวิญญาณตาม
ทรรศนะของพลังเก่าดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวในข้อ ๒ ข.
แล้วนั้น แม้บุคคลชนิดนี้เกิดและมีชีวิตร่างกายอยู่ใน
กาลสมัยใหม่ก็มิได้มีลักษณะเป็นชนรุ่นใหม่ คือเขา
เป็นชนรุ่นใหม่ที่แต่ทางกายส่วนวิญญาณและทรรศนะที่
เป็นหลักนำไปเขาดำเนินชีวิตนั้นเป็นทรรศนะของพลัง
เก่า บุคคลจำพวกนี้อาศัยพลังทางกายที่เป็นรูปภายนอก
ที่กระปรี้กระเปร่ากว่าคนรุ่นเก่าที่ชราแล้วทำการได้
อภิวัดนั้นรุนแรงยิ่งกว่าคนรุ่นเก่าแห่งพลังเก่าที่เสียประ-
โยชน์จากการเปลี่ยนระบบดังกล่าวแล้ว อาการแสดง
ออกแห่งการโต้อภิวัดนั้นของบุคคลจำพวกนี้มีหลายอย่าง
รวมทั้งการแสดงตนว่าเป็นผู้นิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่า
องค์พระราชาธิบดี (ULTRA ROYALIST)

(๓) “**สวะสังคม**” (Social Scum) คือ
เศษโสम्म (Rottenmass) ซึ่งสังคมเก่าได้โยนทิ้งไป

แต่ตกค้างอยู่ในสังคมใหม่ นักทฤษฎีสังคมนิยมฝ่ายขวา และฝ่ายซ้ายมีทรรศนะตรงกันที่ถือว่า "สวะสังคม" เป็นชนชั้นวรรณะอันตราย (Dangerous class) จึงต่างฝ่ายต่างไม่คบเข้าร่วมในขบวนการเพราะ "สวะสังคม" เห็นแก่ตัว (Egoist) เป็นสำคัญ ซึ่งแสดงด้วยอาการอวดดี (self conceit) ยกตนเองว่าวิเศษกว่าคนอื่นในปลายระยะการปฏิวัติในฝรั่งเศสมีผู้กล่าวกันว่าเพื่อประโยชน์ของตนเองพวก "สวะสังคม" สามารถขายแม้แต่พ่อของตนเอง นโปเลียนที่ ๑ ได้นำคำพังเพยสมัยนั้นที่กล่าวถึงสวะสังคมมากล่าวแก่ "ตาลเลรองค์" (TALLEYRAND) ซึ่งเป็นคนโลเลเปลี่ยนทรยศณะกลับไปกลับมาสุดแต่ตนจะได้ประโยชน์ตนว่า "มองซิเออร์ ท่านขายได้แม้แต่พ่อของท่านเอง"

ถ้าเราอ่านบทความและการแสดงออกของบางคนในประเทศไทยก็จะเห็นว่า มีบุคคลที่เข้าลักษณะ "สวะสังคม" (SOCIAL SCUM)

(ก) บุคคลชนิดนี้มีผู้ใช้เสียประโยชน์จาก
อภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน ฯ แต่ตนมิได้ประโยชน์โดยตรง
หรือบางกรณีได้ประโยชน์ทางอ้อมซึ่งเขาไม่เขียนไว้ให้
ชัดแจ้งในบทความคือเพียงแต่คำพ่อของเขาเองที่เรียก
ร.ม.ต. ต่างประเทศคนหนึ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่
๒ ว่า “ไต้เท้า” ซึ่งเขาเห็นว่าไม่ควรเพราะ
ร.ม.ต. คนนั้นเรียกข้าพเจ้าว่าอาจารย์ เขาควรเขียนให้
คนรู้ว่าที่พ่อของเขาเรียก ร.ม.ต. ที่เป็นเพื่อนในโรงเรียน
สามัญว่า “ไต้เท้า” ก็เพราะพ่อของเขานำเอาคนที่
มีศักดิ์เป็นพี่ชายของเขามาฝากในกระทรวงนั้นซึ่งได้มี
ตำแหน่งในต่างประเทศซึ่งอุปการะให้เขามีโอกาสเรียน
ในต่างประเทศได้ ผู้ที่อ่านบทความของคนนั้นโดย
ตลอดจะเห็นว่าการโจมตีคณะราษฎรได้ทั้งหมด แต่ไม่
โจมตีอดีต ร.ม.ต. และอดีตทูตคนนั้นเลย หากสรร-
เสริญด้วยหลายครั้ง ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาประโยชน์ของตน
เองลักษณะของเขาจึงต่างกับบุคคลประเภท (๑) และ
(๒) ดังกล่าวแล้ว

(ข) บุคคลเมื่ออาการภายนอกของเขาเคยจะแสดงว่าเขานิยมราชาธิปไตย แต่ถ้าเราพิจารณาบทความต่าง ๆ ที่เขาเขียนขึ้นนับตั้งแต่เขาออกอ้างว่าเป็นตัวแทนชนรุ่นใหม่โดยเริ่มจากการเหยียดย่ำคณะราษฎรแต่เจ้าหน้าที่และสมาชิกพระราชวงศ์บางคนมักหลงมุ้งมุ้งร่ำต่อคณะราษฎรมากเกินไปไม่เฉลียวใจว่าบทความของคนนั้นระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๒ มีข้อความที่หมิ่นพระบรมราชานุภาพและไม่มีใครสนใจดำเนินคดีตามกฎหมาย โดยคอยกระชับห้ามแต่ผู้ให้ความเป็นธรรมแก่คณะราษฎรให้เขียนสิ่งที่เป็นธรรม ฉะนั้นจึงทำให้คนมีสันดานดั่งกล่าวข้างต้นกำเริบมากยิ่งขึ้น โดยทงทนว่าแม่เจ้าหน้าที่และสมาชิกพระราชวงศ์ก็ยังเกรงปากของตน

(ค) ม.ร.ว. บางคนยอมได้บทเรียนว่า “ สวรรค์ ” บางคน อาศัยเครดิตที่ ม.ร.ว. มีอยู่บ้างเพื่อโต้แย้ง แต่เมื่อคนนั้นได้คิดว่าว่ตรอยเท้า ม.ร.ว. ได้แล้วก็ผละออกทำการโจมตี ม.ร.ว. นั้นเพื่อแสดงว่าเขวิเศษกว่า ม.ร.ว. นั้น

(ง) ภายหลังที่นายสมภพ จันทรประภาได้จัดพิมพ์หนังสือ “สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ” โดยมีคำของหม่อมเจ้าหญิงอัปภัศราภา เทวกุล กล่าวตามความจริงที่ท่านหญิงทรงได้ยินและทรงเห็นด้วยนัยตาเกี่ยวกับสมเด็จพระองค์นั้นและพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามซึ่งให้ความเป็นธรรมแก่เสรีไทยและสมาชิกคณะราษฎรบางคนก็มี “สวะสังคม” บางคนได้เขียนลงในหนังสือพิมพ์แฉงไว้ซึ่งความไม่พอใจสมเด็จพระองค์นั้นทมิพระกระเสร์บสั่งด้วยความเป็นธรรมคือเขาหาว่าท่านหญิงมีแต่กล่าวความดีของสมเด็จพระ ๖ แต่ไม่กล่าวถึงข้อบกพร่องของท่าน มีผู้ไปสอบถามว่า ๖ คนนั้นรู้ความบกพร่องขอสมเด็จพระ ๖ อย่างไรก็ให้บอกมา ๖ คนนั้นตอบอย่างน้ำขุ่น ๆ ๖ ค่อยเขียนอันเป็นที่เสื่อมเสียพระบารมีสมเด็จพระ ๖ ซึ่งข้าพเจ้าไม่ควรนำมากล่าว จึงขอให้ผู้อ่านค้นคว้าสอบถามหาความจริงเอาเองเถิด

ผู้ถามจึงถามสวะสังคมต่อไปอีกว่า เขารู้ความบกพร่องของสมเด็จพระ ๖ จากใคร สวะสังคมตอบว่า “ได้ยินเจ้านายพูดกัน” ทำให้ผู้ถามเข้าใจว่า “เจ้า

นาย” ที่อ้างนั้นคงเป็นเจ้านายที่สวะสังคมติดต่อยู่
เสมอๆ โดยถือว่าเป็นปราชญ์ซึ่งเคารพเหมือนพระบิดา
แต่ “พระบิดา” จะรับสั่งเช่นนั้นหรือไม่ก็ตาม
พระองค์ก็ถูกขายโดยสวะสังคมนั้นซึ่งไม่มีความกล้าหาญ
ที่จะรับว่าเขานั้นแต่งเรื่องขึ้นเอง

(จ) บางคนใช้วิธีอำพรางเพื่อแสดงว่าเขามี
ความคิดเป็นอิสระโดยไม่เป็นข้าราชการ แต่เขายอม
กินเงินของนายทุนที่ค้าขายหารายได้จากเขาวชน ชน
รุ่นใหม่ควรพิจารณาให้รู้ธาตุแท้ว่าการที่เขาไม่เป็น
ข้าราชการนั้นเพราะตามวิถีสฐานะของเขา ก.พ. ตีราคา
ให้น้อยเกินไปหรือไม่ และเงินเดือนที่เขาได้จากนาย
ทุนนั้นเดือนละเท่าใด เราก็จะได้ความจริงว่าเพราะ
นายทุนให้เงินเดือนมากกว่าทางราชการหลายเท่า เขา
จึงสมัครใจรับใช้นายทุนโดยไม่คำนึงถึงว่านายทุนได้
กำไรมาจากใคร ดังนั้นเราก็จะรู้ธาตุแท้ของคนชนิดนี้
ไม่ยากเลยวาลโมกโดยเห็นแก่ตัว “egoist” เขาไม่
เป็นข้าราชการแต่เขาเป็น “ข้าของนายทุน” หรือ
“เสนาของนายทุน” (Capitalist Lackey)

(จ) เขาเกิดมาหรือจำความได้ก็แลเห็นชาย
หญิงไทยนิยมแต่งกายแบบสากลกันทั่วไป ยกเว้น
บางท่านชายซึ่งเคยแต่งอย่าง “ขุนนาง” เก่าโดย
นุ่งผ้าใส่เสื้อราชปะแตนค์สวมถุงน่องรองเท้าซึ่งท่าน
เคยแต่งของท่านเช่นนั้นมาแต่เยาว์วัยก่อนความนิยม
แต่งแบบสากลดังกล่าวนั้นแล้ว ข้าพเจ้าไม่ฉិតสังเกต
ในการที่ท่านจะแต่งเช่นนั้น แต่ “สวะสังคม” ที่อ้าง
ตนว่าเป็นตัวแทนชนรุ่นใหม่ไม่เคยแต่งกายอย่างขุนนาง
เก่าเช่นนั้นตั้งแต่แรกเกิดมาเลยก็อยากแต่งกายอย่าง
ขุนนางเก่าขึ้นมาโดยมีความประสงค์ประการหนึ่งคือ
อำพรางรูปร่างลักษณะเชื้อต่างค้ำวของเขาไว้เพื่อแสดง
ว่าเป็นคนไทยแท้ยิ่งกว่าคนไทยจำนวนมหาศาลที่แต่ง
กายแบบสากล อีกประการหนึ่งคืออยากเป็นขุนนางเก่า
ข้าพเจ้าไม่คัดค้านผู้ใดที่จะแต่งแบบเก่า แต่ชนรุ่นใหม่
ควรศึกษาให้รู้ว่าคนไทยเดิมแต่งกายอย่างไรและเปลี่ยน
มานุ่งผ้าชายกระเบนอย่างไรสมัยไหน ผู้เคยเป็นลูกเสือ
สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ คงจำกันได้ว่า
พระราชกำหนดเครื่องแต่งกายลูกเสือฉบับแรกนั้นพระ

องค์ได้กำหนดไว้สำหรับกางเกงลูกเสือว่า “กางเกง
ไทยขาสั้น” เพราะพระองค์ทรงทราบว่าคนไทยเดิม
นั้นแต่งกายด้วยกางเกงไทย ซึ่งต่างกับกางเกงจีนและ
มิได้แต่งด้วยผ้านุ่ง คนไทยรับเอาผ้านุ่งเป็นเครื่อง
แต่งกายภายหลังที่อยู่ใต้อำนาจขอม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้มีพระราชนิ
ยมให้หญิงไทยเปลี่ยนแต่งกายด้วยผ้านุ่งมาเป็นขึ้นแล้ว
และได้มีพระบรมราชานุญาตให้ข้าราชการชายในภาค
อีสานแต่งกางเกงมาทำราชการที่สำนักงานราชการได้
(ชนรุ่นใหม่ควรสอบถามข้าราชการเก่าที่เคยรับราชการ
อยู่ที่ภาคอีสานดูบ้างไม่ควรที่จะเอาอย่างผู้นั่งโต๊ะทำงาน
ที่กรุงเทพฯ) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ยัง
มีทัณฑ์พระราชนิยมให้ชายไทยทั่วไปแต่งเครื่องแบบ
สากลก็บังเอิญพระองค์สวรรคต คนไทยชายหญิงทุก
วันนั้นนิยมแต่งกายตามสากลนิยมกันทั่วไป

ผู้อ้างตนว่าเป็นตัวแทนชนรุ่นใหม่ได้นำแต่งกาย
แบบขุนนางเก่าซึ่งเป็นการพยายามชักชวนชนรุ่นใหม่
ให้ถอยหลัง แต่จะมีชนรุ่นใหม่ตามการนำของเขาสัก

ก็คนนั้นเราก็แลเห็นกันอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามผู้แสดง
ตนอย่างขุนนางเก่าซึ่งเป็น “เสนาของนายทุน” นั้น
ถ้าพิจารณาตามการจำแนกประเภทย่อยของชนชั้น
วรรณะเขาจึงมิใช่เสนาของนายทุนธรรมดาหากเข้าอยู่
ในประเภทย่อย “เสนาอำมาตย์ของนายทุน”
(Capitalist pseudo-aristocratic lackey)

(ข) “สวะสังคม” บางคนเคยนับถือเสด็จ
ในกรมราชป ๖ แต่บัดนี้ได้ละทิ้งพรรคณะของเสด็จ
ในกรม ๖ ที่ทรงวินิจฉัยไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔
มิถุนา ๖ เป็น “REVOLUTION” โดยเขาเก็บเอา
เศษพรรคณะของคอมมิวนิสต์บางคนทีป्लीกตนออกจาก
พรรคเดิมได้ตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์อีกพรรคหนึ่ง
เป็นการลับที่เคยวินิจฉัยไว้เมื่อหลายปีมาแล้วว่าการ
เปลี่ยนแปลง ๒๔ มิถุนา ๖ เป็นรัฐประหารซึ่งขัดต่อ
พรรคณะของพรรคคอมมิวนิสต์เดิมของตนที่วินิจฉัย
ตามต้นฉบับมาร์กซ-เลนินว่าทุกก้าวที่เดินไปข้างหน้า
ทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากการกดขี่เป็น REVOLUTION
แม้ว่าผู้ทำการจะเป็นกษัตริย์ เช่น EMIR OF

AFGHANISTAN ที่ต่อสู้เพื่อปลดปล่อยชาติให้พ้น
จากอำนาจจักรวรรดินิยมอังกฤษและได้ระบุงัดแข็งถึง
การที่ชาวโปแลนด์ต่อสู้ระบบสมบูรณาญา ๖ รุสเชื่อว่า เป็น
REVOLUTION

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนทรศนะของเขาจาก
ขวาสุดมาเป็นซ้ายสุดเช่นนี้ย่อมแสดงถึงลักษณะของ
“ สวะสังคม ” ที่นักทฤษฎีทั้งซ้ายและขวาไม่ต้องการ
คบ

(๕) “ สวะสังคม ” บางคนอ้างตนเองว่าเป็น
ตัวแทนของชนรุ่นใหม่ที่ซื้ซาคว่าเอาคนนั้นไม่เอาคนนี้
โดยสายตาแคบตามลักษณะอวดดี (self-conceit) และ
เห็นแก่ตัว (egoist) ตนเองมองชนรุ่นใหม่อำนวน
มหาศาลว่าเหมือนตนเองเป็นทั้งหมดซึ่งเป็นการคหุหมิ่น
เหยียดหยามชนรุ่นใหม่อทั้งหมดนอกจากตัวเขากับเพื่อน
สวะสังคมจำนวนหยิบมือเดียว ชนรุ่นใหม่อำนวน
มหาศาลมิใช่สวะของสังคมแต่เป็นคนไทยที่เป็นพลัง
ใหม่ที่กำลังพัฒนาก้าวหน้าทั้งทางกายและทางจิตใจ
ปราศจากวิญญานปฏิบัติกริยาและวิญญานแห่งสวะของ

สังคมลูกหลานของสมาชิกคณะราษฎรจำนวนประมาณ
๑,๐๐๐ คนในเวลานักเป็นส่วนหนึ่งแห่งชนรุ่นใหม่อัน
กล่าวนี้ ซึ่งย่อมมีการตื่นตัวและใช้ปัญญาพิจารณา
ความถูกต้องและความผิดของบรรพบุรุษโดยเลือกเอาสิ่งที่ถูก
ไม่เลือกเอาสิ่งที่ผิด แล้วมีความมองอาจอย่างบรรพบุรุษ
ขึ้นมาบ้างโดยร่วมกับชนรุ่นใหม่ที่แท้จริงที่มีจำนวนมหา-
ศาลทำการได้สละสังคมนี่เป็นอันตราแยกสังคม หวัง
ว่าชนรุ่นใหม่ที่มิใช่เป็นธรรมย่อมมีความเห็นใจเราว่า
ได้ออกกลืนให้สละสังคมนี่เหี้ยมยำ่าตลอดมาหลายครั้งใน
ระยะเวลาหลายปีแล้วนั้น ความอดกลั้นของเราได้ถึง
ที่สุดแล้ว แต่เราต้องใช้วิธีที่ไม่ผิดกฎหมาย ผู้ใด
สามารถเปิดโปงหลังจากชั่วร้ายของเขา อาทิจการค่าพ่อ
ของตนเอง การค่าพี่ชายที่ให้อุปการะแก่เขาก็ดี นอก
จากที่เขาเขียนเป็นรูปลายลักษณ์อักษรนั้นยังมีอีก
สมการที่ชนรุ่นใหม่นี้รู้ไว้จะได้ไม่หลงตามสละสังคมนี่มี
นิสัยพาลในมงคล ๓๘ ประการนั้นพระพุทธองค์ทรง
สอนไว้ด้วยคาถาว่า “อเสวนาจอพาลาน” ซึ่งใน

โรงเรียนรัฐบาลสมัยเก่าได้สอนเป็นคำร้อยแก้วว่า
“กบพาล พาลพาไปหาผิด”

๕. บางคนเอาความไม่จริงมาเล่าให้หลายคน
ในรุ่นปัจจุบันฟังทำให้บางคนหลงเชื่อ และบางคนก็
กลางแกลง อาทิการใส่ความว่าคณะราษฎรรู้ว่าพระ-
ปกเกล้า ฯ จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่ได้ช่วงชิง
ทำอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน ฯ เสียก่อน

เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นายใช้ เรื่องศิลป์
ป.ม. และ เนติบัณฑิตไทย ซึ่งรับราชการอยู่ที่
กระทรวงธรรมการ ได้มาหาข้าพเจ้าถามความจริงจาก
การที่เขาได้ยินผู้หนึ่งซึ่งเคยเป็นเสนาศาสตราจารย์ก่อน ๒๔
มิถุนา ฯ ว่าพระปกเกล้า ฯ ได้มีร่างรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว
ซึ่งคณะราษฎรรู้แต่ได้ช่วงชิงทำการเสียก่อน ข้าพเจ้า
ได้ชี้แจงตามความที่ต่อมาข้าพเจ้าได้กล่าวในสภาผู้แทน
ราษฎรเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๘ ดังต่อไปนี้

“คณะราษฎรเพิ่งทราบว่าเมื่อ ๖ วันภายหลังที่
ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คือเมื่อวันที่ ๓๐
มิถุนายน ได้มีพระราชกระแสรับสั่งให้พระยาพล-

พยุหเสนา พระยาปรีชาชลยุทธ พระยามโนปกรณ
นิติธาดา พระยาศรีวิสารวาท พร้อมกับข้าพเจ้าไป
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและเจ้าพระยามหิธร ซึ่งเป็น
ราชเลขาธิการขณะนั้นเป็นผู้จับบันทึก มีพระราช
กระแสรับสั่งว่า มีพระราชประสงค์จะพระราชทาน
รัฐธรรมนุญ แต่เมื่อได้ทรงปรึกษาข้าราชการมีตำแหน่ง
สูงในขณะนั้นก็ไม่เห็นพ้องกับพระองค์ในสุดท้ายเมื่อ
เสด็จกลับจากประพาสอเมริกาได้ให้บุคคลหนึ่งซึ่งไป
เฝ้าในวันนั้นพิจารณา บุคคลนั้นก็ถวายความเห็น
ยังไม่ถึงและที่ปรึกษาก็กลับเห็นพ้องด้วยบุคคลนั้น
คณะราษฎรมิได้รู้พระราชประสงค์มาก่อน การเปลี่ยนแปลง
ได้กระทำโดยบริสุทธิ์ ไม่ได้ช่วงชิงดังที่มีผู้ปลุก
เสกข้อเท็จจริงให้เป็นอย่างอื่น ความจริงทั้งหลาย
ปรากฏในบันทึกการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันนั้น
แล้ว และโดยที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรง
มีพระราชประสงค์มาก่อนแล้ว หากมีผู้คัดทานไว้
จะนั้น เมื่อคณะราษฎรได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนุญ
พระองค์จึงพระราชทานด้วยดี พระบาทสมเด็จพระ-

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ชาวไทย
ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านทั้งหลายที่อยู่ ณ ที่นและบรรดา
ชาวไทยทั้งหลาย จงระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและ
เทิดพระเกียรติของพระองค์ไว้ชั่วกัลปาวสาน ”

ข้าพเจ้าจำภาพประทับใจในวันเข้าเฝ้านั้นได้ว่า
ทรงตรัสด้วยน้ำพระเนตรคลอเมื่อข้าพเจ้าไปยังพระ
ยาศรีวิสารวาจาที่ไปเฝ้าด้วยในวันนั้นว่า “ศรีวิสาร
ฉันส่งเรื่องไปให้แกพิจารณาแกก็บันทึกมาว่ายังไม่ถึง
เวลา แล้วส่งบันทึกของสตีเวนส์ (ที่ปรึกษาการ
ต่างประเทศ เป็นชาวอเมริกัน) มาด้วยว่าเห็นพ้อง
กับแก ”

ภายหลังที่ข้าพเจ้ามาอยู่ในกรุงปารีสเมื่อ พ.ศ.
๒๕๑๓ แล้วได้มีชนรุ่นใหม่บางคนได้มาถามข้าพเจ้า
ถึงความจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เขาได้ยินผู้เสียประโยชน์จาก
คณะราษฎรเล่าให้ชนรุ่นใหม่บางคนฟังถึงการที่คณะ
ราษฎรช่วงชิงทำการเปลี่ยนระบบปกครองเสียก่อนโดย
รู้อยู่แล้วว่าพระปกเกล้า ฯ จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ
ชนรุ่นใหม่บางคนที่มีทรรศนะตามพลังเก่าได้เชื่อตาม

นั้นและช่วยโฆษณาให้แพร่หลายยิ่งขึ้นระหว่างเวลาที่
ข้าพเจ้าต้องลี้ภัยจากสยามและบางคนก็ยังเชื่อเช่นนั้นอยู่
ตลอดมาจนปัจจุบันนี้

ข้าพเจ้าจึงชี้แจงความจริงดังกล่าวข้างต้นและ
เพื่อสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ขอให้เขาหาโอกาสไปขอ
สำเนาบันทึกพระยาศรีวิสาร ฯ และนายสติเวนส์ที่
ปรึกษาอเมริกัน และพระราชกระแสน้ำสั่งของพระ-
บาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ที่กระทรวงการต่างประเทศ
หรือองค์การรัฐบาลที่รับโอนกิจการของราชเลขาธิการ
และกระทรวงมรดกซึ่งอาจจะมีเก็บไว้ แต่ถ้าบันทึก
กับพระราชกระแสน้ำสูญหายไปก็ขอให้ใช้บัญญัติตาม
คติพุทธศาสนาที่สมัยก่อนเคยจารึกไว้ในประกาศนียบัตร
ประถมและมัธยมศึกษาว่า “ส.จ.ป.ล.” คือ วิธ
เข้าสู่สภาพเป็นบัณฑิตหรือบัณฑิตชนนั้นเมื่อรับฟัง (ส)
เรื่องใดแล้วก็ต้องใช้สมองเคลื่อนไหวอีกชั้นหนึ่ง คือ
ตรึกตรอง (จ) ว่าตามเหตุผลจะเป็นไปได้อย่างไร
เพื่อสอบให้แน่นอนก็ต้องถาม (ป) แล้วจึงขีดเขียน

(ล) ชนรุ่นใหม่สมัยก่อนหลายคนคงยังจำโคลงที่ครู
มัธยมบางโรงเรียนสอนให้ท่องจำไว้ว่า

“ ส. เสาวนิตย์ถ้อย ทังพอง
 จ. เจตนาตรอง ตรักัน
 ป. จฉาลอง เลาเลิศ
 ด. ขัตข้อคำตัน เกียงแก้ กั้นล้ม ”

ข้าพเจ้ายินดีที่มีผู้มาสอบถามทางข้าพเจ้าด้วย
แทนที่จะฟังหรือถามจากฝ่ายปรบักษั คณะราษฎร ข้าพ-
เจ้าได้แนะนำ ถ้าผู้ถามไม่อาจได้สำเนาบันทึกและ
พระราชกระแสจากแหล่งดังกล่าว ก็ขอให้ใช้ความคิด
ว่าบุคคลในคณะราษฎรมีทางรู้พระราชดำริได้อย่างไร
เริ่มเป็นรายบุคคลมาตั้งแต่พระยาพหล ฯ ที่เป็นหัวหน้า

พระยาพหล ฯ ที่มีตำแหน่งก่อน ๒๔ มิถุนา ฯ
เป็นผู้ช่วยจเรทหารบกและเป็นรององครักษ์เวรซึ่งมี
หน้าที่รักษาพระองค์ตามเวรบางครั้งมิใช่เป็นราช-
องครักษ์ประจำ ขอให้ถามคนบอกเล่าว่าราชองครักษ์
เวรทำหน้าที่เข้าเฝ้าฟังข้อราชการเกี่ยวกับการบ้านเมือง
ระดับสูงจากในหลวงหรือไม่ ก็จะได้ความว่าไม่มีทางที่

พระยาพหล ฯ จะรู้พระราชประสงค์ว่าจะพระราชทาน
รัฐธรรมนูญ ส่วนสมาชิกคณะราษฎรอื่นที่เป็นนาย
ทหารบก เรือ ก็มีตำแหน่งทางองค์ในหลวงก็ยังมีทาง
รู้พระราชประสงค์ ส่วนสมาชิกที่เป็นพลเรือนนั้น
หลายคนเป็นชาวนาและกรรมกร ส่วนที่เป็นข้าราชการ
ที่มีตำแหน่งสูงกว่าสมาชิกพลเรือนอื่น ๆ นั้น คือ
ข้าพเจ้าซึ่งมีตำแหน่งประจำเป็นผู้ช่วยเลขาธิการกรม
ร่างกฎหมายและเป็นผู้สอนที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวง
ยุติธรรม สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมงบ้าง ๔ ชั่วโมงบ้าง
ข้าพเจ้าและสมาชิกคณะราษฎรที่เป็นพลเรือนจะมีทางรู้
พระราชประสงค์อย่างไร ถ้าจะอ้างว่าในฐานะผู้ช่วย
เลขาธิการกรมร่างกฎหมายย่อมมีทางรู้ ก็จะต้องถาม
คนบอกเล่าว่าประปกเกล้า ฯ ได้ส่งร่างรัฐธรรมนูญของ
พระองค์มาให้กรมร่างกฎหมายพิจารณาหรือไม่ ข้าพเจ้า
และเพื่อนข้าราชการกรมร่างกฎหมายทุกคนสามารถ
ยืนยันได้ว่ากรมร่างกฎหมายไม่เคยได้รับร่างรัฐธรรมนูญ
มาพิจารณาเลย อย่างไรก็ตาม วิถีราชการนั้นมีสมุด
ลงทะเบียนหนังสือเข้าและออกไว้อย่างครบถ้วน ขอ

ให้ผู้สนใจขอคุหาเป็นหนังสือเข้าออกของกรมราช-
เลขานุการในพระองค์และของกรมราชเลขาธิการ ก็
จะไม่พบว่าม็ร่างรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระ-
ปกเกล้า ฯ ส่งมาให้กรมร่างกฎหมายพิจารณาเลย เพียง
เท่านั้นผู้สนใจก็ควรเขียน (ลี.) ไปตามความจริง แทน
ที่จะอยู่เพียงชั้นฟัง (สุ.) แล้วก็เขียนเอาเป็นจริงตาม
คำบอกเล่าที่บิดเบือนพระราชประสงค์ที่จะพระราชทาน
รัฐธรรมนูญนี้รู้กันเฉพาะบุคคลที่พระองค์ได้มีพระ
ราชดำรัสให้พระยาพหล ฯ และข้าพเจ้าทราบ ๖ วัน
ภายหลัง ๒๔ มิถุนา ฯ และเสนาบดีของพระองค์เท่านั้น
ซึ่งไม่ยอมบอกให้คนภายนอกรู้เพราะเป็นความลับของ
ทางราชการ เสนาบดีใดที่เห็นด้วยกับพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้า ฯ ก็ควรสนับสนุนพระราชประสงค์ในที่
ประชุมเสนาบดีถ้านิ่งเฉยก็เท่ากับทำให้พระมหากษัตริย์
ทรงโดดเดี่ยวในพระราชดำรินั้น และถูกเสนาบดีสภา
คัดค้าน

ข้าพเจ้าขอขอบใจนักศึกษาที่มาถามข้าพเจ้าซึ่ง
ได้แจ้งต่อข้าพเจ้าว่าเขาคิดว่าคณะราษฎรคงไม่มีจิต

พี่น้องถึงขนาดที่รู้ก่อนแล้วว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จะพระราชทานรัฐธรรมนูญก็ยังเอาชีวิตไปเสี่ยงทำการเมื่อ ๒๔ มิถุนาฯ

ข้าพเจ้าได้แนะนำผู้สอบถามข้าพเจ้าให้ใช้ความคิดตามคติของพระพุทธองค์ว่าด้วยการที่จะรู้แจ้งก็ต้องใช้ “วิจาร์ณญาณ” ซึ่งเป็นคติที่นักปรัชญากรีกบางท่านได้สอนไว้ในทำนองนั้นคือปัญญาชนมิใช่รับเอาเพียงสิ่งที่รับถ่ายทอดจากผู้สอนหรือจากคนอื่นเท่านั้น คือจะต้องสามารถแยกแยะออกเป็นประเภทและชนิดปลีกย่อยให้ถึงรายละเอียด เช่นเมื่อจะรู้เรื่องปลา ก็มิเพียงแต่เห็นว่าสัตว์น้ำมีเหงือกมีหางว่ายน้ำได้ก็เป็นปลาประเภทเดียวกันก็จะต้องรู้ว่าสัตว์น้ำนั้นเป็นปลาช่อนหรือปลาหมอ ฯลฯ ฉะนั้นใดก็ดีเมื่อรับฟังว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ควรสอบถามผู้บอกเล่าว่าพระองค์จะพระราชทานรัฐธรรมนูญชนิดไหน

ในวันที่พระยาพหลฯ และข้าพเจ้าเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พร้อมด้วยพระยามโน,

พระยาศรีวิสาร, พระยาปรีชาชลยุทธ เมื่อวันที่ ๓
มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น พระองค์ได้พระราชทานพระราช
กระแสว่า พระองค์ประสงค์พระราชทานธรรมเนียม
การปกครองที่ละชั้น ๆ ชั้นแรกก็จะให้เสนาบดีมีการ
ประชุมโดยพระองค์จะไม่ประทับเป็นประธาน คือ ให้
เสนาบดีมุรธาธรเป็นประธาน ท่านผู้^๕คือเจ้าพระยา
มหิศรซึ่งได้เปลี่ยนจากตำแหน่งราชเลขาธิการมาดำรง
ตำแหน่ง^๕ ส่วนรัฐสภานั้น พระองค์จะได้ปรับปรุง
สภากรรมการองคมนตรีที่ได้ทรงทดลองตั้งขึ้นไว้ก่อน
นั้นให้มีสภาพเป็นรัฐสภา ข้าพเจ้าเห็นว่าชนรุ่นใหม่ที่
สนใจในประวัติศาสตร์ระบบรัฐสภาไทยควรค้นคว้า
หาสาระทั้งในด้านบทกฎหมายและการปฏิบัติของสภา
กรรมการองคมนตรีประกอบกันไปแล้วนำมาชี้แจง
แก่นักศึกษาให้ทราบความจริงทุกด้านว่าสภานั้นได้มี
การประชุมเรื่องใดบ้างและผลของการประชุมเป็น
อย่างไร เอกสารเรื่อง^๕ย่อมนับเป็นหลักฐานดีกว่าฟังเพียง
คำบอกเล่าที่ไม่ครบถ้วน เท่าที่ข้าพเจ้านึกได้นั้น

หลักฐานรายงานการประชุมของสภานั้นคงมีอยู่ที่องค์การใดองค์การหนึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีที่รับโอนกิจการของกรมราชเลขาธิการและกระทรวงมุรธาธร

ในวันนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระราชทานกระแสเป็นหลักการทั่วไปในสาระรัฐธรรมนูญของพระองค์เพียงที่ข้าพเจ้าจำได้ตั้งกล่าวแล้ว ถ้าเสนาบดีผู้ใดยืนยันว่าท่านรู้รายละเอียดดียิ่งกว่านั้นก็ขอให้ผู้สนใจถามท่านผู้นั้นว่ารัฐสภาตามร่างรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ นั้นสมาชิกจะเป็นโดยแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง หรือมี ๒ ประเภท และคณะรัฐบาลจะต้องได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภาหรือไม่ เมื่อผู้ใดทราบรายละเอียดจากเสนาบดีนั้น ๆ แล้วและเห็นชอบด้วยในร่างรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ควรเสนอให้ “คณะปฏิวัติ” ที่กำลังพิจารณาจะประกาศรัฐธรรมนูญรับไปเป็นแบบฉบับในการตรารัฐธรรมนูญใหม่

๖. บางคนที่เคยเป็นมหาดเล็กชั้นต่ำของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และบางคนที่ได้รับทราบพระ

มหาดเล็กชั้นต่ำบางคนถ่ายทอดข้อเท็จจริงที่ผิด ๆ โดยไม่รู้ถึงพระราชหรรษนะแท้จริงของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ โดยตลอด ก็พยายามที่จะฟันเอาเรื่องที่มีข้อขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ กับคณะราษฎรมาขยายความเพื่อแสดงตนเป็นผู้นิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดี ชนรุ่นใหม่ที่ต้องการสัจจะแท้จริงนั้นแทนที่จะเชื่อฟังแต่มหาดเล็กชั้นต่ำบางคนก็มีทางที่จะขอพระราชทานพระราชวโรกาสจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีและขอเฝ้าเจ้านายบางองค์ที่ทรงอยู่ใกล้ชิดพระปกเกล้า ฯ ภายหลังที่พระองค์สละราชสมบัติแล้วว่าพระองค์มีหรรษนะต่อคณะราษฎรและบุคคลในคณะราษฎรนั้นอย่างไร

ข้าพเจ้าและเพื่อนคณะราษฎรหลายคนได้เจริญรอยตามพระบรมราโชวาทของพระปกเกล้า ฯ ที่พระราชทานพระราชกระแสในพิธีขอขมาพระองค์ท่านไว้ว่า

ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ท่านได้คิดมาทำพิธีขอขมาวันนี้อย่างนี้เอง โดยที่ข้าพเจ้ามิได้ร้องขออย่างใดเลย การที่ท่านทำเช่นนั้นย่อมเป็นเกียรติยศแก่ท่านเป็นอันมาก

เพราะท่านทั้งหลายได้แสดงว่ามีธรรมในใจ และเป็น
คนที่สุจริตและใจเป็นนักเลง คือเมื่อท่านรู้สึกว่าได้
ทำอะไรที่เกินไปพลาดพลั้งไปบ้างท่านก็ยอมรับผิดโดยดี
และโดยเปิดเผย การกระทำเช่นนี้เป็นของที่ทำยาก
และต้องใจเป็นนักเลงจริง ๆ จึงจะทำได้ เมื่อท่านได้
ทำพิธีเช่นนี้ในวันนั้นก็แสดงให้เห็นชัดว่าการใด ๆ ที่ท่าน
ได้ทำไปนั้น ท่านได้ทำไปเพื่อหวังผลประโยชน์แก่
ประเทศแท้จริง ท่านได้แสดงว่าท่านเป็นผู้มีน้ำใจ
กล้าหาญทุกประการ ท่านกล้ารับผิดเมื่อรู้สึกว่าคุณได้
ทำการพลาดพลั้งไป ดังนี้, เป็นการที่ทำให้ประชาชน
รู้สึกไว้วางใจในตัวท่านยิ่งขึ้นอีกเป็นอันมาก ในข้อนี้
ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นอันมาก”

ข้าพเจ้าและเพื่อนคณะราษฎรหลายคนรู้สึกความ
สำนึกพลังพลาดบกพร่องอันเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ต้องสละราชสมบัติ ดังนั้นเราจึงยอมรับ
สารภาพและได้พยายามแก้ไขความพลาดบกพร่อง
อาทิเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เริ่มเกิดขึ้นในยุโรป
ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ สวรรคตนั้น

พระองค์ก็เคยได้มีพระราชหัตถเลขาถึงรัฐบาลในขณะ
นั้นที่มีพระราชประสงค์จะเสด็จกลับมาประทับที่จังหวัด
ตรังตามฐานะแห่งพระราชอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชา
ธิปกซึ่งพระองค์ได้สงวนไว้ในการสละราชสมบัติ คณะ
รัฐบาลกำลังพิจารณาพระราชประสงค์นั้นแต่ก็ยังมิทัน
กราบบังคมทูลไป ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จสวรรคต
จึงเป็นที่น่าเสียดายของข้าพเจ้าและเพื่อนหลายคนใน
คณะราษฎร มหาเด็กรุ่นเก่าที่มีได้ตามเสด็จไปอยู่กับ
พระองค์ในอังกฤษไม่มีทางรู้เรื่องนี้ ข้าพเจ้าจำได้ว่า
พระราชหัตถเลขานั้นเป็นลายพระหัตถ์ของพระองค์เอง
มีถึงจอมพล ป. ที่ได้นำมาอ่านในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

เมื่อเสร็จสงครามแล้วข้าพเจ้าได้สถาปนาพระ
เกียรติของพระองค์ท่าน ให้คืบคงเป็นพระมหากษัตริย์
ของประเทศไทยอย่างเต็มที่ ดังปรากฏในลายพระหัตถ์
ของหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์และพระกระแสนั่งของสมเด็จพระ
นางเจ้ารำไพพรรณีดังต่อไปนี้

ดังนั้นวิญญูชนผู้มีใจเป็นธรรมย่อมเห็นได้ว่า
ผู้ใดที่อ้างว่าเทิดทูนพระปกเกล้า ฯ และได้ทำการพลาด-
พลั้งไปโดยหลงเชื่อฟังคำโฆษณาของมหาคเล็กชั้นต่ำ
บางคนและไม่พิจารณาเรื่องให้ครบถ้วนกระบวนความ
แต่ไม่มีน้ำใจกล้าหาญพอที่จะได้สติ บุคคลนั้นก็จะเป็น
เสมือนหนึ่งอ้างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ เป็น
เครื่องมือในการโจมตีคณะราษฎรเพื่อจุดประสงค์แห่ง
การเป็นปฏิปักษ์ตามลักษณะของผู้ที่อ้างตนเป็นผู้นิยม
ราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดี

การสละราชสมบัติของพระปกเกล้า ฯ นั้น
พระองค์ได้ทรงชี้แจงไว้ในเอกสารสละราชสมบัติแล้ว
ว่าพระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยกับรัฐบาลสมัยนั้นอย่างไรบ้าง
รัฐบาลได้พยายามที่จะกราบบังคมทูลชี้แจงข้อข้อง
พระทัยของพระองค์ จึงได้แต่งตั้งเจ้าพระยาศรีธรรมมา-
ธิเบศร์ รัฐมนตรีในรัฐบาลนั้น ซึ่งเคยเป็นเสนาบดี
ของพระองค์มาก่อน ให้เป็นตัวแทนรัฐบาลไปกราบ
บังคมทูล แต่พระองค์ก็ได้ตัดสินพระทัยสละราชสมบัติ

มีผู้วิจารณ์ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ไม่ควรสละราชสมบัติเพราะพระองค์ไม่ทรงต้องรับผิดชอบอย่างใดในการลงพระปรมาภิไธยตามที่รัฐบาลเสนอมา ข้าพเจ้าตอบผู้วิจารณ์ว่ารัฐบาลสมัยนั้นก็เสียดายเป็นอย่างยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติแต่ถ้าคิดทางด้านพระองค์แล้ว เราก็ควรเคารพสักการะพระองค์ท่านที่มีพระราชประสงค์รักษาศักดิ์ศรีแห่งราชชาติไว้ คือเมื่อทรงเห็นว่ารัฐบาลสมัยนั้นทำการที่ไม่ต้องด้วยพระราชประสงค์ พระองค์ก็ทรงสละความสุขสำราญส่วนพระองค์ในการสละราชสมบัติยิ่งกว่าจะต้องลงพระปรมาภิไธยในเรื่องที่ขัดต่อความบริสุทธิ์ใจของพระองค์ ทั้งนี้ปวงชนชาวไทยต้องเคารพสักการะ และเทอดพระเกียรติ ศักดิ์ศรีอันสูงยิ่งของพระองค์ไว้ชั่วกาลนาน

๗. ยังมีหลายคนเข้าใจผิดระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยซึ่งได้ตั้งต้นโดยการอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้วก็ดำเนินต่อมาจนทุกวันนี้ ข้าพเจ้าจึงขอทำความเข้าใจว่าคำว่า “ประชาธิปไตย” นั้น

หมายถึง “การปกครองโดยราษฎร” ซึ่งตรงกับ
ภาษาอังกฤษว่า “DEMOCRACY” ดังที่ประธานา
ธิบดีลินคอล์นได้ให้วิเคราะห์ศัพท์ไว้อย่างครบถ้วนว่า
เป็นการปกครอง “The government of the people,
by the people, for the people” แปลว่า “รัฐบาล
ของราษฎร. โดยราษฎร, เพื่อราษฎร,”

คณะราษฎรได้มีเจตนาและปฏิบัติตามอุดมคติ
ดังกล่าวนี้ดังปรากฏในธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน
สยามชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนา ๒๔๗๕ และรัฐ-
ธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ แล้ว แต่ในระยะ
หัวต่อซึ่งจำเป็นต้องมีบทเฉพาะกาลชั่วคราวที่จะต้อง
เปลี่ยนระบบเก่าที่มีแต่โบราณกาลให้เข้าสู่ระบบประชา-
ธิปไตยเต็มทีนั้นต้องมีกึ่งประชาธิปไตยก่อน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คณะราษฎรได้
ปฏิบัติตามคำมั่นที่ให้ไว้แก่ราษฎรเพื่อให้ราษฎรมีสติธิ
ประชาธิปไตยสมบูรณ์ ดังนั้นผู้แทนราษฎรประเภท ๒
ซึ่งส่วนมากเป็นสมาชิกคณะราษฎรจึงได้ร่วมมือกับผู้-
แทนราษฎรประเภท ๑ ซึ่งได้รับเลือกโดยตรงจาก

ราชฎีกาว่ารัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์
ขึ้นซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ทรง
ลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙
แทนฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

รัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ได้
ให้สิทธิประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ที่สุดแก่ปวงชนชาว
ไทย คือ มาตรา ๑๓ ให้มีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือ
ศาสนาหรือลัทธินิยมใด ๆ มาตรา ๑๔ ให้เสรีภาพ
ในร่างกาย เกษสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน
การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุม
สาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง
การอาชีพ แม้มีข้อกำหนดภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย
แต่บทกฎหมายนั้นก็ไม่ล่วงล้ำสิทธิประชาธิปไตยคือ
เพียงกำหนดให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม
ของประชาชน ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงออกกันแพร่หลาย
พรรคการเมืองก็ตั้งกันได้อย่างแพร่หลายโดยไม่จำกัด
ความนิยมลัทธิการเมืองของพรรคนั้น ๆ

รัฐสภาซึ่งประกอบด้วยวุฒิสภา (SENATE) และสภาผู้แทนสมาชิกของทั้งสองสภาเป็นได้โดยการเลือกตั้ง มิใช่โดยการแต่งตั้ง คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนให้ราษฎรลงคะแนนออกเสียงโดยตรงและลับ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้ใช้วิธีลงคะแนนออกเสียงโดยทางอ้อมและทางลับซึ่งเป็นหลักที่นิยมกันทั่วไป ซึ่งเรียกกันว่า การลงคะแนนสองชั้น คือราษฎรลงคะแนนตั้งตัวแทนของตน (ซึ่งอาจเป็นสมาชิกสภาผู้แทน) มาชั้นหนึ่งก่อน แล้วตัวแทนของราษฎรลงมติเลือกวุฒิสมาชิกอีกชั้นหนึ่ง

ครั้นต่อมาเมื่อวันวันที่ ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ได้เกิดมีรัฐประหารยกเลิกระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ที่สถาปนาขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ คณะรัฐประหารได้ตั้งระบบการเมืองขึ้นใหม่โดยรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ซึ่งมีฉายาว่า "รัฐธรรมนูญใต้ตุ่ม" เพราะผู้ทำรัฐประหารได้แถลงว่าฝ่ายตนได้แอบร่างรัฐธรรมนูญแล้วเก็บซ่อนไว้ใต้ตุ่มตามระบบของคณะรัฐประหารนี้ รัฐสภาประกอบด้วย

วุฒิสภาและสภาผู้แทน วุฒิสมาชิกเป็นผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้งมีจำนวนเท่าสมาชิกสภาผู้แทน แต่ในทางปฏิบัติได้มีข้อกำหนดไว้ว่า พระบรมราชโองการได้อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดินต้องมีรัฐมนตรีคนหนึ่งลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ดังนั้นรัฐบาลของคณะรัฐประหารนั่นเองเป็นผู้ตั้งวุฒิสมาชิก พระมหากษัตริย์เพียงลงพระปรมาภิไธยตามคำเสนอของรัฐบาล ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนนั้นแม้ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้ง แต่ระบบใหม่ได้กำหนดอายุผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้ไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปีซึ่งต่างกับรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ที่กำหนดไว้เพียง ๒๓ ปีตามกฎหมายเลือกตั้งเพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นหนุ่มมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้เป็นจำนวนมาก ส่วนเสรีภาพในการตั้งพรรคการเมืองนั้นรัฐธรรมนูญได้คุ้มครองได้ตัดออกไป และยังมีข้อบัญญัติอีกหลายประการรวมทั้งการฟื้นฟูระบอบกษัตริย์ของสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าระบบที่เกิดขึ้นจากรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ นั้นเป็นอีกระบบหนึ่งต่างหากจากระบบ

ประชาธิปไตยของคณะราษฎร แม้ว่าในคณะรัฐประหารมีผู้ซึ่งเคยเป็นสมาชิกคณะราษฎรแต่เขาได้ปลีกตนออกไปจากส่วนรวมของคณะราษฎรไปร่วมกับบุคคลที่มีทรรศนะตามระบบการเมืองของคณะรัฐประหารนั้น ดังนั้นหน้าที่ของคณะราษฎรที่จะต้องรับผิดชอบต่อราษฎรตามวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรจึงถูกคณะรัฐประหารนั้นระงับลงทั้งในทางนิตินัยและในทางพฤตินัย ซึ่งตั้งแต่ครั้งกระนั้นเป็นต้นมา ไม่อาจกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรได้ ต่อจากนั้นมาความรับผิดชอบในการดำเนินกิจการบ้านเมืองจึงตกอยู่แก่คณะรัฐประหารนั้นและรัฐบาลต่อ ๆ มา อันสืบเนื่องจากผลของคณะรัฐประหารนั้น

บางคนเคยมาถามข้าพเจ้าถึงการที่ระบบประชาธิปไตยของไทยต้องล้มลุกคลุกคลานในระยะหลัง ๆ นี้ โดยเอาเรื่องมาพัวพันกับคณะราษฎรนั้น ข้าพเจ้าก็ได้ชี้แจงว่าแม้ภายในคณะราษฎรจะได้มีการขัดแย้งกัน ในบางขณะแต่ในที่สุดคณะราษฎรเป็นส่วนรวมก็ได้ร่วมมือกับสมาชิกสภาผู้แทนที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา

สถาปนาระบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ส่วนการที่ภายหลัง ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ได้มีระบบการเมืองโดยรัฐธรรมนูญและแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๑๐ ครั้งนั้นมิใช่เป็นเรื่องของคณะราษฎรเลย จึงขอให้ผู้ที่มิใช่เป็นธรรมได้แยกเหตุการณ์ของคณะราษฎรออกจากของคณะรัฐประหารและที่สืบจากคณะรัฐประหารและซึ่ง “คณะปฏิวัติ” ได้กล่าวอย่างเปิดเผยถึงระบบเผด็จการที่คณะนั้น ๆ ใช้ปกครองประเทศไทย จึงไม่ควรที่จะมีผู้เข้าใจผิดว่าเป็นประชาธิปไตย

บางคนโฆษณายกย่องว่ารัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๙๒ เป็นประชาธิปไตยที่สุดในบรรดารัฐธรรมนูญไทย พวกโฆษณาเหล่านี้อาจเทียบรัฐธรรมนูญฉบับนี้กับรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ตราขึ้นภายหลังรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐

ชนรุ่นใหม่ที่สนใจระบบรัฐธรรมนูญของประเทศไทยควรรนำรัฐธรรมนูญทุกฉบับมาเทียบกันดูให้ละเอียดถี่ถ้วนว่าระบบรัฐธรรมนูญฉบับใดมีลักษณะ

เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดในความหมายของคำว่า
“ประชาธิปไตย” (Democracy)

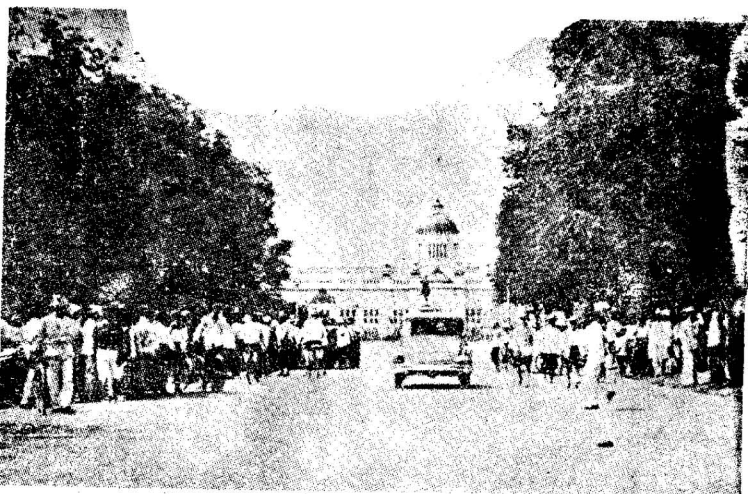
รัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๙ กำหนด
อายุผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นพวสมชิกไว้ไม่ต่ำกว่า
๓๕ ปี และสมาชิกสภาผู้แทนไม่ต่ำกว่า ๒๓ ปี แต่
รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๒ กำหนดอายุ
ผู้เป็นสมาชิกวุฒิสภาไว้ไม่ต่ำกว่า ๔๐ ปี และผู้รับ
เลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๐ ปี
ซึ่งไม่มีรัฐธรรมนูญใดในโลกกำหนดอายุผู้รับเลือกตั้ง
เป็นผู้แทนราษฎรไว้สูงขนาดนั้น ทั้งนี้เป็นการตัดสิทธิ
ชนรุ่นใหม่สมัยนั้นซึ่งหลายคนมีอายุไม่ถึง ๓๐ ปี แต่
ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนตามรัฐธรรมนูญ
ฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ชนรุ่นใหม่ของสมัยนั้น
เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๒ ไม่เป็น
ประชาธิปไตยเพราะต้องการให้สิทธิแก่ชนที่มีอายุมาก
กว่าชนรุ่นใหม่สมัยนั้น ชนรุ่นใหม่หลายคนทราบว่า
กษัตริชาติปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญมีอยู่ว่า “พระราชา
ธิบดีทำอะไรไม่ผิด” (The King can do no wrong)

นี่ก็เพราะพระองค์มิได้ทรงทำสิ่งใดโดยพระองค์
คือเพียงทรงลงพระปรมาภิไธยตามที่รัฐบาลเสนอมา
พระองค์เห็นชอบด้วยเท่านั้น ผู้ที่ลงนามรับสน
พระบรมราชโองการและคณะของเขาเป็นผู้ทำการนี้
ถ้าพระราชาธิบดีองค์ใดทรงทำการใดด้วยพระองค์
ต้องทรงรับผิดชอบ รัฐธรรมนูญอังกฤษปัจจุบัน
รัฐธรรมนูญไทยซึ่งคณะราษฎร ได้ขอพระราชทาน
ไม่ประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงรับผิดชอบ
การกระทำของพระองค์ แต่รัฐธรรมนูญฉบับ ๒
มีนาคม ๒๔๗๒ ได้เขียนความให้ผู้อ่านหลง
พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและตั้งวุฒิสมาชิกด้วยพระ
เอง แต่มีขมวดไว้ว่า “ประธานองคมนตรี” เป็น
ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ พึงดูคล้าย
ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเลือกและตั้งวุฒิสมาชิกด้วยพระ
องค์เอง หากแต่ประธานองคมนตรีย่อมรับผิดชอบ
การกระทำ^๕ของพระองค์ ชนรุ่นใหม่สมัยนั้น
อ่านออกถึงกลวิธีการเมืองนี้ เพราะมองดูทางปฏิบัติ
ขณะที่ประกาศรัฐธรรมนูญฉบับ^๕นั้นว่าพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชยังทรงพระเยาว์อยู่ซึ่งมี
คณะองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ฉะนั้นในทางปฏิบัติสมัยนั้นก็คือองคมนตรีนั่นเองเป็นผู้
เลือกและแต่งตั้งวุฒิสมาชิก วิธีให้อำนาจแก่คณะ
องคมนตรีนั้นอาจสืบเนื่องจากทรรศนะของบางท่านที่
บอกเล่าให้ชนรุ่นใหม่มบางคนถึงการที่พระปกเกล้าฯ
ได้ทรงพระราชทานให้คณะกรรมการองคมนตรีมีการ
พิจารณาอภิปรายปัญหาบางเรื่องทำนองการอภิปรายใน
รัฐสภาซึ่งเป็นขั้นแรกที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ
การที่ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองฯ
การเลือกและแต่งตั้งวุฒิสมาชิกนั้นเป็นวิธีการใหม่ที่
ปรากฏขึ้นในโลกแห่งระบบประชาธิปไตยได้รับรัฐธรรมนูญ
แต่จะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยยิ่งกว่าวิธีที่ทำกันมา
ในโลกนั้นอย่างใดนั้นก็สุดแท้แต่ผู้ศึกษาระบบรัฐ-
ธรรมนูญอย่างถี่ถ้วนจะวินิจฉัย.

วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕

ศรีสุข พนมยงค์

เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

